

Aprill 2011

Hind 2.80€ / 43,81

MAAMAJANDUS

Tootmine • Ökonoomika • Teadus

Parim teravilja- kuivati Eesti oludes

**Nüüd saadaval bioahi
kuni 500 kW.**

Võimalik kütta teravilja sorteerimise jääkide, puiduhakke ja -graanulite ning granuleeritud turbaga. Bioahjusüsteemile on võimalik liita ka maja või töökoja keskküte.

**KOHTUME TARTUS
MAAMESSIL
14.–16.04.2011**

Agrosec
Grain Handling

ANTTI BALTIC OÜ

Ehitajate tee 114
13517 Tallinn
tel 600 9354
faks 652 5376

www.agrosec.com

JAAK TRIISA

müügijuht, 515 6528
jaak.triisa@agrosec.com

AIVAR KUHI

tehniline ekspert, 505 5053
aivar.kuhi@agrosec.com

MARGUS MÜTS

direktor, 523 4267
margus.muts@agrosec.com

9 771406 623001

Taliraps on riskikultuur
Piimatoodangut saab tõsta ka vanas laudas
Traktoriturul troonivad tuntud tegijad

RAPLA METALL

**EESTI OMA TOOTED,
OTSE VALMISTAJALT!**

TOOTED:

- tahkeküttekadlad (võimsusega 35–300 kW)
- akumulatsioonipaagid (veemaht 560, 1100, 1500, 1800 l)
- põletid Bioburner (hake, puidugraanul, teravili, turvas, saepuru)
- tahkekütte mahutid
- tarbeveeboilerid ja -spiraalid
- saunakerised
- metallkonstruktsioonide valmistamine

TEENUSED:

- keskkütteseadmete projekteerimine ja paigaldus
- katlamajade sisseseade montaažitööd
- vee- ja kanalisatsioonitööd elamutes, tootmishoonetes, koolides
- metallkonstruktsioonide montaažitööd

INFO JA MÜÜK:

Rapla Metall OÜ
Tallinna mnt 7
Alu alevik 79601
Raplamaa, Eesti
tel 48 68 244
mob 52 47 707
e-post info@raplametall.ee

WWW.RAPLAMETALL.EE

Sisukord

4 Lägavedu ja -laotus –
omal jõul või teenustööna?

6 Taliraps on riskikultuur

10 Talv oli pikk, külm ja lumine

12 Viljelusvõistlus aitab
juurutada uusi võtteid

16 Renoveeritud laut andis
neli tonni piima juurde

24 Kõrge toodangu võib saada
ka vanast laudast

27 Riina Kaldaru: Saadame
talupidajad Kanaaridele

30 Novaator Olderil üllatavad tulemused

32 Põllumajandusharidusel on tulevikku

36 Eesti mahepõllumajanduse hetkeseis

38 Toetused on väikeettevõtetele
eluliselt olulised

42 Turg: liha

44 Põllumajandusteated

46 Traktoriturul troonivad tuntud tegijad

Toimetuse aadress

Narva mnt 11e, 10151 Tallinn

Peatoimetaja Heiki Raudla
heiki.raudla@maaleht.ee, 661 3330

Toimetaja Lii Sammler
lii.sammler@maaleht.ee, 661 3356; 510 2336

Toimetaja Ülo Kalm
ylo.kalm@maaleht.ee, 661 3380; 5344 4340

Keeletoimetaja Hanna Sinijärv, 669 8189
hanna.sinijarv@lehed.ee

Korrektor Merike Järvlepp
merike.jarvlepp@maaleht.ee, 661 3311
Reklaam 661 3337

Kujundus ja küljendus Merike Arbet
merike.arbet@maaleht.ee, 661 3308

Väljaandja AS Eesti Ajalehed

Trükk AS Printall

Tellimisindeks 78222

Maamajandust saab tellida

tel 617 7717 või 661 3366,
tellimine@ekspresspost.ee, *www.maaleht.ee*,
kõikides postiasutustes

Head algavat külvihooaega!

PIIA PUUSEPP

põllumajandusameti seemnete
osakonna juhataja

Pärast pikka külma talve saabub taas kevad, mil maa ootab harimist ja uue elu alget. Kuid millist seemet mulda panna? Kas kasutada eelmise aasta saagist salve jäetud omatoodetud seemet, osta riikliku kontrolli läbinud sertifitseeritud seemet või hoopis muuks otstarbeks mõeldud vilja? Taimede paljundamise ja sordikaitse seadus ei keela sööda- või toiduvilja ostmist ja mahakülvamist, kuid nõuab sordilehte võetavate põllukultuuride puhul seemne turustamist vaid sertifitseeritud kujul.

Selleks et olemasolevalt maalt parima kvaliteediga saaki saada, aretatakse aina saagikamaid ja vastupidavamaid sorte. Kui uus sort on aretatud ja sordilehte võetud, jääb üle see kasutusse võtta. Kuna sort on sordiaretaja omand, siis viib ta selle turule vaid kindlate protseduuride abil. Selleks on rahvusvahelised organisatsioonid loonud reeglid: kõigepealt peab sort tõestama oma eristatavust, ühtlikkust ja püsivust ning sobivust kasvukohale, alles siis saab ta nime ning võimaluse laiemaks levikuks. Lisaks võib ta saada ka kaitse. Edasi algab aretusaia seemne paljundamine ning enne viimase kategooria ehk müügiseemne saamist järgneb mitu põlvkonda kõrgpaljundust.

Sertifitseeritud seemne saamiseks peab põld läbima põldtunnustamise, mida teeb põllumajandusameti ametnik või ameti volitatud isik, kelle ülesanne on hinnata, kas taimik vastab sordikirjeldusele, kas põllul kasvab vaid kindel sort ega esine seemnest raskestieralduvaid umbrohte. Üheks selliseks umbrohuks teraviljas on tuulekaar.

Paralleelselt põldtunnustamisega kontrollitakse seemnepartiid ka järelkontrollikatsetes, kus mitmes korduses rajatud katselappidel jälgitakse taimikut standardiga võrreldes kogu kasvuperioodi vältel.

Kui seemnesaak on koristatud ja pakendatud, peab see turule viimiseks vastama kindlatele kvaliteedinõuetele. Miinimumnõuded on Euroopa Liidus ühtsed, kuid iga riik võib kehtestada rangemaid nõudeid. Seemne kvaliteedinäitajate hulka kuuluvad lisaks põllul ja järelkontrollis kontrollitud sordiehtsusele ja -puhtusele veel laboris kindlaksmääratavad näitajad nagu idanevus, puhtus, niiskus, teiste taimede seemned, tuhande tera kaal, haigustekitajate esinemise määr. Nende näitajate määramiseks võtab põllumajandusameti ametnik või ameti volitatud isik seemnepartiist proovi, mis saadetakse analüüsiks akrediteeritud laboratooriumisse. Seemnepartii saab kordumatu numbriga, mille järgi on võimalik seemnepartiid tuvastada. Proovi võtmise järgselt sulgeb proovivõtja seemnepartii selliselt, et seda ei saaks jälgi jätmata avada. See kindlustab pakendite originaalkujul ostjani jõudmise. Kõigile kvaliteedinõuetele vastav seemnepartii saab seemnetunnistuse ja iga kott etiketi, kus kirjas antud partii kohta käiv info.

Nii jõuab sordilehte võetud sordi kvaliteetne seeme põllumeheni. Sordilehte võetavate põllukultuuride puhul tohib turustada vaid sordilehte võetud sordi sertifitseeritud seemet.

Selline seemnetootmise skeem on loodud põllumehe heaks ja hüvanguks, miks mitte seda siis kasutada. Regulaarselt seemet uuendades hoiab põllumees maa puhta ning saagi kõrge. Kasutades sertifitseeritud seemnest saadud oma tarbeks toodetud seemet, on oluline see umbrohuseemnest puhastada. Turustada sellist seemet ei tohi. Siinjuures on oluline teada, et turustamiseks loetakse seemne müügiks pakkumist, müügi eesmärgil omamist, müümist ning muul viisil tasuta või tasu eest üleandmist.

Lägavedu ja -laotus – omal jõul või teenustöona?

HEIKI RAUDLA

Nagu öeldakse, on uus unustatud vana. Tuletades meelde rehepeksumasinaid ja traktorijaamu, võib öelda, et teenustööd on põllumajanduses ammu järeleproovitud ja oma olemasolu tõestanud äri, mis kinnitab, et põllumehed ei pea kogu vajaminevat tehnikat endale soetama. Eriti tänapäeval, kui masinad on ühe ettevõtja jaoks tihtipeale liiga kallid ja võimsad.

Põllumeeste nõudlus erinevate teenuste järele on aja jooksul muutunud. “Põllumajanduslikud teenustööd on meil välja kujunenud pidevas koostöös põllumeestega,” räägib põllumeestele erinevaid teenuseid pakkuva Baltic Agro arendusdirektor Margus Ameerikas. “Ei ole juhtunud seda, et ostame mingi masina, kehtestame hinna, reklaamime välja ja jääme ootama, kas keegi seda tellib.”

Vajadus lägalaotuse järele

Ameerikase sõnul on tänapäeva põllumajanduses järjest suurenenud nende tööde osatähtsus, millelise tegemiseks tuleb põllumeestel teha esmalt suur investeering. Üks selline on lägavedu ja laotamine.

Uute suurte vabapidamisfarmide rajamine on toonud kaasa hüppelise vajaduse läga laotamise ja transportimise teenuse järele. Sellest on saanud mitme Eestis põllumajandusteenust pakkuva ettevõtte suurim tegevus.

“Läga sihipärase ja ökonoomse käitlemise võimalusi on tulnud meil pidevalt selgitada,” tõdeb Ameerikas. “Läga käitlemisel selgub ka teenustööde suurim mõttekus. Teenust pakkuva firma veab ja laotab ühe suurfarmi läga põldudele mõne päevaga. Samas on meil juba talvel kokku lepitud tööde graafik ning sama brigaad saab teha tööd kohe kevadkülvieelselt,

kui põllud kandma hakkavad ning jätkata talivilja oraste pealväetamisega, rohumaadele laotamisega, kesade ettevalmistamisega ja saagikoristuse järgselt. See tähendab ligikaudu 7 kuud pidevat tööd. Taolisi masinaid endale muretsedes teeb masin tööd mõne nädala ja seisab ülejäänud aasta niisama.”

Kallid masinad vajavad koormust

Põllumeestele lägalaotuse, lägasegamise ja -pumpamise teenust pakkuva OÜ Agriland teenuste projekti juht Alari Sukamägi kinnitab samuti, et kuna tööd on hooajalised, pole põllumehel mõtet endale vajalikku tehnikat soetada ja aastaringelt liisingut maksta. “Ilmselt pole ka selliseid töömahtusid, et tehnika ennast ära tasuks,” lisab ta.

Sukamägi tunnistab, et Agrilandi teenuste sihtgrupp on eelkõige suurtootjad. Lägateenuse puhul on miinimumkoguseks 3000 m³ läga. Oluulist rolli mängib ka kliendi asukoht.

“Kuna meie teenuste tehnika erineb oluliselt harilikust tehnikast

nii hinna kui ka seadmete poolest, ei ostaks harilik põllumees nii kallist tehnikat kunagi,” ütleb Sukamägi. “Teiseks on põllumehele oluline aeg, näiteks kevadel on vaja läga kiirelt ära laotada, suurte koguste puhul ning kaugematele põldudele vedades kuluks kliendil endal tohutu aeg ja raha. Meie veame läga põlluni, laotame ja samaaegselt ka harime – seega võib põllumees mitu töökaiku.”

Teenuse hinna määrab ära eelkõige masinate maksumus, tööde teostamiseks tehtavad kulutused (sisendite hinnad), töötasud ja masinate koormus. “Teenustööde hind võrreldes isetehtud tööga saabki olla odavam vaid tänu sellele, et suure võimsusega masinaid kasutatakse efektiivselt,” selgitab Margus Ameerikas. “See tähendab, et koormates ühte masinat aastas pidevalt 6–7 kuud, teenib masin oma maksumuse kindlasti tagasi palju kiiremini kui seda kasutades vaid ühe kuu jooksul. Põllumajandusmasinate suur probleem ongi nende hooajaline rakendatus.”

KOGEMUS

Märt Riisenberg, OÜ Kehtna Mõis juhataja

OÜ Kehtna Mõis ostab veiseläga väljaveo ja mullaga segamise teenust sisse enne kevadkülvil ja enne sügiskülvil. Korraga veetakse välja suured kogused ning samas saavad külvieelne mullaharimine ja väetamine kiirelt tehtud.

Kui teha tellimusleping teenuse osutajaga aegsasti, on suurem tõenäosus saada teenust õigeaegselt. Pigem on teenuse osutajatest puudu, sest sageli rendimasinaid tööde tipp-perioodil ei jätku.

Teenuse osutajate kujunemisel on Eesti põllumeestel kasutamata reserve ühistöö valdkonnas. Teenustöid osutatakse hinnaga, mille sisse on planeeritud kasum.

Kui teenuse osutajaks oleks põllumeeste omandis olevad ühistud, jääks teenitud kasum kaudselt põllumehele endale.

Teenustööde hindadest tuleb juttu ka järgmises Maamajanduses.

Millest sõltub lägalaotuse hind?

Vedelsõnniku laotusteenuse hind on viimaste aastate jooksul langenud ja paljud ettevõtte on sõlminud laotusteenuse pakkujatega lepingu, mis tagab neile veel soodsama hinna.

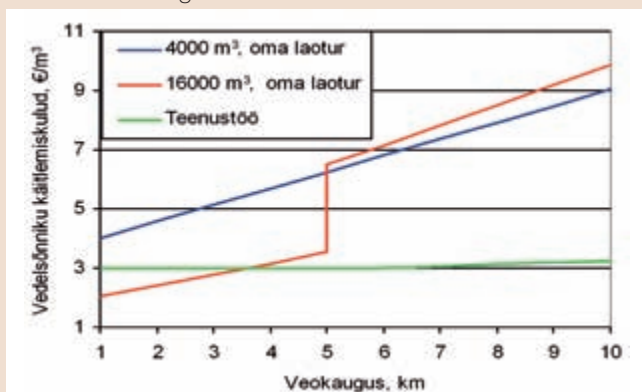
RAIVO VETTIK, EMVI vanemteadur

2009. aastal käideldi intensiivse sea- ja veisekasvatusega tegelevates Eesti ettevõtetes kokku ca 1,5 miljonit tonni vedelsõnnikut, millest enamiku moodustas veise vedelsõnnik.

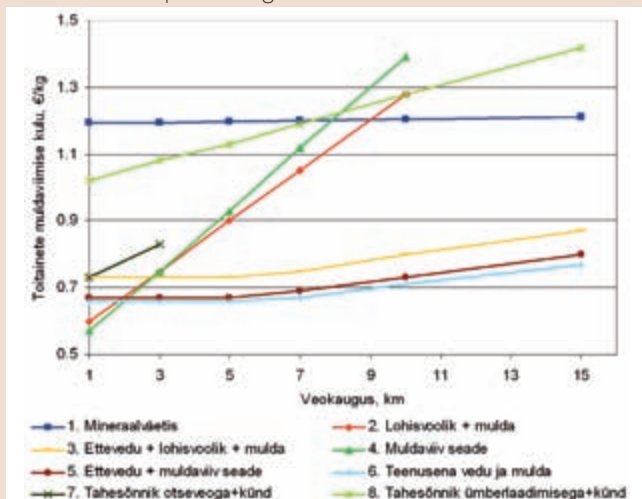
Vedelsõnnikus sisalduvate taimetoiteelementide efektiivsuse kasutamiseks on oluline valida õige laotusnorm, -aeg ja -tehnoloogia. Viimase valikut mõjutab vajadus takistada ammooniumi kui õhku saastava, aga samas taimedele vajaliku lämmastikuühendi lendumist, mida mõjutavad ilmastik (õhutemperatuur, tuule tugevus, õhuniiskus, päikesekiirgus), mulla omadused (niiskus, temperatuur, pH, huumusesisaldus), sõnniku omadused (kuivaine, ammooniumlämmastiku sisaldus, pH) ja laotamistehnoloogia.

Lendumist tõhusamalt takistavad seadmed on kallid ja seetõttu tuleb töö maksumuse vähendamiseks neile tagada võimalikult suur töömaht aastast. Vedelsõnniku laotamise periood aastast on üsna piiratud. Seda laotatakse kevadel külveelse mullaharimise ajal ja kasvavatele kultuuridele, samuti sügisel külveelse mullaharimise ajal ning niidete vahelisel ajal rohumaadele.

Joonis 1. Vedelsõnniku käitlemiskulud oma masinate puhul sõltuvalt põllu kaugusest ja aastastest laotuskogusest võrdluses teenustööga

Joonis 2. Väetamiskulud toitainete erinevate tehnoloogiate korral sõltuvalt põllu kaugusest

Sõltuvalt käideldava vedelsõnniku kogusest võib osutada tasuvamaks kasutada vedelsõnniku laotamiseks oma masinate asemel laotusteenust. Joonisel 1 oleval graafikul on esitatud vedelsõnniku käitlemiskulud ettevõtte oma muldaviiva laoturiga laotamisel kahe aastast käideldava vedelsõnniku koguse (4000 ja 16 000 m³) korral võrrelduna teenustöö kasutamise. 16 000 m³ koguse puhul on joonel hüpe, sest 5 kilomeetrist kaugemal ühest laoturist etteantud laotamisperioodi kestuse (60 päeva) korral ei piisa ning peab soetama täiendava masinakomplekti.

Jooniselt 1 on näha, et vedelsõnniku 4000 m³ aastakäibe korral on odavam kasutada vedelsõnniku laotamisteenust. Ettevõtte oma muldaviiva laoturiga laotamine osutub laotusteenusest odavamaks 16 000 m³ vedelsõnniku aastakäibe korral veokauguseni ca 3,5 km.

Praegune vedelsõnniku 7 km kauguseni transpordi- ja laotamisteenuse hind on ca 2,8 €/m³ (km-ta). Vedelsõnnik transportitakse põlluservale paakhaagistega ja laotatakse põllul iseliikuv laoturiga. Rohumaale või orasele laotamine toimub kamarasse viiva ketasseadisega ja põllumaale kergrandaaliga. Vedelsõnniku segamine hoidlas ja paakhaagisesse pumpamine toimub teenuse tellinud kliendi vahenditega.

Vedelsõnniku laotusteenuse hind on viimaste aastate jooksul langenud ja paljud ettevõtte on sõlminud laotusteenuse pakkujatega lepingu, mis tagab neile veel soodsama hinna. Tabelis 2 on toodud käitluskulud vedelsõnnikus sisalduvate taimetoiteelementide kilogrammi kohta aastatel 2008–2011, kui kasutatakse ettevõtte oma muldaviivat laoturit või lastakse seda teenusena teha. Lisatud on võrdlus mineraalväetisega (2008 ammooniumnitraat, 2009–2010 NPK 18-8-16+3 S (Mg, B), 2011 NPK 16-5-13+4,5 S). Võrdluse aluseks on võetud tingimus, et nii vedelsõnnikuga kui mineraalväetisega saaks põllule antud 72 kg/ha lämmastikku. Arvutused on tehtud mineraalväetise ja 5 km vedelsõnniku põllule veo kauguse korral.

Joonisel 2 oleval graafikul on esitatud toitainete muldaviimise kulu kaheksa erineva väetamistehnoloogia korral sõltuvalt põllu ja hoidla vahelisest kaugusest, kui laotuskogused aastast on: vedelsõnnik 8000 t ja tahesõnnik 5000 t. Vaadeldud väetamistehnoloogiad on järgmised:

- mineraalväetise laotamine ketaslaoturiga, kus kopplaadur laeb väetise haagisele ja veab selle põllule;
- vedelsõnniku vedu põllule ja laotamine toimub lohisvooliklaoturiga, täiendav tööoperatsioon kergrandaaliga vedelsõnniku mullaga segamiseks;
- vedelsõnnik veetakse põllule renditud paakautoga, laotatakse lohisvooliklaoturiga, täiendav tööoperatsioon kergrandaaliga vedelsõnniku mullaga segamiseks;
- vedelsõnniku vedu põllule ja muldaviimine ketasseadisega laoturiga;
- vedelsõnnik veetakse põllule renditud paakautoga ja viiakse mulda oma ketasseadisega laoturiga;
- vedelsõnniku teenustööna põllule vedu ja laotamine kergrandaaliga haagitud iseliikuv laoturiga;
- tahesõnniku vedu põllule ja laotamine toimub laoturiga ning põld küntakse seejärel;
- tahesõnnik veetakse põllule traktorihaagisega ja laotatakse laoturiga ning seejärel põld küntakse.

Vedelsõnniku teenustööna paakhaagistega põlluleveo hind on leitud järgmiselt: kuni 7 km veokauguse korral 1,1 €/m³ ja suurema veokauguse korral lisandub 0,06 €/m³ km). Vedelsõnniku teenustööna põllule veo ja laotamise korral on lisatud teenustöö hinnale kulutused vedelsõnniku segamisele ja hoidlast paakhaagisesse pumpamisele.

Taliraps on riskikultuur

ENNO KOIK
EMVI teadur
Foto RAIVO TASSO

Talirapsi suurem saagikus ning seemnete suurem õli- ja väiksem niiskusesisaldus annavad tootjale täiendavat tulu. Siiski võib väga ebasoodsa talve korral talirapsi külvamisest saada ainult kahjumit.

Rapsi kasvupind on Eestis viimastel aastatel kiiresti suurenenud, moodustades 2010. aastal 98 000 hektarit ehk 16,4% põllukultuuride kasvupinnast. Suuremad rapsi kasvupinnad on Lääne-Viru, Tartu ja Viljandi maakonnas.

Rapsi osakaal põllukultuuride kasvupinnast oli Tartumaal juba 20,7%, Viljandimaal 19,1%. Osal tootjail on samal põllul rapsikülvide vahe ainult 4 aastat, teadlased aga soovivad nuutri haigusohu tõttu 5aastast vahet.

Rapsi osatähtsuse suurendamise võimalused kasutusel oleval põllumaal on väikesed. Kuid meil on üle 130 000 hektari kasutamata endist põllumaad. Selle söödi ülesharimise arvel võib rapsi külvipind veelgi suurened.

Kuni 2005. aastani kasvatati talirapsi vähe. Nüüd on saadud uusi talvekindlaid sorte ja tänu nende kõrgemale saagikusele on talirapsi külvipinda kiiresti suurendatud (tabel 1). Sellegipoolest ei ole taliraps täiesti talvekindel kultuur, küllaltki sageli külvid hävinevad. Külvide hävinemine toob aga tootjale kahjumit.

Talvekahjustused on kohati suured

ESA andmetel (tabel 1) moodustas talirapsi kasvupind aastatel 2006–2010 sügisest külvipinnast 96,7%, mis tähendab, et ainult 3,3% talirapsi külvidest hävis. Analüüs maakondade kaupa aga näitab, et sügiskülvi andmed on mõnedes maakondades puudulikud: mitmes maakonnas on olnud talirapsi kasvupind suvel suurem kui oli sügisel näidatud külvipind. Seetõttu on talvine rapsitaimede hävimine tegelikult kindlasti suurem ainult 3,3%.

Tabel 1. Rapsi kasvu- ja koristuspind Eestis

Aasta	Suviraps			Külvati eelmisel aastal, tuhat ha	Taliraps		
	Kasvupind, tuhat ha	Koristuspind, tuhat ha	%		Kasvupind, tuhat ha	Koristuspind, tuhat ha	%
2005	45,4	45,3	99,8	...	1,17	1,10	94,0
2006	61,6	60,0	97,4	1,79	0,85	0,84	98,8
2007	70,0	66,3	94,7	2,70	3,60*	3,50	97,2
2008	70,4	65,7	93,3	8,76	7,27	7,12	97,9
2009	76,4	71,1	93,1	6,48	5,71	5,25	91,9
2010	86,4	10,25	11,58*
Keskmine			95,7			96,0	

Allikas: Eesti Statistikaamet (ESA) www.stat.ee

Märkus: * Sügiseti on osa tootjaid külvandmed esitamata jätnud, seepärast on mõnel aastal talirapsi kasvupind suurem kui oli eelmise aasta sügisel näidatud külvipind.

Katsepunktide andmetel on talirapsi külvide hävinemine küllaltki suur. Karmil 2002/03. aasta talvel hävis taliraps kõikjal, 2006. a koristati talirapsi vaid Jõgeva-, Tartu-, Valga- ja Viljandimaa põldudele, ülejäänud maakondades see hävis. Osa rapsipõldude saak jääb suvelsügisel koristamata ka ebasoodsa ilma tõttu. Koristamata on jäänud 4,0–4,3% kasvupinnast (tabel 1).

Talirapsi katsetega alustati Viljandi katsekeskuses 1997. aasta (saagiaasta). Mataperas ei saadud talirapsilt saaki 1999., 2002., 2003., 2006. aastal. 2002. a andsid talirapsi taimed seal küll uusi kõrvalvõrseid, kuid seeme ei valminud. Samal ajal saadi Kaasiku katsepunktis 1999. ja 2002. a rahuldav talirapsi saak. 2003. aastal ikaldus talirapsi saak ka Kaasikul. ESA andmetel on taliraps pärast 2003. aastat tugevasti hävinenud ainult 2006. aastal. Tol aastal saadi saaki vaid neljas Lõuna-Eesti maakonnas. Kasvu-

pind oli seal 900 ha, saagikus 1743 kg/ha. Järgmistel aastatel on talirapsi talvekahjustused olnud tublisti väiksemad.

Hävinemisel on mitmeid põhjusi

Eestis olid aastate 2007/08 ja 2008/09 talved talirapsile üldiselt soodsad. Aruanded aga näitavad, et siiski on kohati ka nendel aastatel taliraps hävinenud. Siit tekib kahtlus, et taimed ei hävine mitte üksnes ebasoodsa talve tõttu, vaid võib-olla ka selle tõttu, et need on külvatud rapsile vähesobivatele põldudele.

Rapsile sobib huumuserikas hea veerežiimiga ja toitainerikas muld ning väikese kallakuga maa-ala. Talirapsile ebasoodsaks on raske löimise ja halva veerežiimiga ning väga väikese kaldega savimaad, kus taimi hävitab ka pinnavesi. Head ei ole ka väga õhukese huumuskihiga rähk- või liivmullad, kus põuasel suvel jääb saagikus väga madalaks.

Oluline on ka õige külviaja valik. Hilise külvi korral jäävad taimed nõrgaks, liialt varase külvi tõttu üleliia suureks kasvanud taimed aga ei talu hästi talve. Kevadel lume sulamise järel on talirapsi põllul palju kahjustatud taimi, kuid osa neist on ikkagi elujõulised.

Talirapsil soovitatakse külvata tavasorte 90 ja hübriidsorte 55 idanevat tera ruutmeetrile (riiklike majanduskatsete katsemetoodika, www.pma.agri.ee). EMVI vanemteaduri Peeter Viili uurimus näitab, et taliraps annab viljaka mullaga põldudel palju produktiivvõrseid ja kõrge saagi, kui taimi on 50–70 tk/m². Kuid ka 30 taimega ruutmeetril võib viljakalt mullalt saada saaki 300 g/m² (3,0 t/ha; P. Viil, Maamajandus, jaanuar 2011). Seepärast ei maksa talvekahjustustega talirapsi põllu ümberkündmisega kevadel kiirustada.

Viljandi katsekeskuse peaaagronoom Eve Siro soovitab oodata mai alguseni, kuni säilinud taimed on kasvuhoo sisse saanud ja siis olukorda hinnata. Hübriidrapsilt, mis annab palju kõrvalvõrseid, võib viljaka mullaga põllult saada rahuldava koguse saaki ka siis, kui ruutmeetril on säilinud vähem kui 30 taimet. Väga tugevalt kahjustatud põllu korral on otstarbekam põld viia mõne suvikultuuri alla.

Kui võtta arvesse Viljandi katsekeskuse kõikide katsepunktide katsepõldude andmeid aastatest 1978–2010, hävis seal täielikult 23% talirapsi põldudest. Katsepõldudel oli ka uusi ja suhteliselt külmaõrnu sorte, kuid ka meie sordilehel olevate sortide puhul esines olulisi talvekahjustusi. Osalist taimede hävinemist on olnud ka soodsamatel talvedel. Eeltoodu põhjal on järgnevas osas arvutustes lähtunud eksperthinnangust, et meil võib talviti hävineda 25% talirapsi külvidest, s.t ka edaspidi võib tulla selliseid väga ebasoodsaid talvi nagu olid 2003. ja 2006. aastal.

Hävimine toob kahjumit

Talirapsi taimede hävimisel ja uue kultuuri külvamisel sellele põllule läheb kaduma külvatud rapsi seeme, uue seemne külvamisega kaasnevad

kulud ja täiendavalt tuleb teha põllu randaalimine säilinud taimede hävitamiseks enne suvivilja külvi. Need tööd kokku annavad 2010. aasta hindades hübriidseemne (3,3 kg/ha) kasutamisel tootjale kahjumit ligikaudu 95 €/ha. Kui talirapsi hävimine on 25%, siis pikema aja keskmisena saab tootja talirapsi hävimisest kahjumit ca 24 €/ha aastas.

Suvi- ja talirapsi kulude võrdlemisel tuleb arvestada ka seda, kui suurel osal kasvupinnast jääb raps koristamata. ESA andmetel jäi 2004.–2009. aastal koristamata 4,3% suvirapsist ja 4,0% talirapsist (tabel 1). Seega on suvised kaod rapsiliikidel praktiliselt võrdsed.

Enamsaagi kulud, kogutulu ja kasum

Kogu kasvupinna saak tuleb koristada ja kuivatada. Taliraps annab võrreldes suvirapsiga hektarilt suurema saagi. Katsekeskuse põldudel oli talirapsi keskmine enamsaak 1200 kg/ha, tootmispõldudel 256 kg/ha (tabel 2). Varieerumine aastate lõikes on küllaltki suur. See talirapsi enamsaagi osa koristatakse koos põhisaagiga ja sellel enamsaagil on ka kulud.

Kuna kombainide tootlikkust mõjutab selline täiendav saagikogus väga vähe, on enamsaagi kulud peamiselt saagi äraveo, kuivatamise, säilitamise ja müügi kulud. Suurim osakaal on siin kuivatuskuludel, mis sõltuvad ka koristatud seemnete niiskusest. Arvutused 2010. aasta masinatööde maksumusega (diislikütus 0,70 €/l ehk 11 kr/l) näitavad, et enamsaagi koristus- ja kuivatuskulud kokku on keskmiselt 30 €/tonn.

Taliraps koristatakse augusti algul, suviraps septembri lõpus või oktoobri algul. Seetõttu on talirapsi seemne niiskusesisaldus koristamisel tavaliselt madalam kui suvirapsil. Väiksem niiskusesisaldus tähendab ka kogu saagi väiksemaid kuivatuskulusid. Viljelusvõistluste 2006.–2010. aasta andmetel (aastatel, kui võistluspõlde oli nii suvikui talirapsil) oli talirapsi keskmine niiskusesisaldus 9,2%, suvirap-

Tabel 2. Rapsi saagikus kasvupinnalt tootmispõldudel (kg/ha)

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Keskm
Raps keskm.	1362	1781	1354	1812	1431	1657	1327	1531
-suviraps	1356	1774	1349	1808	1385	1657	1274	1515
-taliraps	1496	2049	1743	1896	1871	1659	1684	1771
Talirapsi enamsaak	140	275	394	88	486	2	410	256
Enamsaak, %	10,3	15,5	29,2	4,9	35,1	0,1	32,2	16,9

Allikas: www.stat.ee

Tabel 3. Tali- ja suvirapsi seemnete tootmise tasuvuse võrdlus

		Suviraps	Taliraps
1. Saagikus kasvupinnalt (2004–2010)	kg/ha	1515	1771
2. Talirapsi enamsaak	kg/ha	–	256
3. Müügihind (käibemaksuta, 2005–2010)	€/kg	0,311	0,311
4. Hinnalisa 2,4% kõrgema õlisisalduse arvel	€/kg	0	0,0112
5. Brutotulu kogusaagi müügit (p1 (p3 + p4))	€/ha	471	571
6. Täiendav brutotulu talirapsi müügil	€/ha	–	100
- kahjum talirapsi hävimisest talveti	€/ha	–	–23,8
- talirapsi enamsaagi koristus-kuivatuskulud	€/ha	–	–7,7
- täiendav väetisekulu talirapsi enamsaagile	€/ha	–	–11,0
- kuivatuskulude vähenemine talirapsil 2%	€/ha	–	+3,1
7. Täiendav kasum talirapsil (p6 summa)	€/ha	–	+60,6

sil 14,5%, seega vahe 5,3%. Kui võtta arvesse kõik aastad, ka need, mil suvirapsi võistluspõldudel ei olnud, siis keskmine niiskusesisaldus talirapsil oli 1,5% madalam kui suvirapsil. Kui keskmisena on talirapsi niiskus 2% madalam, saame, et talirapsi kuivatuskulud on 1,73 €/t võrra madalamad kui suvirapsil.

Enamsaagiga viiakse põllult ära ka taimetoitaineid. Et muld ei muutuks vaesemaks, tuleb see kogus toitaineteid väetistega mulda tagasi viia. Siit saame, et täiendavalt tuleb mulda anda rapsiseemne 1 tonni kohta mineraalväetist ca 42,8 € eest, enamsaagi 0,256 t puhul 11,0 €/ha.

Viljandi katsekeskuse andmetel oli aastatel 2005–2010 suvirapsi seemnetes rasva keskmiselt 48%, talirapsi seemnetes aga 50,4%, seega oli erinevus 2,4%. Viljelusvõistluste rapsipõldudel oli talirapsi õlisisaldus 2,9% suurem kui suvirapsil. Kuna iga protsent oli üle baasnor-

mi (40%) suurendab ostuhinda 1,5% võrra, suurendab talirapsi 2,4% kõrgem õlisisaldus seemnete kokkuostuhinda ca 3,6% ja see omakorda suurendab ka tootja kasumit. Seega suurendavad talirapsi kõrgem saagikus, suurem õlisisaldus ja väiksemad kuivatuskulud võrreldes suvirapsiga talirapsilt saadavat kogutulu. Talirapsi kasvatamisel saadava täiendava kasumi arvutus on toodud tabelis 3.

Tänu suurele nõudlusele on raps aastaid püsinud tootjaile soodsa kokkuostuhinnaga. Tootjate põlluraamatute andmetel tehtud analüüs näitab, et raps annab hektarilt suurema kogutulu ja kasumi kui nisu, rukis või oder. See ongi peamiseks põhjuseks, miks rapsi osakaal külvipinnas on kiiresti kasvanud. Ja kuna viimastel talvedel on talirapsi hävinenud vähe, ning taliraps annab kõrgema saagikuse kui suviraps, on riski mittekartvad tootjad viimastel

aastatel oluliselt suurendanud just talirapsi külvipinda. 2010. aasta sügisel külvati talirapsi juba 15 290 hektarile. Suuremad külvipinnad olid ESA andmetel Tartumaal (2988 ha), Lääne-Virumaal (2093 ha) ja Jõgevamaal (1716 ha).

Kokkuostuhinnad mõjutavad kasumit

Rapsikasvatuse tulukust mõjutavad oluliselt nii tootmissisendite hinnad kui ka rapsiseemnete kokkuostuhinnad. Tootmissisendite kulu ja hinnad on tali- ja suvirapsil küllaltki lähedased. Kokkuostuhind ei sõltu rapsi liigist, hinnalisa antakse seemnete toorrasva kõrgema sisalduse eest. Rapsiseemnete kokkuostuhinnad on viimasel viiel aastal muutunud küllaltki suures ulatuses, olles 214–390 €/t. Keskmiseks müügihinnaks viimasel viiel aastal oli 311 €/t (4870 kr/t).

2010. a sügisese kõrge kokkostonna (koos lisatasuga õli protsendi eest) 390 €/t korral saadi rapsilt kasumit (hektaritoetust arvestamata) ka madalasaagilistel põldudel. Aastatel 2005 ja 2009, kui rapsiseemne kokkuostuhinnad olid vastavalt 214 ja 260 €/t, saadi madalasaagiliselt põldudelt (saagikus alla 1,2–1,3 t/ha) kasumit üksnes tänu hektaritoetusele.

Tugev mõju talirapsi kasumile on kokkuostuhinna taseme kõrval just talirapsi kõrgemal õlisisaldusel (suurendab kasumit) ja talirapsi hävimisel ebasoodsal talvel (vähen-dab kasumit). Arvutuse alusel võib taliraps 4 aasta keskmisena kokkuostuhinna 311 €/tonn korral anda suvirapsist hektari kohta 60–61 € võrra suuremat kasumit (tabel 3), kui selle aja jooksul hävinevad talirapsi taimed vaid ühel aastal. Isegi siis, kui talirapsi enamsaak on ai-

nult 150 kg/ha, õlisisaldus on suurem vaid 1% ja seemnete niiskus enne kuivatamist on madalam 2%, annab taliraps võrreldes suvirapsiga mitme aasta keskmisena ikkagi veidi kasumit.

Väga ebasoodsa talve korral võib tootja saada talirapsi külvamisest ainult kahjumit. Ka kokkuostuhinna suur langus võib samuti viia tootja kahjumisse. Talvised ilmad ei ole prognoositavad, seetõttu on taliraps ikkagi riskikultuur. Talirapsiga on risk suurem kui suvirapsi kasvatamisel.

Talikutuuride suurem osakaal võimaldab aasta lõikes paremini kasutada külvi-, koristus- ja kuivatusemasinaid ning tööjõudu. See vähen-dab tootjal kevadist töökoormust ja lisakasumit annab veidi ka masinate parem kasutamine. Seetõttu on paljud tootjaid riskinud oma põldudele külvata lisaks taliteraviljadele ka üha rohkem talirapsi.

Jiffy International on üks maailma juhtivatest professionaalse taimekasvatuse kasvumaterjalide tootjatest. Meie strateegia on olla oma tooterühmas meie turgudel juhtkohal. Firma on ajalooliselt saavutanud häid majandustulemusi ning annab tööd umbes 1000 inimesele. Aastane müügi käive ületab 1,3 miljardit Norra krooni ning meie peakontor asub Norras. Toodang valmib erinevates Aasia, Põhja-Ameerika ja Euroopa riikides, ka Eestis, kus Jiffy International on esindatud kolme firmaga.

Rahvusvaheline ametikoht kasvavas firmas

Tegevjuht

Sa vastutad Jiffy kogu tegevuse juhtimise eest Eestis — nii turbarabades (Tallinna ja Pärnu ümbrus) kui ka tootmisüksuses (Pärnu maakonnas). Sinu vastutusvaldkonnas on tootmisressursside, tootmise ja tellimuste planeerimine, kasumlikkuse ja kvaliteedi tagamine, tarneahel, kvaliteedikontroll ning ka logistika ja inimeste juhtimine.

Allud turbatootmise juhile ja valmistoodangu kvaliteedi tagamise keskuse juhile (asukohaga Hollandis).

Mängid olulist rolli Jiffy kontsernile Balti riikides toorainevarude piisavuse tagamisel, leides uusi turbarabasisid ning aktiivselt osaledes nende kasutuselevõtuks vajalike lubade saamisel.

Tunned hästi tootmisettevõtte tegevusloogikat ning omad tööohutus- ja kvaliteediarenduse kogemust. Eeldame, et oled saavutanud häid tulemusi

operatiivjuhtimises, soovitavalt põllumajandusvaldkonnas.

Edukaks tööga toimetulekuks peaksid Sul olema head analüütilised võimed, suutlikkus näha laiemat pilti ning vajadusel ka detailidele keskenduda. Sa oled aus, veenev ja proaktiivne professionaal.

Sa oled hea meeskonnamängija, soovitavalt mõningase maatriks-struktuuris töötamise kogemusega, suudad iseseisvalt töötada ning järgida kontserni tegevuspõhimõtteid ja tead, kuidas oma *teami* motiveerida.

Sul on kõrgharidus (soovitavalt tootmine, insener, juhtimine), suhtled vabalt nii eesti kui inglise keeles ning oled kogenud *MS Office* kasutaja.

Pakume väljakutseid edukas kiiresti arenevas rahvusvahelises kontsernis, head hüvituspaketti ning koolitust.

Lisainfot Jiffy kohta leiad: www.jiffygroup.com. Lisainfot tegevjuhi positsiooni kohta annab Mercuri Urvali konsultant Tarmo Mürsepp telefonil 667 1520. Kandideerimiseks saada oma ingliskeelne CV ja soovivaalduks koos palgasooviga märgusõna "Jiffy" all enne 24. aprilli: tallinn.ee@mercuriurval.com. Kõiki avaldusi käsitleme konfidentsiaalselt.

Talv oli pikk, külm ja lumine

LAINA KEPPART

Jõgeva SAI agrometeoroloog-ekspert

Olgugi et läinud talvel tekkis lumikate tavapärasest varem ja püsis maas keskmisest kauem, säilis oras märtsi lõpuni roheline.

Esimene õhuke lumikate moodustus läinud sügisel juba 15.–16. oktoobril. Seda loetakse eeltalve alguseks.

Jõgeva vaatlusrea andmetel tekkis esimene lumikate tavapärasest kolm nädalat varem. Paljudes kohtades jäi ööpäeva keskmine õhutemperatuur esmakordselt miinuspoolele juba 22. oktoobril. Oktoobri lõpp ja novembri esimene pool osutusid siiski väga soojaks ning 15. novembril tõusis maksimaalne õhutemperatuur mandriosas veel 10–13 kraadini. Taliteravilja orased ja muru haljendasid ning jätkasid kasvu.

Soe periood lõppes tormise ööga 15.–16. novembril, kui iiliti paisus tuule kiirus mandril 20 meetrini sekundis. Ilm muutus kiiresti talviseks.

Lumine november

Lumi tuli ja läks korduvalt. Püsivalt jäi lumi maha enamikus Eestis 23. novembri õhtust. Püsiv lumikate moodustus mandriosas pikaajalisest keskmisest enam kui kolm nädalat varem.

Novembri lõpp oli erakordselt külm (joonis 1). 29. novembril langes õhutemperatuur Jõhvis –25,9 ja Jõ-

geval –25 kraadini. Senine novembrikuu Eesti külmarekord (–26,0 kraadi, registreeritud Jõgeval 16.11.1951) jäi napilt löömata. Külmade ajaks oli paks lumi maas ja põllukultuuridele külmumisohtu ei tekkinud. Pigem oleks võinud lund maas olla õhemalt, et muld oleks korralikult külmunud.

Võrsumissõlme sügavusel mullas püsis temperatuur taliteraviljapõldudel Jõgeval tehtud vaatluste järgi nullilähedasena. Detsembri algul külmad ilmad jätkusid. Muld jõudis Jõgeval, kus lund oli novembri lõpus ja detsembri alguses ligikaudu 10 sentimeetri paksuselt, külmuda orase- ja künnipõldudel 5. detsembriks kohati 5–6 sentimeetrini (joonis 2).

Pakaseline detsember

Jõulukuu kõige soojemad päevad olid 7. ja 8. detsembril, kui maksimaalne õhutemperatuur tõusis sise maal null kraadi lähedale, rannikul ja saartel kuni kolme kraadini. Ülejäänud kuu jooksul püsis tavapärasest madalam temperatuurirežiim (joonis 1).

Detsembri keskmine õhutemperatuur osutus Jõgeval 1922. aastast

algava vaatlusrea keskmisest nelja kraadi võrra külmemaks.

Lisaks külmale kujunes detsember ka erakordselt lumerohkeks. 9. detsembril alanud ja mitu päeva kestnud lumetorm kasvatas lume kõrguse kohati üle 60 cm.

Kuu kestel esines korduvalt pinnaüskku, mis lund tihendas. Aastavahtetuseks kattis enamuses Eestis põlde 50sentimeetrine või paksem lumevaip.

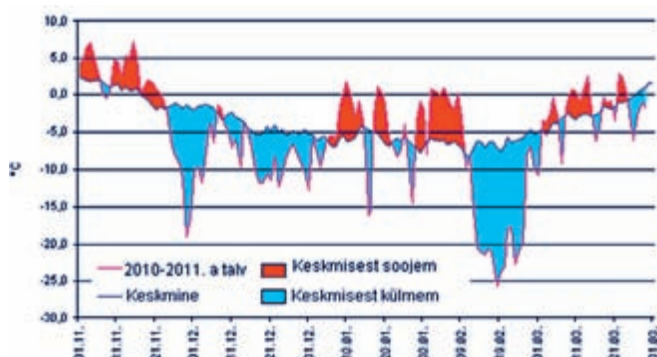
Paksu lumekorral all hakkas külmunud muld detsembri teisel poolel sügavamate kihtide soojuse arvel vähehaaval üles sulama (joonis 2). Võrsumissõlme sügavusel (s.o 3 cm sügavusel) püsis mulla temperatuur null kraadi lähedal.

Muutlik jaanuar

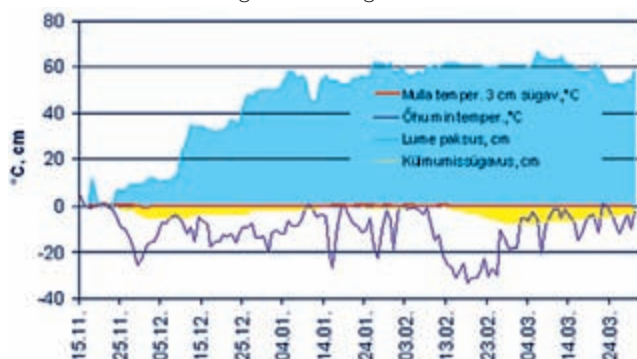
Parajalt külm ilm jätkus jaanuari algul ning aeg-ajalt sadas lund ja tuiskas. Lume paksus kasvas põldudel 5.–6. jaanuariks kuni 70 sentimeetri ni, kohati veelgi enam.

8. jaanuarist algas nädalane sulaperiood. Väga soe oli 10. jaanuari öö, kui maksimaalne õhutemperatuur tõusis mandriosas 4 kraadini. Sadas vihma, mis aitas kaa-

Joonis 1. 2010.–2011. a talve keskmine õhutemperatuur Jõgeval võrreldes 1964.–2010. a keskmisega

Joonis 2. Talvitumistingimused Jõgeval 2010.–2011. a talvel

Märkus: igapäevased vaatlused tehti Jõgeva ilmajaama meteoroloogia-väljaku kõrval põllul, kus lume paksus on põldude keskmisest suurem

sa lume tihenemisele ja sulamisele. Aeg-ajalt tuli lund, mis ladestus juba niigi lumekorral all kannatavatele puokstetele.

Põldudel vähenes lume paksus jõudsalt, kuid aeg-ajalt sadas seda taas juurde. Vett lume alla ei kogunenud, kuna sula maa laskis vee läbi. Samuti hoidis lumi nagu käsn osa vett endas. Kolme sentimeetri sügavusel mullas temperatuur peaaegu ei muutunud ja püsis null kraadile lähedasena (joonis 2).

15. jaanuari õhtupoolikul algas järsk külmenemine ja öösel mõõdeti Jõgeval $-26,3^{\circ}\text{C}$. 17. jaanuari öö tõi mitmel pool kaasa jäävihma, mis esines sel talvel juba teist korda. 17. jaanuari hommikuks oli lumele moodustunud tugev jääkiht. Põllud läikisid pealt nagu liuväljad.

Õnneks ei jäänud see kauaks püsima, kuna päeva jooksul ilm sooje-nes, sadas vihma. Uus külmenemine algas 20. jaanuaril ja kuni näärilkuu lõpuni oli temperatuurirežiim muutlik. Tugevat sula ja külma näärilkuu viimasel kümpäevakul siiski ei esinenud. Lume paksusest kogu Eestis annab ülevaate joonis 3. Selline lume paksus püsis väikeste kõikumistega märtsi keskpaigani (joonis 2).

Külm küünlakuu

Veebruari algus oli soe ja esimesel nädalal püsis keskmine õhutemperatuur tavapärasest kuue kraadi võrra kõrgemana (joonis 1). Päeval mõõdeti sooja 1–3 kraadi ja öösel jahtus õhk ainult mõne kraadi võrra. Lumi tihenes ja vajus madalamaks. Kuna hooti tuli värs-

ket lund juurde, muutus lume paksus vähe. Pluss- ja miinuskraadide vaheldumine tekitas lumele tugevaid koorikukihte. Esines pinnatuisku.

Kolme sentimeetri sügavusel mullas püsis temperatuur Jõgeva ümbruse põldudel 0–0,4 kraadi piires.

Küünlakuu esimese dekaadi lõpp oli tormine ja lumesajune. 10. veebruarist ilm külmenes ja pakaseline ilm püsis märtsi alguseni. Veebruari teise kümpäevaku keskmine õhutemperatuur oli tavapärasest 13 kraadi võrra madalam ja ühtlasi osutus antud dekaad Jõgeval 1922. aastast tehtud vaatluste reas kõige külmemaks küünlakuu teiseks kümpäevakuks. Selle talve ametlik külmarekord Eestis registreeriti 18. veebruaril Jõhvis (õhus $-33,4^{\circ}\text{C}$). Minimaalne õhutemperatuur langes alla -30 kraadi kuu jooksul viiel ööl.

Veebruari pakaste mõjul hakkas muld uuesti paksu lumekorral all vähehaaval külmuma (joonis 2) ja jõudis Jõgeva ümbruse taliviljapõldudel külmuda 8–13 sentimeetrit. Võrsuissõlme sügavusel mullas püsis temperatuur ka kõige tugevamate pakaste aegu null kraadile lähedasena.

Märtsiks said tugevad külmad otsa.

Ainult 7. märtsil langes kohati Ida-Eestis õhutemperatuur veel alla -20 kraadi. Päike käis kõrgemalt ja päevased maksimaalsed temperatuurid tõusid enamasti null kraadist kõrgemale. Kuna enamasti öösiti külmetas, sulas lumi visalt. Kiiremini kahanesid päikese käes märdunud lumega

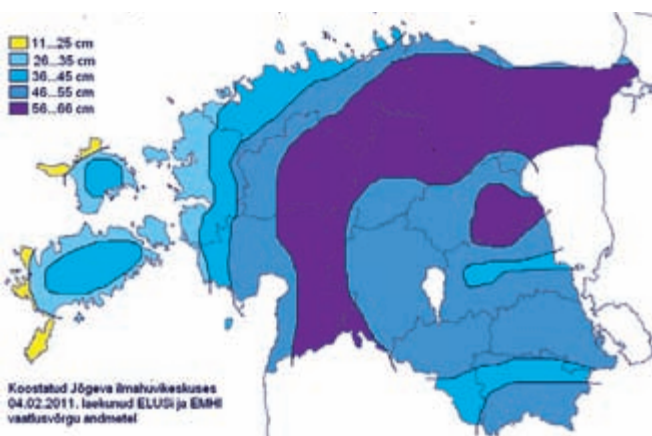
teeäärsed vallid. Samas oli ilm muutlik. Aeg-ajalt sadas lund ja tuiskas.

Sulavee kogunemist lume alla ei märgatud, kuigi muld oli lume all pinnalt külmunud. Talirukki ja -nisu orastel olid vaatluspõldudel vaatamata pikka aega püsinud paksule lumikattele märtsi lõpus roheline värvus säilinud. Kui tavaliselt on Jõgeva ümbruses põllud talvisest lumest vabanenud 24. märtsiks, siis tänava oli siinkandis sel ajal avamaastikul lund veel valdavalt 40–50 sentimeetri paksusel.

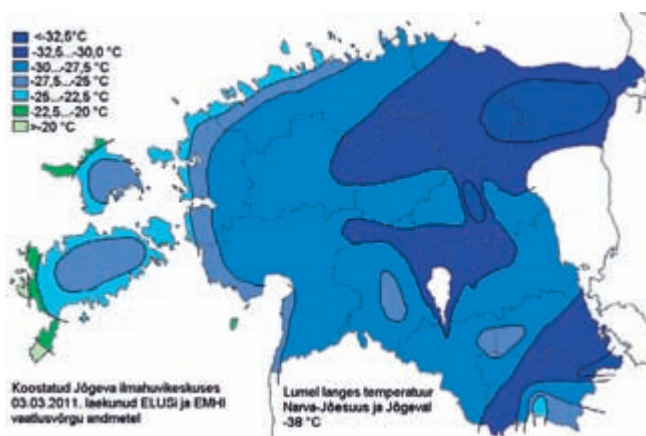
Negatiivseid ööpäeva keskmisi õhutemperatuure kogunes märtsi lõpuks Jõgeval ligikaudu -900 kraadi, mis ületas 1922. aastast algava vaatlusrea keskmist summat ligikaudu -170 kraadi võrra, kuid jäi eelmise 2009.–2010. aasta talve summast -80 kraadi võrra vähemaks. Minimaalne õhutemperatuur langes valdavas osas Mandri-Eestist alla -30 kraadi. Jõgeval esines talve jooksul enam kui -20 kraadist külma 20, enam kui -25 kraadist külma 13, enam kui -30 kraadist külma 5 päeval, mis on keskmistest arvudest vastavalt 6, 7 ja 3 päeva rohkem. Kõige külmem oli ilm veebruari teisel ja kolmandal dekaadil.

Lumi on märtsi lõpu seisuga püsivalt maas olnud 128 päeva, mis on keskmisest kuu aega kauem. Lumi oli erakordselt paks. Üle 30sentimeetrine lumi kattis Põhja-Eestis põlde juba novembri lõpust, enamuses Eestis detsembri teise dekaadi algusest alates. Paks lumikate moodustus sulale maale ja muld külmus ka tugevate pakaste ajal vähe.

Joonis 3. Lume paksus 31. jaanuaril 2011. a

Joonis 4. 2011. a veebruari minimaalne õhutemperatuur

Maamajandus, Baltic Agro ja
Farm Plant Eesti kuulutavad
välja järjekordse

VILJAKASVATAJATE VÕISTLUSE

Ürituse eesmärk on leida eeskujusid, ideid ning kogemusi, kuidas suurendada teravilja- ja rapsi- kasvatuse kasumlikkust. Seekordsel võistlusel saab proovile panna oma teadmised ja oskused nisu, rukki ning rapsi saagikuse ja tulukuse kategoorias. Parimaid ootavad auhinnad.

SELLEKS, ET OSALEDA:

- Valige välja oma parim põld, mille pindala on vähemalt 5 ha (võib valida mitu erineva kultuuriga põldu).
- Teatage oma osalusest Maamajanduse toimetusse hiljemalt 30. maiks aadressil heiki.raudla@maaleht.ee, tel 661 3380 või registreerige end Viljelusvõistluse koduleheküljel www.viljelusvoistlus.ee.
- Deklareerige kasvuperioodi lõpuks võistluspõllul tehtud kulutused.

Erapooletud eksperdid tutvuvad võistlusele esitatud põldude ja nendel rakendatud agrotehniliste võtetega juulis ning osalevad hiljem ka saagikuse ja kvaliteedi määramisel. Tulemusi ja kogemusi arutatakse aasta lõpus toimival seminaril.

Farm Plant Eesti

MAAMAJANDUS

BALTIC AGRO
DLAGroup

Viljelusvõistlus aitab juurutada uusi võtteid

PEETER VIIL

EMVI vanemteadur, viljelusvõistluse ekspert
Foto INGMAR MUUSIKUS

Hea meel on tõdeda, et viljelusvõistlus saab jätku ka käesoleval aastal. Sellel üritusel on taimekasvatuse edendamisel Eestis väga kaalukas osa.

Viimastel aastatel on meil teraviljade kasvupind küll suurenenud, kuid saagikuselt oleme endiselt Euroopa Liidu viimaste hulgas. Viljelusvõistlus on aga näidanud, et tipptasemel agrotehnoloogiaga võib ka meie põldudelt väga suuri saake saada: teravilja 7–9 tonni ja rapsi 3–5 tonni hektarilt.

Viljelusvõistlus on aidanud oluliselt kaasa uute toodete (väetiste, taimekaitsevahendite, masinate) kasutuselevõtule Eestis.

Lisaks eeltoodule on viljelusvõistlus kujunenud väga efektiivseks ja kiireks uute agrotehnikaalaste teadmiste levitamiseks ja juurutamiseks. Viljelusvõistluste võitjatest on saanud oma regioonide nn tõmbekeskused – nende juures käiakse kogemusi saamas. Need on põllumehed, kellelt saavad teised põllumehed õppida.

Ootan ka seekord põllumeeste aktiivset osavõttu. Jõudu viljelusvõistluse korraldajatele!

Uued John Deere'i keskkonnasõbralikud mootorid

Kõik diisel-, bensiini-, propaani- ja maa-gaasitoitega mootorid toodavad heitgaase, mis sisaldavad süsinikmonooksiidi (CO), süsivesinikke (HC), tahkeid osakesi (PM) ja lämmastikoksiide (NOx).

Reaktsioonina ühiskonna üha kasvavale tervise- ja keskkonnateadlikkusele on Euroopa, Jaapani ja USA seadusandlikud institutsioonid kokku leppinud regulatsioonide kehtestamises nii maanteetranspordi kui ka põllumajandustehnika diiselmootorite emissioonile.

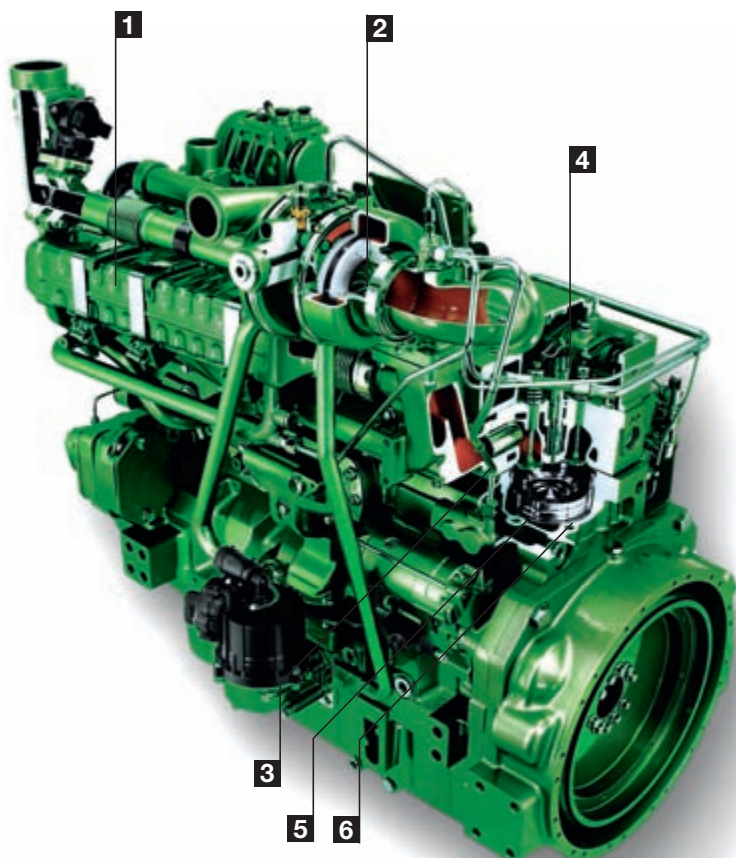
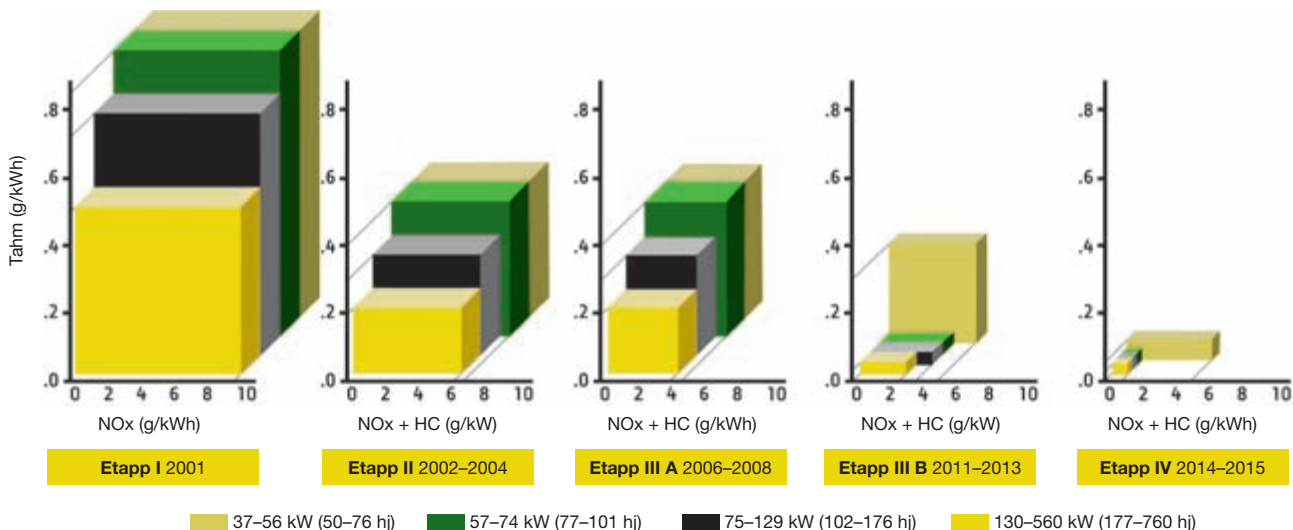
Esimesed määrused põllumajandus- ja metsatraktorite üle 37 kW (50 hj) diiselmootorite kohta jõustusid 2001. aastal (I etapp). Järgnevalt kehtestati järkjärgulise jõustumisega karmimad piirangud (II ja praegu kehtiv III etapp) aastail 2002–2008.

Uus, liikurmasinade 130–559 kW (175–749 hj) kategooria diiselmootoritele kehtiv Euroopa saastanorm jõustus 1. jaanuaril 2011. Tuntud kui TIER III B, kehtestab see tähtsad muutused võrreldes eelmise, TIER III A-ga.

Regulatsioon nõuab diisli tahkete osakeste 90%-list ja lämmastikoksiidide (NOx) 50%-list vähendamist. Tier IV saastanormid peaksid 2015. aastaks tahkete osakeste ja lämmastikoksiidide emissiooni koguni nullilähedasele tasemele viima. See kujutab endast väljakutset tootjatele, sest saastetasete reguleerimine võib märkimisväärselt mõjutada nii väljundvõimsust kui ka kütusesäästlikkust. (Vaata pöördel olevat graafikut ELi emissiooniregulatsioonide kohta.)

>>>

ELis kehtivad emissiooniregulatsioonid põllumajandus- ja metsatehnika 37–560 kW (50–760 hj) mootoritele

8R PowerTech PSX mootor

- 1** Heitgaaside retsirkulatsiooni (EGR) kasutamine alandab heitgaasi temperatuuri ja vähendab lämmastikoksiide.
- 2** Muudetava labanurgaga turbolaadur (VGT) muudab vastavalt mootori koormusele ja pöörete sagedusele heitgaasi rõhku, kindlustades sellega sobiva EGRi voo ja parendades jõudlust.
- 3** Nelja klapiga silindripea suurendab tõhusust, võimsust ja pöördemomenti.
- 4** Elektrooniline kütusepihusti (13,5 l) ja HPCR (4,5 l, 6,8 l ja 9,0 l) kütusesüsteemid tõstavad tõhusamaks põlemiseks ja tahkete osakeste vähendamiseks kütuserõhku.
- 5** Vähesse hõõrdumisega üheosaline teraskolb vähendab kütusekulu ning heitgaaside ja saasteainete hulka, tõstes seejuures ka vastupidavust (9,0 l ja 13,5 l).
- 6** Suunatud jahutus silindripeale suurendab tihendite vastupidavust ja õli kestust (9,0 l ja 13,5 l).

Lahendused

Praegu leidub põllumajandustehnika turul kaks lahendust, kus mõlema puhul tuleb normidele vastamiseks rakendada heitgaaside järeltöötlemise süsteemi – heitgaaside taasinglust (*Exhaust Gas Recirculation – EGR*) ja valikulist katalüütilist redutseerimist (*Selective Catalytic Reduction – SCR*). Enamik tootjaid on valinud neist viimase (SCR).

EGR-lahenduse puhul osa heitgaase jahutatakse ja suunatakse koos siseneva õhuga süsteemi tagasi, et alandada põlemistemperatuure, mille abil vähendatakse põlemisel tekkivat lämmastikoksiidi. Lisaks sisalduvad väljalasketorus diisli põlemise katalüsaator (*Diesel Oxidation Catalyst – DOC*) ja diisli tahkete osakeste filter (*Diesel Particulate Catalyst – DPF*), mis eemaldavad kõik järelejäänud ohtlikud gaasid ja diisliosakesed.

SCR-lahenduse puhul pihustatakse vee baasil uurealahust (tuntud kui AdBlue) väljalaske kollektorisse. Ammoniaak kombineerub kahjulike NOx gaasidega ning muundab need ohutuks lämmastikuks ja veeks. Lisaks sisaldub väljalasketorus diisli põlemise katalüsaator (*Diesel Oxidation Catalyst – DOC*), mis eemaldab kõik järelejäänud kahjulikud gaasid ja diisliosakesed.

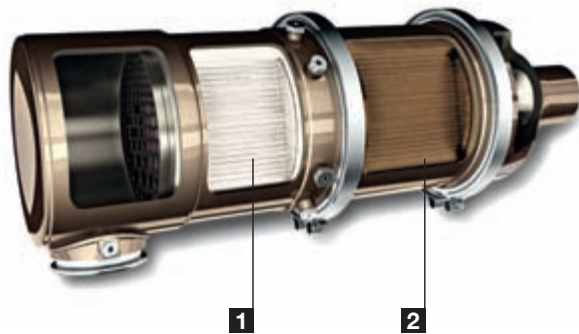
Tavaliselt vajavad mootorid lisaks diislikütusele 3–5% AdBlue lahust. Masinad peavad olema varustatud sissepritseseadmetega ja lisapaagiga, mis muudab masina konstruktsiooni keerukamaks. Kuna AdBlue lahust madalatel temperatuuridel külmutub, on paagile ja torudele vaja ka soojendussüsteemi.

John Deere'i lahendus: võimas + tõhus

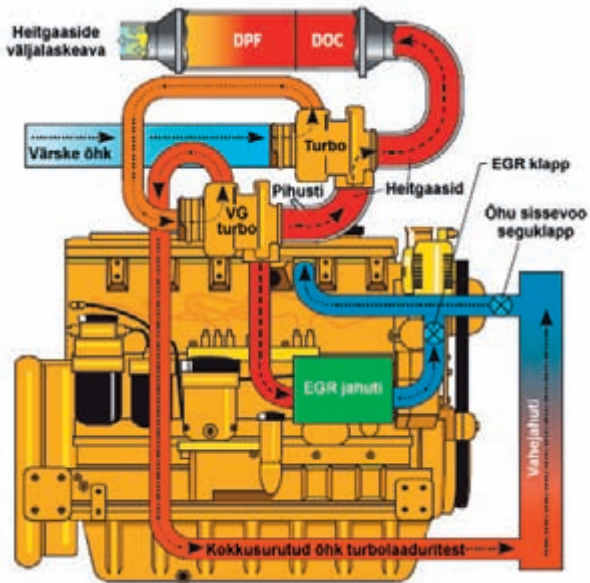
John Deere oli üks esimesi mootoritoot-

Power Tech PSX hooldusvaba filter

- 1** Diisli oksüdatsioonikatalüsaator (DOC)
- 2** Diisli tahkete osakeste filter (DPF)

Tier 3 B emissiooninormidele vastava PowerTech PSX mootori tehnoloogia

jaid, kes löikas kasu jahutatud heitgaaside taasringlusest (EGR) ja muudetava labanurgaga turbolaaduri (VGT) tehnoloogiast väljaspool sõiduteid kasutatava tehnika puhul.

John Deere'i selle valdkonna teadmisi on kasutatud Tier III B saastennormidele vastava PowerTechi mootorite programmi arendamisel. Tänu sellele on meil õnnestunud paljusid detaile parendada ja peensusteni lihvida: vähendada kütusekulu, hõlbustada külma ilmaga käivitamist, optimeerida reaktsiooniga, jõukõverat, maksimaalset hetkelist pöördemomenti ja pöördemomenti madalatel pööretel.

John Deere'i 8R seeria on esimene oma mudelite hulgas, mis uued Tier III B saastennormidele vastavad PowerTech PSX 9.0L kuuesilindrilised mootorid saanud ning mida lähemalt vaatame.

PowerTech PSX 9.0L

9.0 L 8R PowerTech PSX mootori uskumatu jõudlus ja pöördemoment vallandab nominaalvõimsusel kuni 265 kW (360 hj) ning 97/68EC standardile vastava intelligentse võimsusjuhtimisega maksimaalselt 409 hj.

Sellise muljet avaldava jõu saladus peitub topeltturbos (üks muutumatu ja üks muudetava geomeetriaga turbolaadur) ja ühisanumsisepritsega kütusesüsteemis (HPCR). Suure võimsusega VariCooli jahutussüsteem ja õhk-õhk-vahejahutus tõstavad omakorda mootori võimsust. (Vt joonist vasakul.)

Esmalt liigub värske õhk madalrõhu turbolaadurisse (muutumatu geomeetriaga), kus see kokku surutakse, ning järgmisena liigub kõrgrõhu turbolaadurisse (muude-

tava geomeetriaga), kus see omakorda kokku surutakse.

Kõrgrõhu all olev õhk suunatakse seejärel läbi vahejahuti mootori sisselasketorustikku. Jagades töö kahe turbolaaduri vahel, saavad mõlemad töötada maksimaalse efektiivsusega madalamatel mootoripööretel. See vähendab turbolaaduri komponentide koormust ja suurendab vastupidavust.

Jada-turbolaadur toodab rohkem ülelaaderõhku kui ühe turbolaaduriga konfiguratsioonid. See tähendab suuremat võimsust, paremat pöördemomenti madalatel mootoripööretel, väiksemat kütusekulu ning vähem lämmastikühendeid heitgaasides. (Vt joonist ülal.)

John Deere Power Tech PSX mootorid kasutavad diisli põlemise katalüsaatorit (DOC) ja tahkete osakeste filtrit (DPF), mis on täielikult hooldusvabad. DOC reageerib heitgaasidega, et vähendada süsinikmonoksiidi, süsivesinikke ja tahkeid osakesi (PM). Selle järel paiknev DPF püüab ja hoiab kinni ülejäänud tahked osakesed.

Kinnijäänud osakesed oksüdeeritakse DPFi jätkuva puhastusprotsessi käigus, mida kutsutakse passiivseks filtri puhastuseks. Passiivne filtri puhastus toimub normaalses töötingimustes heitgaaside kuumuse toimele, mis põletab kinnijäänud tahked osakesed. (Vt joonist ülal.)

Iga 5–10 töötunni järel, olenevalt töö iseloomust, toimub aktiivne tahkete osakeste filtri DPF puhastusprotsess, mille käigus tõstetakse heitgaaside temperatuur tänu väikese koguse kütuse sissepritsimisele väljalaskestüsteemi kuni 600 kraadini ning põletatakse filtrist ülejäänud tahk ja seal olevad muud osakesed.

Kõik toimub automaatselt, juht näeb ai-

nult infopaneelil signaaltulukest. Oluline on sel ajal masinat mitte seisma jätta ning hoida suuremaid mootoripöörideid.

EGR-süsteemi eeliseks toimuvad protsessid automaatselt, ei ole vaja muretseda lisavedelike, nende ladustamise ja talvel soojendamise eest. Põllumehe suurem mure seoses uute tehnoloogiatega on kütuse ja määrdeainete kvaliteet. Selleks et mootor töötaks probleemivabalt, tuleb kasutada väävlivaba diislikütet. Samuti on vaja pika hooldevälba saavutamiseks kasutada tehase soovitatud määrdeõlisid ja jahutusvedelikke.

Sõltuvalt mudelist on John Deere'i Tier III B mootorid vähemalt sama öko- noomsed või veelgi säästlikumad võrreldes Tier III A mootoritega.

John Deere Power Systems on üks väheseid tootjaid maailmas, kes konstrueerib mootoreid eksklusiivselt väljaspool sõiduteid kasutatavale tehnikale.

Seesugune spetsialiseerumine on andnud John Deere'ile ainulaadse kogemuse ja teadmised, et töötada välja mootoreid, mis on piisavalt sitked, et põllul või metsas ka äärmuslikele tingimustele vastu pidada. Kuna John Deere konstrueerib mõlemaid – nii mootoreid kui ka ehitus-, metsa- ja põllumajandusmasinaid –, on meil märkimisväärsed kogemuste tuginevad teadmised, kuidas parimal moel integreerida mootor, jõuülekanne ning jahutus- ja juhtimiseadmed, optimeerides seeläbi töjõudlust, tõhusust ja kulusid.

SILVER LANG
Stokker Agri OÜ
tootejuht

Kõpu PM OÜ juhi Tõnu Vreimanni nelja tööaasta jooksul on lehmade piimatoodang uues laudas tõusnud ligi nelja tonni võrra.

Renoveeritud laud andis neli tonni piima juurde

LII SAMMLER
 lii.sammler@maaleht.ee
 Fotod INGMAR MUUSIKUS

Kui nelja aasta eest lüpsid Kõpu PM OÜ punased lehmad keskmiselt 5700 liitrit piima aastas, siis praegu on nende toodang üle 9500 liitri. Punaste karjade hulgas on nad selle näitajaga Tartu Agro järel teisel kohal.

Osaühingu juht Tõnu Vreimann ütleb, et toodangu tõusu peapõhjus on 2006. aastal uueks ehitatud laud, tänu millele sai kogu loomapidamise kaasajastada. Tema sõnu kinnitavad arvud: 2006. aastal oli Kõpu OÜ keskmine piimatoodang 5745 kilo lehma kohta, 2007. aastal, esimesel uues laudas, tõusis toodang kohe 7300ni, 2008 oli tulemuseks 8650, 2009 – 8850 ja 2010 – 9558.

Kui Kõpu kolhoosist sai 1990. aastatel Kõpu põllumajanduslik osaühing, oli seal kolm vana lüpsi-

lauta. Omanikud ostsid juurde veel neljandagi lõaspidamisega sajakohalise lauda, kus käsitsitöö osakaal oli suur. “Ühes laudas viidi sööt isegi käsikäruga ette,” meenutab Tõnu Vreimann.

Eelmise sajandi lõpuaastatel tuli kõikides neis viia läbi uuenduskuur, kuna Eesti võttis üle Euroopa Liidus kehtivad piima kvaliteedinõuded. Vanad lüpsimasinad asendati uute-ga, piimaruumid tehti ringi ja piimatankid vahetati välja. Selle tulemusena tõusis piima kvaliteet Euroopa tasemele. 1998. aastal langes aga pii-

mahind pea ühe kroonini ning investeeringud jäid seisma.

Valiti ümberehitus

“Plaane on siin peetud tükk aega,” ütleb neljandat aastat osaühingut juhtiv Tõnu Vreimann. Üle-eelmise juhi Uno Tomsoni ajal, 2002.–2003. aasta paiku, sai selgeks, et piimatootmise edasiseks arenguks on vaja loomapidamine põhjalikult ümber korraldada. Eelmise juhi Karel Tõlpi ajal otsustati renoveerimise kasuks ja valmis ehituse esimene etapp.

“Ka punane lehm lüpsab hästi – mida muud see 9500 on,” kiidab farmijuhataja Sirje Kroonberg.

Kõpu farmirahvas käis palju mööda Eestimaad ringi, et kuulata nõu ja kogemusi. Käidi Viraitos, Piista-ajal ja mujal. Plaan oli koondada ühte laudakompleksi kokku kõigi nelja lauda, Käära, Kuusiku, Kullese ja Pargi lehmad ning uuendada täielikult kogu tootmistsükkel söödavarumisest sõnnikumajanduseni. “Tahtsime muuta nii loomade kui inimes- te elu,” ütleb Tõnu Vreimann.

Kuigi oli ka mõte ehitada päris uus laut, jäi peale odavam, renoveerimise variant.

Renoveerimiseks valiti Kõpu asula kõrval asuv neljast laudast koosnev farmikompleks, Pargi farm. Tööd alustati 2006. aasta kevadel sealse lüpsilauda ümberehitamisest. Projekti tegi paljude Eesti külmlautade autor Vello Luts, ehitas Paide KEK.

Enamik vana lauda põhikonstruktsioone jäi alles, seinad aga lammutati. Laudale anti juurde nii pikust kui laiust, et sinna mahuks kuni 480 lüpsvat lehma, saaks sisse seada vabapidamise ning söödamikseril oleks söiduruumi.

Uued seinad ehitati puidust, akende asemele pandi kardinaid ja osalt ka makroloon, õhuvahetuse tagamiseks tehti reguleeritav katusahari.

Täielikult uuendati sisseseadede: lehmade asemed ja aiad, tööle pandi sõnnikukraabid. Pargi farmikompleksi teise lauda ühe osa asemele ehitati lüpsikoda, kuhu liisiti Westfalia 2 x 14 paralleellüpsi-plats.

Kuna aastaks 2006 oli Eestis olemas juba ülevaade mitte ainult külmlautade plussidest, vaid ka miinustest, osati esmategijate vigu – näiteks väga hõredat puhkeala, libedat ooteala jms – vältida.

28. detsembril 2006 toodi ümberehitatud lauta esimesed lehmad. “Tõime järk-järgult, aga ikka ei tahaks esimesi nädalaid meenu- tadagi,” ütleb farmijuhataja Sirje Kroonberg täna. “Palju sai ikka köie otsas lehma platsi vedada.”

2008. aastal jätkusid ümberehitustööd, vanast lüpsilaudast sai Väandra Tare ehitajate abil poegimisosakond. 2010 renoveeriti silo-

hoidlad ja järke ootab noorkarjalaut.

Vaja on korralikku söötmist

Juba ümberkorraldusi plaanides ei nähtud ette ainult karjalauda uuendamist. Kulutusi tehti lisaks ehitusele ka uue silovarumistehnika, söötmistehnika ja sõnnikumajanduse tarbeks. Lüpsilauda renoveerimise esimene etapp koos lüpsikoda ja sisseseadega maksis 18,5 miljonit, silovarumise ja söötmise masinad 5,4 miljonit, sõnnikulaguun ja lägalaotusmasinad 3,7 miljonit krooni. PRIA toetas kogu protsessi 1,9 miljoni krooniga.

Kvaliteetse silo tootmiseks on järjekindlalt uuendatud rohumaad, külvates Kõpu muldadele sobivaid heinaseemne segusid. “Varem oli rullsilole, pärast uue lauda valmimist hakkasime tegema augusilo,” lisab Vreimann. Selleks, et oleks piisavalt jõudlust ning siloauk kiiresti valmis ja kinni saaks, osteti liikurhekseldi Claas Jaguar.

“Kui asjad jooksevad, saame paari-kolme päevaga ühe tranšee täis,” ütleb Vreimann. Tema sõnul on augusilo kvaliteet ühtlasem, seda ka tänu konservandile, mida augusilole lisama hakati, ning see on odavam teha kui ruloonsilo.

Peale rohusilo on uuendusena lehmade ratsioonis kaks viimast aastat olnud ka maisisilo, mis aitab hästi energiapuuduse vastu.

Lisaks silole söövad Kõpu lehmad veel muljutud vilja, jõusööta, rapsisrotti ja mineraale.

Muljutud vilja tehakse osasihingus kolmandat aastat, kuid alles mullu õnnestus see Vreimanni sõnul täielikult.

Vilja muljumisega on tema kogemustel seotud kaks peamist riski. Esiteks peab tabama õige aja selle tegemiseks, kui viljatera on veel parajalt pehme. Teiseks peab ilmaga vedama.

Kaks esimest aastat telliti muljutud vilja tegemiseks teenust, ent teenusetegijail oli palju kliente ning täpse aja tabamine väga keeruline. Töö paremaks korraldamiseks soetati endale muljur ja nüüd

Küljekonsooli GreenStar3 monitor on John Deere'i kõikide uue põlvkonna traktorite ja kombainide põhivarustuses. Valikvarustusse kuuluv GreenStar 3 2630 on saadaval koos lisafunktsioonidega.

John Deere'il uued AMSi põhikomponendid

Lühendiga AMS tähistab John Deere kõiki oma täppisviljeluse ja automaatroolimise tarbeks toodetavaid lahendusi, kus kesksel kohal on kaks põhikomponenti: GPS-vastuvõtja ja ISOBUSi juhtterminal. Tänapäevaks on tootearendus jõudnud kolmanda põlvkonna seadmeteni, StarFire 3000 ja GreenStar3 2630, mis pakuvad suuremat täpsust ja uusi kasutusvõimalusi.

StarFire 3000 – John Deere'i uus GPS-vastuvõtja

John Deere'i tootevalikus on uus GPS-vastuvõtja StarFire 3000. Täiustatud tehniliste omaduste ja veidi muudetud disainiga vastuvõtja on loodud välitingimustes satelliitidelt asukohasignaali vastuvõtmiseks ja nende andmete edastamiseks juhtarvutile.

Vastuvõtja suudab kasutada nii ameeriklaste GPS- kui ka vene- laste GLONASS-satelliitidelt tulevaid signaale ning täpsustatud asukoha määramiseks EGNOSe, John Deere'i SF1, SF2 või RTK parandussignaale.

Ilmastikuolud, tolm ja vibratsioon ei sea piiranguid StarFire 3000 kasutamiseks põllutöomasinatele. StarFire 3000 asendab ja täiendab varem toodetud StarFire iTC GPS-vastuvõtja kasutusala.

StarFire 3000 on ideaalne automaatroolimisega liikurmasinatele, kuid tänu asukohaandmete suurele stabiilsusele ja täpsusele sobib see ka kaardistamise ning mõõdistamise tarbeks. Seda vastu-

võtjat saab kasutada baasmajakana RTK-süsteemis, kus täpsustatud asukohainfo saadetakse lokaalse raadiosignaalina liikurmasinadele.

Võrreldes eelkäijaga on StarFire 3000 palju lühema käivitusaja ja laiema „vaatenurgaga”. Selle vastuvõtjaga on satelliidid jälgitavad madalamalt (alates 7 kraadist) ja ka ajutiste takistuste (üksiku-te puude, hoonete) mõju on vähetuntav.

StarFire 3000 on saadaval nii klassikalise kinnitusega kui ka uue Deluxe-liidesega, mis paigutab vastuvõtja kabiini katusele.

StarFire 3000 põhiomadused:

- 66 kanalit
- ameeriklaste GPS-satelliitide jälgimine
- venelaste GLONASS-satelliitide jälgimine
- EGNOS signaali kasutamine (täpsusklass +/- 50 cm)
- John Deere'i SF1-signaali kasutamine (täpsusklass +/- 30 cm)
- John Deere'i SF2-signaali kasutamine (täpsusklass +/- 10 cm)
- John Deere'i RTK-signaali kasutamine (täpsusklass +/- 2 cm)
- integreeritud 3D asendiandur
- NMEA andmeedastus
- väline LED-lampidega staatuse indikaator
- võimalus 2 korda aastas tarkvara uuendada
- toide 12 V

Uus StarFire 3000 GPS-vastuvõtja töötab kõigi eelmiste põlvkondade AMS-seadmetega ning olemasolevate StarFire iTC vastuvõtjate aktiveerimisi saab uuele vastuvõtjale üle kanda. StarFire 3000 on endiselt kiiresti teisel masinalt teisele ja töötab ka kolmanda poole süsteemidega. Kasutamisel on eeltingimusteks NMEA andmeedastus protokoll kasutamine ja toide alalisvooluga 12 volti.

GreenStar3 2630 – John Deere'i uus ISOBUS-terminal

ISOBUSi tehnoloogia teerajajana on John Deere täiustanud oma tootevalikut uue ISOBUS-terminaliga. GreenStar3 2630 on John Deere'il juba kolmanda põlvkonna toode traktori ja haakeriista juhtimiseks ühest monitorist. Uudse disaini kõrval on suurimaks uuenduseks videopildi kuvamine, andmeedastus USB-mälupulgaga, suurem sisemälu ning kiirem protsessor. Lisatud on ekraanipildi pimendamise ja seadistuste juurdepääsu lukustamise võimalus.

Uue GreenStar3 2630-ga olete tulevikus eesootavateks muudatusteks valmis juba täna!

Vähendatud üldmõõtmete juures on ekraani diagonaal jäänud endiseks – 26 cm.

GreenStar3 2630 põhiomadused võrreldes eelkäijaga (GS2 2600-ga):

- kiirem protsessor ja suurendatud sisemälu
- ISOBUS ühilduv
- videopildi kuvamine
- kasutaja juurdepääsupiirangute loomine
- andmevahetus USB-mälupulgaga
- parendatud põlluleidjafunktsioon
- lülitus „unerežiim”
- vähendatud üldmõõtmed sama ekraanisuuruse juures

Loomulikult on ka uus terminal nõndanimetatud neli ühes seade. Standardvarustuses sisaldub paralleelsõidu abimees, põlluarvuti kaardistamiseks ja kaartide näitamiseks, ISOBUSi haakeriistade juhtimise virtuaalterminal ja mootori tööparameetrite kuvamise režiim.

Lisavõimalusena saab aktiveerida automaatroolimise ja pöörde-ribadel automaatse tagasipöörde funktsiooni. Pritsimisel, väetamisel ja külvamisel vajaliku sektsioonide automaatlülituse tarbeks saab süsteemi täiendada vastavate Pro-moodulitega (Sprayer Pro, Spreader Pro, Seeder Pro). Haakeriistade roolimiseks ja liikumistrajektoori korrigeerimiseks on saadaval täiendusmoodulid iGuide ja iSteer. Väga huvitav on künnifännidele pakutav lahendus iPlough, millega juhitakse tavapäraselt hüdrauliliselt muudetava töölaieuga pöördatra. Tulemuseks on ideaalselt sirged künnivaod sõltumata traktoristi künnioskustest.

GreenStar3 seeriast on tootmises ka väiksema diagonaaliga, kuid samuti puuetundliku ekraaniga monitor GS3 Command-Center, mis on näiteks põhivarustusena uute 7R ja 8R traktorite juhtkonsoolis.

Ka uus GreenStar3 2630 terminal töötab kõigi eelmiste põlvkondade AMS-seadmetega ning olemasolevate GreenStar2 terminalide aktiveerimisi saab uude terminali üle kanda. GreenStar3 on samuti teisel masinalt ja vajab töötamiseks toidet alalisvooluga 12 volti.

ERGO VILL
Stokker Agri OÜ
tootejuht

saab vilja konserveerimisega alustada optimaalsel ajal.

Jõusööda koostab Farm Plant AS Kõpule täpselt vastavalt nende vajadustele. “Tegime piimaproovid, mille alusel nägime ära, millest meie lehmadel puudu on,” selgitab farmijuhataja Sirje Kroonberg. “Siis ütlesime Farm Plantile, mida tahame, ja sellele vastava jõusööda saimegi.”

Praegu söövad Kõpu PM OÜ lehmad jõusööta, milles on põhielementidena otra 39%, kaera 19%, nisukliisid 15%, rukist ja suhkrupeediliiste 10% ning maisi 5,5%.

Paranes sööt, aga uues laudas on paremad võimalused ka söötmi-seks. Vanas lõaspidamislaudas veeti silo ette, jahu või jõusööda mõo-

duks oli kopsik ning mikroelementidel peotäis.

Uues laudas käib söötmine kaas-aegse söödamikseriga, millel doseerimisaparaat peal. Lehmad on jaotatud nelja söötmissgruppi vastavalt toodangule ning laktatsiooni-järgule. Vastpoeginud ja kõrge-toodangulised lehmad saavad parimat sööta ja suurima koguse jõusööta, viletsamad vähem. Karjakutel ja teistel farmitöolistel on kohustus silo lehmadele iga paari tunni tagant ette lükata, et loomad ikka rohkem sööksid.

Igale söötmissgrupile on erinev ratsioon ja ettevedu. Ratsioone koostab arvutiprogrammi abil Sirje Kroonberg ise. Ta on Vana-Võidu haridusega loomakasvataja ning üt-

leb, et kuigi teoorias olid söötmiss-tõed teada, on ta alles nüüd, uues laudas, saanud neid täies mahus ellu rakendada.

Lüpsmine ja hoolitsemine paranesid

“Lüpsmine läks paremaks,” ütleb Sirje Kroonberg. Seda seepärast, et uuel lüpsiplatsil on lüpsjate töötin-gimused paremad, vaakum ühtla-sem ning masin tuleb ise alt ära, kui lehma udar tühjaks saab. Nii väldi-takse tühilüpsi, mis on üks olulise-maid mastiidi põhjusi.

Kahe aasta eest seati Kõpu lau-das sisse kolmekordne lüps ja far-mijuhataja kogemustel on sellest ajast peale lehmade udarad pare-mas korras. Kahekordse lüpsi ajal

Vasikate ilus tumepunane värvus viitab taani punase veisetõu kasutamisele aretuses.

KÕPU PM OÜ

- Lehmi 527
- Keskmine piimatoodang lehma kohta – 9558 kg
- Somaatilised rakud – 274 000 SR/ml
- Seemendusi tiinestumise kohta – 1,8
- Tiinestumine 1. seemendusest – 52,7%
- Karja keskmine vanus – 55 kuud ehk 2,8 laktatsiooni
- Lehmikute keskmine vanus seemendamisel – 15,5 kuud
- Poegimisvahemik – 378 päeva
- Kinnisperiood – 65 päeva
- Vahe poegimisest seemenduseni – 77 päeva

Allikas: JKK, 1. jaanuar 2011 andmed

läksid kõrgetoodanguliste lehmade udarad väga täis, vajusid ära või – kui olid õrnemad nidad – tilkus piim juba enne lüpsiaega välja, vä-

hendas toodangut ning saastades nii ka magamisasemeid.

Kolme aasta eest seati sisse veel üks reegel: kõikidel lehmadel, kes

kinni jäeti, värgiti ka sõrad. See on vähendanud jalahaigusi. Varem telliti värkimine teenustööna, ent kui Suure-Jaanist hakkas Kõpu käima loomaarst Jaanus Tiirats, hakkas ta seda tegema reeglipäraselt. Lisaks ravile ja profülaktikale on Jaanuse ülesandeks ka seemendamine.

Kõpu PM OÜs on lehmade keskmine poegimisvahemik 378 päeva, mis on Eesti keskmisest 422 päevast kõvasti parem. Selline tulemus on võimalik vaid siis, kui lehmad on hästi peetud-hooldatud, hakkavad normaalsel ajal indlema ning saavad ka seemendatud õigel ajal.

Ettevõtte juhtide sõnul on neil hea ning pikaajaliste kogemustega meeskond: lüpsmisega tegeleb vahetustega neli lüpsjat ja ajajat, söötmisega kaks karjakut, lisaks poegimislauda- ja noorkarjatalitajad.

Sirje Kroonberg kiidab ka farmi endisi seleksionääre Helju Soosaart ja Lehte Tähet, kes valisid aretus-suuna ning otsisid välja sobivad seemenduspullid. Toodangu tõusu- le ja lehmade kere suurenemisele aitas kaasa punasekirju holsteini kasutamine, nüüd eelistatakse šviitsi tõugu pulle, et lehmade jalad tugevamaks saada. Hästi annab piima juurde ka taani punane tõug, mida Kroonberg praegu šviitsi kõrvale kasutada proovib.

“Ma ei näe põhjust, miks me peaksime punase karja mustakirju vastu vahetama,” ütleb Kroonberg, lisades, et talle lihtsalt meeldivad punased lehmad. Nad on tugevamate jalgadega, jäävad hästi tiineks, söövad vähem ning on sõbraliku iseloomuga.

Piimatoodangu tõus Kõpu rahval enam peaeesmärgiks pole, 9500 on juba väga hea tulemus. Pigem soovivad ettevõtte juhid, et nende lehmad sellise toodangu juures terved oleksid ning kaua karjas püsiksid.

“Ega see 9000 meile mingi üllatus olnud, üllatas toodangu juurdekasvu kiirus,” sõnab Vreimann. “Eesmärk oli jõuda parimate punaste karjade tasemele ja selle nimel on tööd tehtud nii farmis, põllul kui ka kontoris.”

Kinnislehmade poegimiseelne söötmine anioonsete mineraalsooladega

Esimest korda poeginud lehmad tavaliselt poegimishalvatusse ei haigestu, kuid lehma vananedes organismi kohanemisprotsess aeglustub, mille tagajärjel võib tekkida paljudel, eriti just suuretoodangulistel lehmadel, mõõdukas kuni äge poegimishalvatus.

Haiguse kliinilisest vormist palju sagedamini esineb haiguse subkliiniline vorm, millel selgeid sümptomeid ei avaldu, ning sellest tulenevalt on seda väga raske diagnoosida. Subkliiniline vorm ei avaldu otseselt looma tervislikus seisundis, kuid sellega kaasneb märkimisväärne piimatoodangu langus.

Poegimishalvatuse põhjuseks on kaltsiumi-ainevahetuse häired organismis (mitte kaltsiumipuudus söödas), mille tulemusena kaltsiumisisaldus kehavedelikes (vereplasmas, ekstratsellulaarses vedelikus) kiiresti langeb.

Kestva kaltsiumidefitsiidi korral halveneb söögiisu, loomadel võib esineda lihaste ja närvide ärrituvust, krampe lihastes, liigeste valu, pulsi aeglustumist, jalalihaste nõrkust, liikumishäireid, lonkamist, noorloomadel ka kasvuhäireid. Lihaste lõtvuse tõttu võib hakata kannatama ka emakalihaste töö, mis tõstab põrimistepeetuse esinemise sagedust farmis.

Kaltsiumipuudus mõjutab ka nisalihaseid. Lõtvunud lihased ei tööta ning nisakanal võib avaneda, võimaldades bakteritele lihtsa ligipääsu udarasse, põhjustades sellega mastiiti

juba enne, kui lehma on hakatud lüpsma. Kui farmis on näha, et paar nädalat enne poegimist jookseb paljudel loomadest nisadest piima, tuleb kindlasti üle vaadata kinnisloomade söödaratsioonid.

Tiinete kinnislehmade söödaratsioonid on tavaliselt koresöödarikkad, kuid viimastel aastatel laialt levinud lägaga väetamise tulemusena sisaldavad silod märgatavalt rohkem katioone, eriti kaaliumi, ning sellised ratsioonid võivad põhjustada poegimishalvatust. Samal põhjusel tuleb väga ettevaatlik olla ka lõpp-tiinete loomade hoidmisega suvisel karjamaal.

Selleks et saada teada, kas poegimiseelne söödaratsioon on katioonne või anioonne, tuleb arvutada ratsiooni katioonide-anioonide bilanss (KAB): $-KAB = (K+Na) - (S+Cl)$. Ideaalse söödaratsiooni KAB peaks olema -100 mekv/kg, milleni on võimalik jõuda, kui lisada söödaratsiooni aniooneid mineraalsoolaid.

Acetona Dry sisaldab just neid vajalikke aniooneid soolaid, mille söötmisel nihkub looma kehavedelike happe-aluse tasakaal õiges suunas, sest mitte kõik anioonid ja katioonid ei mõjuta organismi happe-aluse tasakaalu ühtviisi. Acetona Dry sisaldab kõiki vajalikke lisasöötaid kinnisperioodi lehma söötmiseks – energiasööda ja mineraalsööda lisamine ei ole vajalik.

Aniooneid mineraalsooli tuleks hakata kinnislehmale söötma kolm nädalat enne loodetavat poegimist ja lõpetada poegimisepeeval.

ACETONA DRY STRONG:

- **Kuluefektiivne 3-1 anioonne energiasööt, mis sisaldab aniooneid soolaid, energiat ja Suomen Rehu patenteeritud pärmikultuuri Progut® Rumen.**

- **Maitsev ja erinevates söötmis-süsteemides lihtne kasutada, sobib ka robotlautadesse.**

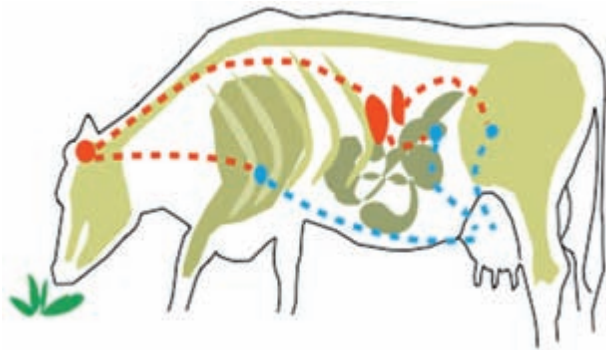
- **Sisaldab kõike vajalikku, vältimaks poegimisega kaasneva võivad probleeme (poegimishalvatust, põrimistepeetust, ketoosi ja mastiiti).**

Küsi täpsemalt Remediumi nõustajatelt!
www.remedium.ee

Acetona[®]

DRY Strong

**Kolm sammu,
KUIDAS PIKENDADA
LEHMA ELUIGA**

1.

Optimeeritud mineraalide tasakaal söödas

- kationide-anioonide erinevus söödas (DCAD)
- kõrge Mg
- madal P
- kõrge Se

2.

Tervis/immuunsus

- Ca-ainevahetus
- Progut[®] Rumen
- vitamiinid A, D, E
- biotiin

3.

Vatsa taastumine / söömus

- Progut[®] Rumen
- valitud toormaterjalid, mis suurendavad omastatavust

Helju Veskaru on küll Suurekivi osaühingu juht, kuid veedab suurema osa oma tööpäevast laudas, abiks mobiiltelefon ja tütar Inge Põldsalu, kes teeb kogu firma paberitöö.

Kõrge toodangu võib saada ka vanast laudast

LII SAMMLER
 lii.sammler@maaleht.ee
 Fotod SVEN ARBET

Mustakirjade karjade esikümnesse jõudnud Suurekivi OÜ 130 lehma lüpsavad aastas keskmiselt 10 143 kg piima. Tulemus on märkimisväärne, sest see saavutati vanas laudas.

Suurekivi osaühing on osa kunagisest tugevast Kuusalu kolhoosist. 1993. aastal, pärast omandireformi, tekkis sealsetest lautadest 6–7 eraldi üksust. “Meie oleme ainuke, kus on piimakari alles jäänud,” ütleb osaühingu juht Helju Veskaru.

Osaühingu algvaraks oli üks kolhoosi vanimaid, 1960. aastatest pärit 70 lehmakohaga Saunja farm,

60 lüpsilehma ja natuke noorkarja. Toodang võis tollal olla alla 4000.

Murdeaastad 1998 ja 2003

1998. aastal läks OÜ Valkla pankrotti ja selle osakud osteti ära. Valkla laut, kus loomad praegugi elavad, oli uuem ja suurem ning loomade elutingimused paranesid.

Esiialgu ei mõeldud aga hoopiski mitte piimatoodangu tõstmisele.

Lahendamist ootasid pakilisemad asjad.

“Kogu aeg vasardas peas, kust saada palgaraha,” meenutab Helju Veskaru. “Käisime isegi turul piima müümas. Kuigi pidime nii mõnelgi päeval piimaga tagasi tulema, sai sealt palju rohkem raha kui kombinadist. Kiiu meierei maksis piimaliitri eest 1.20 ja sedagi raha tuli kuude kaupa oodata.”

Üks raskemaid aegu oli siis, kui tuli uuendada lüpsitehnikat. Eestis olid omaaegse nn vatiproovi asemel hakanud kehtima konkreetset numbrilised piima kvaliteedinõuded. Vanade lüpsimasinate ning jahutusseadmetega oli nõutava kvaliteediga piima raske saada ning 1998. aastal osteti farmi Westfalia torusselüpsi süsteem koos uute piimajahutitega. “Vot siis ei olnud tõesti palgarahagi,” tunnistab Veskaru.

1998. aastal oli OÜ-l Suurekivi 56 lüpsilehma keskmise toodanguga 4874 kg. “Sööt oli vilets!” ütleb Helju Veskaru, kes oli varem Kuusalu kolhoosis taime- ja seemnekasvatuse agronoom.

Vana Vene tehnikaga oligi keeruline head silo teha. Uue sajandi esimestel aastatel sai aga vanade masinate aeg lõplikult ümber. Just siis avanesid Eestile Euroopa Liidu eelstruktuurifondi SAPARD ja veidi hiljem riikliku arengukava meetmed. Euroopa Liidu toetuste abil liisiti uus söödavarumistehnika ja kombain. Siis, kui sai hakata korralikku silo tegema, hakkas ka piimatoodang tõusma.

Viimaste aastate graafik näeb jõudluskontrollikeskuse andmetel välja nii: 2006 – keskmine toodang lehma kohta 8890 kg piima, 2007 – 8812 kg, 2008 – 9801 kg, 2009 – 9773 kg, 2010 – 10 143 kg.

Söödatootmiseks rohkem maad

Kuusalu valla asukoht Tallinna lähedal põhjustab probleeme, millest keskusest kaugemal ei osata undki näha. Kõige hullem neist on kinnisvaraärimeestega maa pärast jagele da. Selleks, et rajada uusi rohumaid korraliku silo tootmiseks, peab olema kindel, et maad on osahingu kasutada vähemalt viis aastat.

Paljud maaomanikud müüsid oma maad kinnisvarafirmadele või hoidsid lihtsalt n-ö tagavaraks, et müüa siis, kui hind tõuseb.

“Selle buumi aeg sai õnneks mäsuga läbi,” ohkab Helju Veskaru kergendusega. “Viimastel aastatel on meile taas maid kasutada paku-

tud, mõni ei küsi isegi maamaksu tasumist, vaid tahab, et maa lihtsalt haritud oleks.”

Praegu kasutada olevalt 770 hektarilt on võimalik varuda piisavalt rohusööta ja vilja, et 130pealine lüpsikari ja teist samapalju noorloomi korralikult ära toita.

“Teeme rullisilo,” ütleb Helju Veskaru. Kuna põllud ja rohumaad on lappide kaupa laiali üle terve omaaegse Kuusalu kolhoosi, on see parem variant kui augusilo. Tema meelest on ruloonsilol ka parem kvaliteet, sest niipea kui niide palli pressitud on, saab selle kohe kilega katata. “Augusilo tehese oled väga ilma meelevallas,” leiab ettevõtte juht.

Silole lisaks tehakse lehmadele jahu omakasvatatud viljast – odrast, nisust ja kaerast. Kuna olemas on hea veski ja korralikud võimalused jahu segada, tehakse see ise. Juurde ostetakse maisi, rapsikooki ja mineraalaineid.

Silo antakse lehmadele kaks korda päevas. Hommikusööt on liblikõielisterikkam ristiku- ja lutsernisilo, pärastlõunal veetakse ette kõrreliste sisaldusega silo.

Söötmise nagu muiste

Erinevalt paljudest teistest käivad OÜ Suurekivi lehmad suvel karjamaal. Seal on nad kella järgi: kaheksast hommikul kuni kella kaheni pärastlõunal. Sisse tulles saavad jahuportsu ja kuivsilu ette. Helju Veskaru kinnitab, et lehmad taluvad üleminekut hästi ning erilist siirdesöötmist enne karjatamisperioodi vaja ei ole.

Söödaratsiooni koostab Helju Veskaru ise. Igal kuul, kui Tartust tulevad jõudluskontrolli piimaproovide vastused, kohandab ta seda vastavalt lehmade toodangule. Siis pannakse ratsioon lauda seinale tahvlile üles ning lüpsjad saavad lehma selle järgi sööta.

Ta on katsetanud ka jahuportsu suurendamist, kuid leiab, et kui on korralik põhisööt, siis suurem jahukogus piimatoodangule eriti ei mõju. Kui aga tuleb sööta kehvat silo, siis tasub jahu lisamine end ära.

“Lähene igale lehmale individuaalselt,” muigab ettevõtte juht, kes veedab ka ise suurema jao tööpäevast farmis. Kuna lehmadel on kindlad kohad, millega nad on harjunud, ei vahetata neid vastavalt laktatsiooniperioodi osale ning piimatoodangule ringi. Kõrgetoodangulistele lehmadele tekitaks see lisastressi. Kindlam on hoida lehm oma kohal ning panna talle ette ratsioonile vastav sööt.

Selline töö nõuab suurt täpsust, korrektsust ning ratsioonist kinnipidamist. Helju Veskaru kiidabki, et lüpsjad, karjakud ja traktoristid on kõik väga tublid. Siiski peab ka ülemuse silm iga päev laudal peal olema.

Seda, mis öösel laudas juhtub, kas sööt ikka lükati korralikult iga paari tunni tagant ette, kas mõni lehm poegis vms, näeb Helju hommikul, kui laudakaamera lindistused läbi vaatab.

Vana Kuusalu geneetiline põhi

Kuusalu kolhoosis oli ka nõukogude ajal hea tootmispotentsiaaliga kari ning mõnedes farmides saadi korralikku toodangut. Vahepeelsetel segaduste ajajärgul, kui erastati maid ja vahetati masinaid, ei pääsenud see mõjule. See aga, et tänaseks on Valkla farmi lehmade keskmine toodang ületanud 10 000 piiri, viitab heale toodanguvõimele.

“Eks me ole häid pulle ka kasutanud,” lisab Helju Veskaru. 2006. aastal hakkas OÜ Suurekivi lehmade seemendamise ja tõuaretusega tegelema Ain Muddi, kes soovitas julgelt kasutada importspermat, kuigi see on kodumaisest märgatavalt kallim. Praegu aga ütleb Helju, et see kulutus on end ära tasunud.

Kui algul oli karjaaretuse pearõhk piimatoodangu suurendamisel, siis Ain Muddi hakkas aretuses väga hoolega jälgima ka udaraid.

“Praegu meil enam viletsa udaraga lehma peaaegu polegi,” tunnistab Veskaru seemendaja-aretaja tööd. Ilusatel ühtlastel udaratel on seegi pluss, et see on vähendanud muret piima kvaliteedi pärast. Kui udara tervis on parem, esineb mastiiti

Noorkarja söötmisel Suurekivi OÜs mõõndusi ei tehta ja vasikad kasvavad kiiresti suureks.

SUUREKIVI OÜ

- Lehmi 127
- Keskmise piimatoodang lehma kohta – 10 143 kg
- Somaatilised rakud – 332 000 SR/ml
- Seemendusi tiinestumise kohta – 2,1
- Tiinestumine 1. seemendusest – 43,2%
- Karja keskmine vanus – 53 kuud ehk 2,3 laktatsiooni
- Lehmikute keskmine vanus seemendamisel – 17,4 kuud
- Poegimisvahemik – 436 päeva
- Kinnisperiood – 57 päeva
- Vahe poegimisest seemenduseni – 94 päeva

Allikas: JKK, 1. jaanuar 2011 andmed

vähem ning somaatiliste rakkude hulk piimas on seetõttu väiksem.

Hea piimakvaliteedi eest sai OÜ Suurekivi tunnustuse juba 2006. aastal, kui piimandusühistu E-Piim valis välja oma parimad farmid just somaatiliste rakkude vähesuse alusel ja Suurekivi oli kõige parem.

Paranenud on ka noorkarjakasvatus. Kui varem said kõige parema sööda lüpsilehmad, siis nüüd ei teh-

ta mingit järelandmist ka noorkarja söötmisel. Kogu karjale võimaldab piisavas koguses head sööta toota varasemast suurem maahulk. Tänu uuele mullaharimistehnikale, sealhulgas raskele randaalile, on järjest paremaks läinud ka uute rohumaa- de rajamine.

Mõne aasta eest muretseti vasika- te jaoks jootmisautomaat, kust nad saavad ööpäevaringselt juua sooja

täispiimapulbrist valmistatud jooki. Hea söötmise tõttu kasvavad lehmikud kiiresti täis ning saavutavad seemendamiseks vajaliku kaalu 14–16kuuselt.

Kuigi mullikad on suured ja ilusad, ei jätku neid ometi tõumüügiks – kõik kulub ära oma karja täiendamiseks.

“Tegelikult ei peaks seda piimatoodangut nii väga üles pingutama- gi, sest see ei mõju karja tervisele hästi,” arutleb Veskaru. “Näiteks ravikulud on seoses toodangu suure- nemisega tõusnud lausa kolm kor- da.” Ta arvab, et paras oleks see, kui keskmine toodang oleks 8000 ja lehm püsiks karjas vähemalt neli laktatsiooni.

Praegu on üks suuremaid mure- sid, et lehmadel lähevad jalad liiga ruttu läbi, ka noortel. “Lehmade ke- red on suureks kasvanud, aga jalad peenikeseks jäänud,” märgib fir- ma perenaine. “Natuke aitab see, et lehmad väljas käivad – see on hea nii jalgadele kui tervisele üldse.”

Nii head karja ei saa lõpetada

Paari-kolme aasta eest, kui kinnis- varabuum oli mitu head maatük- ki osauhingu käest ära kiskunud ning piimahind 3 krooni peale kuk- kunud, käisid Helju Veskaru peast läbi päris tõsised lõpetamismõtted.

Praegu see enam nii ei ole, sest maade osas on tekkinud teatud sta- biilsus ning piima, vilja ja rapsi hin- nad on tõusnud. Tulevikku vaada- takse juba julgemalt.

“Pidasin ka meeskonnaga nõu ja nemad ütlesid, et nii head karja ei tohi ära lõpetada,” räägib Helju.

Nüüd mõtleb ta lõpetamise ase- mel uuest farmist, kus lehma lüps- savad kolm robotit. Uute masinate laenu- liisingud on makstud, hin- nad lasevad hingata ning meeskon- na toetus on olemas. Hea tuttav En- del Albin ASist Pakar on oma robot- lüpsilauta kiitnud ja enne kevad- tööde algust plaanib farmirahvas Eestimaal rohkemgi ringi sõita, et robotfarme vaadata.

“Eks see otsus tule sel aastal ära teha, kas otsad kokku tõmmata või laiendada,” ütleb Helju Veskaru.

Riina Kaldaru: Saadame talupidajad Kanaaridele

SILJA LÄTTEMÄE

silja.lattemae@maaleht.ee

Fotod INGMAR MUUSIKUS ja KARIN KALJULÄTE

Need talupidajad, kes on puhkuse maigu suhu saanud, on otsekui uuele elule ärganud.

Eestima Talupidajate Keskiidu (ETKL) asendusteenistuse direktori Riina Kaldaru abiga on tõusnud asendustalunikud maarahva seas populaarseks. Praegu töötavad asendajad enam kui 200 talus üle Eesti, andes taluomanikule puhkust või haiguspäevi.

“Kui asendusteenistusega aastaid tagasi alustasime, oli meil ainult seitse asendustalunikku ja kõige hullem hirm oli see, kas talupidajad ikka usaldavad võõrast inimest oma majapidamisse,” meenutab Riina Kaldaru kõhklusikahtlusi, mis olid toona nii projekti meeskonna kui talupidajate seas.

Samas olid paljud talupidajad juba aastaid ilma puhkepäevadeta oma majapidamistes rüganud, nii et vajadus selle teenuse järele oli tööpoolest väga suur, eriti loomakasvatajate seas.

“See hirm tuli lihtsalt ületada ja tegevus käima lükata,” räägib Riina Kaldaru, kes uskus algusest peale selle ettevõtmise edusse.

Alustas projektijuhina

Riina Kaldaru ei kõhelnud pikalt, kui ETKLi peadirektor Kaul Nurm tegi talle kuus aastat tagasi ettepaneku hakata maal asendusteenistust juurutama. Pakkumine tundus huvitav. Kaldarul oli selleks ajaks selja taga juba mitu põnevat rahvusvahelist projekti.

Riina Kaldaru tunnistab, et algul olid talupidajad asendusteenuse suhtes umbusklikud. Samas tõdeb ta heameelega, et niipea kui talupidajad asendusteenusest maigu suhu saavad, kasutavad nad asendajaid üha rohkem ja rohkem.

Ta on õppinud Râpinas aia- ja maastikukujundajaks ja EPAs agroomiks. 1992. aastani töötas ta Sakus Eesti Maaviljeluse ja Maaparenduse Teadusliku Uurimise Instituudis (EMMTUI), õppides samal ajal ka aspirantuuris. Kui vabariigi algusaegadel see omaaegne võimas instituut lagunema hakkas, töötas ta USA VOCA Eesti esinduses (USA ekspertide vahendamine Eesti maaettevõtlusse), oli tegev ka Phare projektis eksperdi ja nõustajana, juhtis Eesti–Rootsi liidrite kooli ETKLi juures. Enne pakkumist asendusteenistuse kureeris Kaldaru Taimetoodangu Inspeksioonis arendustegevust.

Rahvusvahelistes projektides töötanud naine oli igati sobiv kandidaat talurahvale tootatud puhkusepäevade näol uuendusi tooma, eeskujuks nii Taani kui Soome talupidajate kogemused.

Eeltööd said alguse 2005. aastal, kui Kaldaru asus läbi viima projekti “Talupidajate asendusteenistuse käivitamine ja rakendamine”. Selle projekti raames olid ETKLi ametlikeks partneriteks Hispaania, Itaalia ja Slovakkia ühistud. Kuna neis riikides asendustalunike teenistust ei olnud, uuriti põhjalikult ka Taani ja Soome talupidajate kogemusi asendustalunike rakendamisel

ja taotleti võimalust nende riikide asendusteenistuste külastamiseks.

Eestis viidi samal ajal läbi ka ametlikud uuringud, mille käigus küsitleti 350 taluniku käest, kas nad soovivad oma majapidamisse asendada või mitte ja millistel tingimustel. Uuringust tuli välja, et 90% taluperedest vajavad abilist nii puhkuse kui haiguse ajal.

Nelja aastaga tuli usaldus

Kui kolm aastat oli eeltööd tehtud, võis Talupidajate Keskliit 2008. aasta sügisel asendusteenistuse ametlikult käivitada. Esimesed pääsukesed – asendustalunikud – saadeti taludesse juba 2007. aasta lõpus ja neid oli seitse, kes lasksid võõra inimese üle oma koduläve, oma majapidamisse appi.

Et uus süsteem toimiks tõrgeteta ja saaks moodustada teenistuse, tuli eelnevalt koostöös põllumajandusministeeriumiga muuta ka põllumajandusturu korraldamise seadust ning koostada määrus. Selle järgi palkab ETKLi asendusteenistus asendustalunikud tööle, jagab töötajatele koolitust ja vahendab teenust lepingute alusel soovijatele. Riigi määratud asendustoetust taotleb asendusteenistus PRIAst, makstes raha palgana omakorda asendustalunikele. Talupidajal endal puudub igasugune rahaline suhe asendustalunikuga, sest tema maksab iga töötunni eest omakorda ETKLi asendusteenistusele 2–2,5 eurot.

Riina Kaldaru selgitab, et selline tootjamakse ostetud teenuse eest distsiplineerib talupidajat kontrollima, et asendaja ka tegelikult tööd teeks, sest kõik töötunnid tuleb täpselt kirja panna (päevas saab tööd teha 8 tundi, mitte rohkem), ja hiljem PRIA-le täpne arvestus esitada.

“Kes töötab ikkagi 100 ja enam tundi kuus, teenib päris korralikult, palk võib olla 1000 eurot ja isegi rohkem,” räägib Kaldaru. Praegune ETKLi asendusteenistus on jagatud Põhja, Lõuna, Ida ja Lääne regiooniks, mida kureerivad töödejuhatajad, iga juhataja alluvuses töötab vähemalt 10 asendustaluniku. Riina Kaldaru juhhib direktorina kogu

ametkonda, sõlmib lepinguid nii asendustalunike kui tootjatega ja hoolitseb selle eest, et kogu teenistus sujuvalt toimiks.

Tasub riskida

“Algul olid talumehed ikkagi umbusklikud, aga niipea kui maigu suhu saavad, et kui hea on raskest füüsilisest tööst puhata, kasutavad nad asendajaid üha rohkem ja rohkem,” räägib Kaldaru. Kõige rõõmustavam on tema meelest see, et nüüdseks on enam kui 30 asendajast rohkem kui pool talurahvale nii tuttavaks saanud, et järjest nõutakse talu tagasi samu inimesi.

“Taanis tuleb talunikul selle eest eraldi maksta, kui ta nimeliselt üht asendajat tallu tööle tahab, meie ei ole veel lisaraha nõudnud,” naerab Riina Kaldaru, tundes heameelt, et nende ametis nii palju tublisid inimesi töötab. Ta lisab, et sellistel juhtudel, kui nõutav asendaja vaba ei ole, püüavad töödejuhatajad pakkuda tallu ka teisi tegijaid, kes ei pruugi sugugi kehvemat tööd teha.

Samm-sammult on taganenud ka pererahva umbusk, mitmedki pered saavad rahumeeli jätta asenda-

ja kätte kogu majapidamise, et sõita siis perega kuhugi puhkusele või spaasse. Raplamaa talupidaja Kaja Zoobel, keda Riina Kaldaru hiljuti külastas, ütles siiralt: “Teenistus on super, saame jälle ennast inimesena tunda! Keda ma usaldaks, kui teenistust ei oleks? See on hädavajalik.”

Samas püsib osa põllumehi kui raudnaelad talus ka siis, kui abiline juba majapidamises talitab, sest kallite põllumajandusmasinate peale ei riskita võõrast lubada.

“Mina oleksin ikka väga häiritud või stressis, kui peaksin pikemaks ajaks talust ära minema ja traktoritööd asendajale üle andma,” ütleb Rätsepa mesindustalu Karukämmal taluperemees Ants Aaman Harjumaalt. Aaman selgitab, et küsimus pole mitte niivõrd usalduses, kui miljoneid kroone maksnud nüüdisaegses põllumajandustehnikas – tema igatahes iga inimest oma masinate peale ei lase. Aamani sõnul on asendajatest suur abi peamiselt laudas lüpsmisel. “Minu jaoks on juba see suur puhkus, kui kõik tööd laabuvad nagu vaja,” selgitab Karukämmbla talu peremees.

KOMMENTAAR

Kaul Nurm,
Eestimaa Talupidajate Keskliidu peadirektor

Asendusteenistus on ülioluline, kui tahame, et talud areneksid ning et ka väikesed piimakarjatalud ja teised loomakasvatajad tegutseda saaks. Teraviljalatele see teenus hetkel ei laiene, aga kui turg seda nõuab, töötame välja teenuse ka teraviljalatele.

Nüüd, kus talusid antakse üle järgmisele põlvkonnale, mõtleb iga noor inimene oma valikuid tehes ka sellele, kas ta talus puhkust saab. Milline noor inimene tahab oma elu ette kujutada järgmiseks neljakümneks aastaks ilma puhkusest? Asendusteenistusega on see takistus kõrvaldatud, nüüd saab ka talutööle jäänud noor inimene puhata nagu iga teinegi.

Aastal 2005 tõusis talupidajate asendusteenistus taas päevakorda, kui Eestimaa Talupidajate Keskliit (ETKL) tutvustas Euroopa Liidu EQUALi programmi raames rakendatavat asendusteenistujate koolitust.

Asendusteenistuse vajalikkuse üle arutlesid avalikkuse ees toonane sotsiaalminister Jaak Aab, ETKLi peadirektor Kaul Nurm ja rahvusvahelise maanaiste organisatsiooni ekspert Paola Cargano.

Hoopis vastupidine arusaam on noorema põlve talumehel Janek Mägil Simmo-Paavli talust Saaremaalt.

“Praegu asendab asendustalunik põhiliselt lüpsjat, aga ma tean asjalikke noori mehi, kes tuleks asendustöödele just traktori või kombaini peale,” räägib Janek Mägi. Simmo-Paavli talu peremees toob esile, et samas on hädas ka üksikud viljakasvatajad, kes vajaksid abilisi hooajatöödeks, kuna neil ei ole võimalust aastaringseks tööks inimest tallu võtta. Nii soovitabki Mägi avardada asendusteenistuse võimalusi ka viljakasvatajatele.

“Me püüame maainimestele väga põhjalikult selgitada, et see polegi nii hull, kui võõras inimene teie majapidamises töötab, sest kui on vastastikune sobivus, on asendaja varsti nagu oma inimene, keda oodatakse ikka ja jälle tagasi,” julgustab Riina Kaldaru. Ta rõhutab, et need asendustalunikud, kes on aastatega tööle jäänud, on ikkagi väga usaldusväärsed ja töökad. Ja ka talunikud on suhtunud neisse heasoovlikult, vastastikune usaldus on väga suur.

Riina Kaldaru rõhutab, et asendustaluniku võib ETKLi asendusteenistuse kaudu oma majapidamis-

se appi kutsuda iga põllumajandustootja, selleks ei pea olema ilmtin-gimata Talupidajate Keskliidu liige.

Peaasi, et teenuse küsija vastaks muudele PRIA nõuetele: on loomakasvataja, kel on vähemalt 5 loomühiku võrra veiseid, sigu, lambaid, kitsi ja kelle eelmise majandusaasta netokäive ei ületa 15 miljoni krooni ning kel on kuni 6 töötajat.

“Suurematele tootjatele me vastu tulla ei saa, aga neil on endil ka rohkem töötajaid, nii saavad nad üksteist vajadusel paremini asendada,” selgitab asendusteenistuse direktor.

Miks nii hilja?

Riina Kaldaru töö on kantud mis-sioonitundest, ta püüab otsekui pere-arst anda abiliste näol hõlpu ka neile maainimestele, kel raske rügamisega tervis kulunud, seljad-jalad läbi.

Kurvaks teeb asendusteenistuse juhti see, kui kehv on tegelikult nende maainimeste tervis, kes on aastakümneid järjepanu rasket füüsilist tööd teinud ja oma vaimu väsitanud. Loomakasvatajad on oma muredega üksi jäetud.

“Kui haiguse ajaks võetakse asen-daja, siis need ongi suuresti haigla-

ravi päevad, sest inimesed on lihtsalt nii ära aetud, et on tekkinud kroonilised haigused ja tulebki järjestikku operatsioonile või haiglaravile minna,” kurvastab Riina Kaldaru.

Kaldaru arutleb, et kui vanemad ikka kaksikümne aastat ilma igasuguse puhkepäevata talu peavad, siis pole midagi imestada, et lapsed ei taha hakata samasugust tööd tegema. Samas mõjub selline töö ka psüühikale – lõpuks ei tahagi inimene enam kodust välja minna, langeb rutiini või laseb lootusetusel end murda.

“Ühiskonna tasandil käsitletak-se kõiki FIEsid võrdsetena, arvestamata asjaolu, et kingsepp või kunstnik saab oma töös pausi pidada, kui väsimus tekib või töötahe kaob. Loomade juurde tuleb aga minna igal hommikul, ükskõik kui kehv võib olla talupidaja tervis,” rõhutab Riina Kaldaru ja lisab, et teenistuse abiga leevendame loomakasvatajatele tehtud ülekohut, mis Eestimaal tänu maainimese tagasihoidlikkusele ja töökusele ning linnamehe tempokusele ja teadmatusele on paar aastakümnet juba laiutanud.

Need talupidajad, kes on puhkuse maigu suhu saanud, on otsekui uuele elule ärganud: käiakse oma laste tähtpäevadel ja muudel perekondlikel sündmustel, suguvõsa kokkutulekutel, minnakse spaasse või sanatooriumi tervist kosutama. Ja tänusõnadena pole maainimesed kitsid.

“Aga põhisõnum on ikkagi see, et miks tulite nii hilja – nüüd, kui tervis läbi on,” ohkab Riina Kaldaru

Novaator Olderi üllatavad tulemused

ÜLO KALM

ülo kalm@maaleht.ee
Foto SVEN ARBET

Algus märtsikuu Maamajanduses

*Pärast Eesti iseseisvuse taastamist jätkus
Hindrek Olderi tegevuse rahvusvaheline haare.*

Hindrek Older jätkas Sakus rohusilode uurimist ja hakkas tegema koostööd instituudi silolaboriga. “Uurisime sileerimise seisukohalt laboris läbi kõik silotaimed,” meenutab veteranteadlane. “Meil oli üles seatud 32 konteinerit, kuhu panime sileerima erinevad rohusegud. Selgitasime nitraatide sisaldust, mahla väljajooksu jne. Sai võrrelda, palju ühe või teise rohusegu puhul tekib kadusid.”

Olderi kaasosalised olid silolabori juhataja Elmar Lemming ja teadur Liidia Kaarli, hiljem ka Riho-Jaak Sarand. Ta lisab, et taoline konteinerkatse oli Euroopa rohumaaviljeluses ainulaadne.

Konteinerite abil hakati uurima ka konservantide mõju sileerimisel. Koostöös Kiviõli Põlevkivikombinaadiga töötati välja konservant Siloben. Enne selle tootmisse lubamist kontrolliti konservandi mõju piima ja juustu kvaliteedile. Praegu toodab Silobeni AS Kiviter.

Sakus üritati valmistada veel üht uut konservanti, kuid puudus raha, et selle tootmine välja arendada. Sakslastel õnnestus hiljem samade lähteainete baasil konservant valmistada.

Eesti Vabariigis uued ülesanded
Eesti Rohumaade Ühing moodustati 1930. aastal. Ühingu tegevust kajastasid igal aastal välja antavad aastaaraamatud. 1940. aastal ühing likvideeriti ja nõukogude ajal niisugust rahvuslikku ühendust ei lubatud.

1993. aastal taastati rohumaade ühing Hindrek Olderi initsiatiivil. 1994. aastal võeti meie ühing Euroopa Rohumaade Föderatsiooni täis-

liikmeks. Samal ajal Hollandis toimunud konverentsi plenaaristungil esitas Older ettekande mäletsejaliste farmide arendamisest Ida-Euroopas (kaasautorid Poolast ja Slovakiast). Older oli selle föderatsiooni juhtkomitee ja rahvusvahelise rohumaalase ajakirja toimetuse kolleegiumi liige kuni pensionile jääamiseni.

Saanud Eesti taasiseisvumisel tagasi esivanemate talumaad, alustasid talupidamisega paljud eestlased, kel polnud praktilisi kogemusi taime- ega loomakasvatuses. Hindrek Older ja Riho-Jaak Sarand hakkasid 1990. aastate alguses üle Eesti otsima aktiivsemaid talunikke ja suuremaid põllumajandusettevõtteid, kes oleksid nõus oma majapidamise rakendama uusi tehnoloogilisi võtteid, kasvatama uusi kultuure, et arendada edasi söötade tootmist ja piimakarja pidamist. Nad oleksid eeskujuks teistele, nende kogemustest saaks õppida.

Neid talusid hakati kutsuma usaldustaludeks ja nad pidid tegetsema omavahendite ja laenude abil. Riigi toetust ei olnud ette nähtud. Older selgitab: “Ainuke kapital oli oma teadmised, mida tuli osata oskuslikult rakendada.”

1993. aastaks oli Olderil ja Sarandil arenenud koostöö suuremal või vähemal määral 46 piimatootjaga üle Eesti. Hollandlased ütlesid toorkord, et need talud, kes toetusi saamata ellu jäävad, on tuleviku Euroopas kõvad tegijad.

1993. aastal algas koostöö Hollandis Lelystadis asuva veiste, hobuste ja lammaste pidamise katsejaamaga. Sellel katsejaamal olid pikaajalised kogemused koostööst usaldustaludega Hollandis. Aastatel

1993–1998 käivitati Eesti–Hollandi ühisprojekt Eesti piimakarjafarmide arendamiseks Eestis. Hollandi poolt oli projekti koordinaatoriks Sije Schukking, Eesti poolt Hindrek Older ja Annes Põlluste. Eesti taasiseisvumisel tahtsid mitmed välisriigid olla abiks Eesti põllumajanduse ülesehitamisel ja piimakarjakasvatuses tulid abistama hollandlased.

Hindrek Older meenutab: “Tulid kaks hollandlast, üks neist oli Vene ajal Eestis käinud. Nad panid lauale projekti, mida me Eestis peaksim rohumaaviljeluses tegema hakkama. Kui ma seda projekti uurisin, sain aru, et nad peavad meid aborigeenideks, kes ei tea kaasaegsest söödatootmisest tuhkagi. Ma ütlesin, et see projekt meile ei kõlba. Hollandlased olid hämmingus – aborigeen hakkab vastu! Teine mees vihastas nii kõvasti, et kirjutas oma raportisse, et Eesti projektijuhendaja tuleb välja vahetada. Meie põllumajandusministeerium siiski arvas, et jätame Olderi edasi, ei ole siin paremat võtta. Kriitiline hollandlane enam Eestisse ei tulnudki.”

Teine mees, Sije Schukking, tuli. Ma rääkisin talle esimesel kohtumisel kolm tundi Eestist ja eestlastest, okupatsioonidest, rohumaaviljelusest ja teisel päeval veel neli tundi iseseisvusaja haridusest ja teadusest. Seletasin, kes me oleme, et oleme rohumaateadust õppinud küll ja küll. Rääkisin, millest meil puudus on. See mees sai kõigest aru, oleme siinamaani head kolleegid.”

Oma projektis kirjutasid hollandlased, et rohumaad tuleb hakata tugevalt väetama. Aga Eesti põllumehel polnud raha, et neid kaldeid väetisi osta. Teiseks soovitasid

Hindrek Older.

nad rohumaad uuendada ja rajada kõrreliste rohumaad.

“Euroopas põhiliselt kõrreliste rohumaad ongi ja see arusaam on neil seniajani,” teab Older. “Meie oleme rohumaad rajanud liblikõielistega, valge ristikuga. Hollandlased polnud valge ristikuga üldse telegenud. Need olid niisugused erinevused rohumaade viljelemisel, millega mina nõustuda ei saanud.”

Alus tugevatele piimakarjafarmidele

Eesti–Hollandi projekti valiti üle Eesti esialgu kuus piimandustalu, hiljem lisandus veel kuus. Nende seas olid Jaan Allingu talu Jõgevamaal, Rein Põderi Ivaski talu Võrumaal, Arvo Kuutoki Takkasaare talu Järvamaal, Riho Põdersoo Männiku talu Tartumaal, Kaupo Kauri Lepiku talu Raplamaal ning Arvo Veidenbergi Pajumäe talu Viljandi maak. Vaid üks talu Lääne-Virumaal enam karjakasvatusega ei tegele.

Taludes olid algul kiviseintega ja halva ventilatsiooniga soojad laudad. Lehmadele söödeti suvel karjamaa- ja etteniidetud rohtu, talvel anti heina, söodajuurvilja, kartulit ja põhku. Jõusööta said lehmad enamasti vaid poole sellest, mis nad vajasisid.

Esimene ülesanne oli rajada korralikud rohumaad ja hakata valmistama korralikku rohusilo. Iga talule tehti oma projekt. Projekti juht Older: “Meil on kasutada varasemast ajast väga head mullakaardid Eesti kõigi piirkondade kohta. Pakkusime rohumaade jaoks välja seemnesegud ja agrotehnilised soovitused. Loomulikult pidasime iga välja valitud taluga projektis osalemiseks enne ka läbirääkimisi. Minuga oli kaasas Hollandi projekti juht. Ja mina tõlkisin talle talunike jutud inglise keelde. Võrumaal rääkis üks vana talunik võru keeles.”

Older ütleb, et nüüd, kui sellest projektist on möödas rohkem kui

viisteist aastat, on rõõm näha, kuidas osalenud taludest on saanud edukad piimatootjad. Mitmed neist jätkavad ise katsetamist.

“Näiteks Kuutokil on väga huvitav söötmissüsteem,” märgib Older. “Tal on kari vabapidamisel, ta paneb lehmadele ette mitmeid erineva rohukooslusega silosid. Lehmad ise valivad parima. Omatoodetud jõusööta annab ta ainult 4 kg lehma kohta, lisaks 1,5 kg rapsiseemet, mida ta ise iga päev jahvatab. Kui Soome talunikud käisid Eestis, viisin nad Kuutoki tallu ja näitasin valge ristiku karjamaid. Küsisin, mis takistab Soomes valget ristikut karjamaal viljelemast. Vastust ei saanud. Kuutokil on aga väga hea tervisega kari, tema karjast ostetakse meelsasti karjatäiendust.”

Teised karjakasvatavad käivad meelsasti Kuutoki ja teiste projektis osalenud piimandustalunike karjamaid ja silotegemist vaatamas. “Eestlane usaldab naabrit rohkem kui teadlast,” muigab Older.

Olderi käest on nõu saanud ka lihaveisekasvatavad ja lambakasvatavad. Üks neist on Jõgevamaal piimakarjast loobunud ja lihaveistele üle läinud talunik Rünno Marmor. “Marmor hakkas lutserni kasvata. Ameerikas ja Kanadas kasvatakse külmemates piirkondades harilikku lutserni, meil on kasvatatud hübriidlutserni ja sirplutserni. Marmor riskis ja külvas voorepealsele põllule 80 hektarit ameerika lutserni. Ta sai sealt head sööta. Mullu küsisin: “Kaua see põld saaki andis?” Marmor vastas: “Kaheksa aastat.” “Mida sa tegid?” küsisin. Marmor: “Tegin, nagu sa käkisid.” Lutsernil ja teistel liblikõielistel on oluline, et oleks piisavalt varustatud kaaliumiga. Praegu on Marmoril lihaveiste rohusegus lutsern, valge ristik ja raiheinad. Kui lätlased nägid seda karjamaad, siis ainult ahhetasid.”

Ameerika lutsern on hea talvekindluse, saagikuse ja püsivusega. Praegu ostab Older Grupp hariliku lutserni seemet nii Ameerikast kui Euroopast. Seemneostu välismaalt põhjustab seemnepuudus Eestis.

Järgneb mainumbris

Jõudsalt arenev ja moderniseeruv põllumajandus pakub noortele hulganisti võimalusi. Traktorite ja kombainide kabiinide kõrval jäävad paljude autodegi salongid kahvatuks, sest laialt on kasutusel GPS-seadmed, moodsad IT-lahendused ning täppiskülv ja -väetamine. See aga tähendab, et põllumajanduses läheb tarvis kõrgelt kvalifitseeritud tööjõudu. Pildil Olustvere teenindus- ja maamajanduskooli põllumajanduseriala õpilane Krista Tõnuri.

Põllumajandusharidusel on tulevikku

HEIKI RAUDLA

heiki.raudla@maaleht.ee

Fotod INGMAR MUUSIKUS ja RAIVO TASSO

Põllumajanduserialadele asub õppima üha enam noori, kes tahavad tõepoolest hakata põllumajandusega leiba teenima.

Kuigi põllu- ja metsamajandus hõlmab kõigest 4% Eesti tööhõivest ja kümnendiku maainimeste hõivest, vajab kodumaa endiselt uusi põllumehi. See selgus läinud aastal põllumajandusministeeriumi tellitud uurinngust ("Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris, Kera OÜ, 2010), mille käigus küsitleti veebipõhiselt valdkonna ettevõtjaid, haldusala- ja esindusorganisatsioonide ning koole.

Ajal, mil põllumajandus üha enam automatiseerub ja arvutiseerub ning masinad teevad järjest enam inimeste eest tööd, võib see tulemus tunduda üllatav. Tegelikult tuleb välja, et praegusega võrreldes vajatakse juba lähiaastatel vähem lihttöölisi ning üha enam oskustöölisi ja spetsialiste, ehk siis, nagu ütles juba Raja Teele, vajab Eestimaa haritud põllumehi.

Järvamaa Kutsehariduskeskuse direktor Rein Oselin usub, et vajadus lihttöölise järele jääb põllumajanduses väiksemaks, kuid päris ära see siiski ei kao. "Põllumajandus arvutiseerub – see on fakt –, ja lüpsiroboti juures pole lihttöölisel enam midagi teha," arvab ta. "Sama on traktoritega, mis mõõdavad küttuse- ja materjalikulu ning suhtlevad töö ajal satelliitidega. Lõpuks peab põllumees oskama nende andmetega midagi ka peale hakata."

Kolm põllutöökooli

Kui erinevaid maamajanduslikke erialasid – aiandust, metsandust, maastikuehitust, toiduainete töötlemist ning maamöötmist ja -parandust – õpetatakse Eestis kaheksas kutsekoolis, siis otseselt põllumajanduslikku kutseharidust – taime- ja loomakasvatust – pakuvad praegu kolm kooli: Järvamaa Kutsehariduskeskus, Olustvere Teenindus- ja

Maamajanduskool ning Põltsamaa Ametikool.

Kui iseseisvas Eestis on põllumajandusõpet võrreldes varasema ajaga märgatavalt vähemaks jäänud ja mitu nimekatki kooli on oma ukseid sulgenud, siis nendes kolmes koolis on suudetud põllumajanduserialad säilitada ja muutuvate oludega kohaneda. Kui Järvamaa Kutsehariduskeskuses ning Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis on rajatud moodsad ja põllumajanduse mitmekülgset arvestavad õppebaasid, siis Põltsamaa Ametikooli spetsiifikaks on kujunenud põllumajandustehnika kasutamine, hooldamine ja remontimine.

Põltsamaa Ametikooli direktor Viive Kibena ja direktori asetäitja õppetöö alal Tambet Valdma selgitavad, et Kesk-Eestis on põllumajandus traditsiooniliselt hästi arenenud ja kvalifitseeritud tööjõust on alati väike puudus olnud. Koolilõpetajad ja lapsevanemad on väl-

Kesk-Eestis on põllumajandushariduse järele püsiv huvi ja vajadus. Pildil Põltsamaa Ametikooli põllumajanduse eriala õpilased traktori taga olevat niidukit uurimas.

KOMMENTAAR

Tööjõuvajaduse uuringust järeldub, et kutsehariduses võiks piiratud ressurside juures kaaluda võimalust anda riikliku koolitustellimuse kohtade osas prioriteet kriitiliselt vajalikele, kuid vähempopulaarsematele erialadele ning pakkuda nende õppekavade osas, kus õppurite huvi on niigi suur (nt aiandus, maastikuhooldus) rohkem tasulise õppe võimalusi.

Külli Kaare, põllumajandusministeeriumi teadus- ja arendusosakonna juhataja kt

Põllumajandusministeerium peab väga oluliseks riikliku koolitustellimuse puhul prioriteetide seadmist, et suunata õpilasi erialadele, mille järele on tööturul suur nõudlus. Kindlasti on siin oluline osa ka haridus- ja teadusministeeriumi algatatud karjäärinõustamisel, mis aitab õpilastel selgitada välja nende huvid ning sellest lähtuvad õppimisvõimalused.

Õpilased ei peaks otsuseid langetama ainult majanduslikest kaalutlustest lähtuvalt. Tänapäeval on paljud maamajanduslikud erialad muutunud modernseks, pakkudes ettevõtlikele noortele rohkelt arenguvõimalusi.

Järjest enam noori tunneb huvi rohelise majanduse ja maaelu vastu, soovides tulevikus mitte ainult elada, vaid seal ka töötada. Seega peame neile andma võimaluse ja toetama neid oluliste otsuste tegemisel.

jendanud selget soovi, et Põltsamaa kandis on jätkuvalt vaja põllumajanduslikku haridust saada.

Praktilise õppe korraldamiseks on koolil põllumajandustehnika ja remonditöökojad, kus harjutatakse tehnika kasutamist ja hooldamist ning remondiga seotud töövõtteid. Suurem osa põllutöö- ja loomakasvatuse praktikast viiakse aga läbi koostöös põllumajandusettevõtetega.

“See tagab koolipraktika läbiviimisel ärioloogika arvestamise, ärgitab õpetajaid laiemale koostööle põllumajandusettevõtjatega ja aitab vältida tarbetute lisakulude tegemist õppetöö läbiviimiseks,” selgitab Tambet Valdma.

Nagu päris talus

Olustveres toimub õppepraktika paralleelselt teoreetilise õppega kogu õppeaasta jooksul. Taimekasvatuse ja põllumajandustehnikaga seonduv praktika toimub oma õppetalu põldudel ja tehnikaga. Loomakasvatuse õppepraktika paremaks korraldamiseks on sõlmitud kokkulepped lähinaabruses asuvate ettevõtetega.

Pärast kolmanda kursuse teoreetilise õppetöö lõppu algab ettevõttepraktika taludes ja ettevõtetes. See kestab mai algusest septembri lõpuni.

Olustvere õppetalu taastamine algas 1993. aastal pärast omandireformi. “Õppetalu on kooli osa, kuid toimib isemajandava üksusena,” selgitab õppetalu juhataja Riho Kala. “Selle peaeesmärk on olla varustatud kaasaegsete tehnoloogiate ja seadmetega ning kõrge tootmiskultuuriga praktilise väljaõppe keskus.”

Juhataja arvates on õppetalu olemasolu põllumajandusharidust andva kooli juures hädavajalik: “Põhihariduse baasil õppima tulnud õpilased on noored, suur osa neist on kogemusteta ning nende esmase praktilise väljaõppe korraldamine väljaspool kooli on praktiliselt võimatu.”

Õpilased osalevad kõikides Olustvere õppetalu töödes, kevadised ja suvised põllutööd (mullaharimine, väetamine, taimekaitsetööd) on täielikult õpilaste teha. Õppetalul on 550 ha külvipinda, 68 ha metsa ja 220 ha

KOMMENTAAR

Liina Kaljula,
põllumajandusministeeriumi
teadus- ja arendusosakonna
peaspetsialist

Esimestel aastatel pärast Eesti taasiseseisvumist vähenes põllumajandusvaldkonna kutsekoolide populaarsus, kutsekoolide õpilaskodud ja praktikabaasid olid halvas olukorras, mis omakorda ei meelitanud õpilasi kutsekoolis haridusteed jätkama.

Viimastel aastatel on pööratud suurt tähelepanu kutsekoolide praktikabaaside ja õpilaskodude kaasajastamisele. Paljudel kutseõppeasutustel on modernsed praktikabaasid ning renoveeritud õpilaskodud, mis on tõstnud õpilaste huvi kutsekoolides õppimise vastu.

Kutsekoolides on õpilaste vastuvõtt põllu- ja maamajanduse õppekava rühmadesse tõusnud võrreldes 2005. aastaga 16,6%. Kuna põllu- ja maamajandussektorit iseloomustab jätkuvalt vananeva tööjõu suur osakaal, siis on lähiaastatel oluline pöörata tähelepanu kvalifitseeritud järelkasvu tagamisele nimetatud sektoris.

Arendamist vajab koostöö põllumajandusettevõtetega. Praegu on põllumajandusettevõtetel võimalik taotleda praktikatoetust, mille eesmärk on võimaldada praktikat ettevõtetes. Ettevõttepraktika eesmärk on võimaldada õpilastele juba teisel kolmandal kursusel osaleda igapäevatöös.

Edasi on vaja arendada õppekavade vastavust tööturu nõudlusele, luua praktika andmebaasid ning koolitada praktikajuhendajad ettevõtetes.

Olustvere õppetalu
õppetalu juhataja
Riho Kala.

Põltsamaa
Ametikooli direktor
Viive Kibena.

muud maad. Kasvatatakse teravilja, rapsi ja kartulit. Õppetalu hooldada on ka 33 ha suurune haljasala ning väike kollektsoonaeed, kus kasvatatakse õunapuid, marju, maitse- ja ravimtaimi ja lilli. Sigalas on 550 siga, tallis elab 12 hobust ning suvist rohelust ilmestavad kitsed ja lambad.

Õppetalu osaleb ka teadustegevuses: koostöös Eesti Maaviljeluse Instituudiga on rajatud mahekülvikorra katse, kus uuritakse mullaomaduste ja saagikvaliteedi muutumist erinevate viljelusviiside kasutamisel. Katsed tehakse koos Jõgeva Sordiareture Instituudiga.

Põhieesmärk on õpetamine

Järvamaa Kutsehariduskeskuse õppebaasis käib samuti n-õ päris töö ja valmib oma toodang, mida ka realiseeritakse. “Meie kool toodab iga kuu 30 tonni kõrgeima kvaliteediga piima, millest valmistatakse Selli juustu, mida saab osta Selveritest ja Järva Tarbijate Ühistu kauplustest,” räägib direktor Rein Oselin. “Olenevalt aastast saame müüa ka vilja, rapsi, heina või kaera. Alanud aastal laiendame valikut talinisuga.”

Oselin lisab, et kooli põhieesmärk on siiski õpetamine, mitte maksimaalse efektiivsusega tootmine: “See muidugi ei tähenda, et me õpetame õpilastele hooletut või kahjumliku käitumist, pigem on meie toodangu omahind kõrgem kui ettevõtjatel, sest õpilased ei tee kõiki töid nii kiiresti kui kogenud mehed tootmises.”

Rein Oselini sõnul tuleb praegu kooli üha rohkem selliseid noori, kes tööpoolest tahavad põllumehiks saada. Tihti on nad pärit taludest ja põllumajandust õppima asudes hoiavad nad elus perekondlike traditsioone. “Need on noored inimesed, kes näevad maaelus perspektiivi,” arwab Oselin.

“Kõikidest ei ole paraku õppijaid ja lõpetajaid,” nendib Põltsamaa Ametikooli direktor Viive Kibena. Ta kinnitab statistikat, et viimastel aastatel on põllumajanduseriala populaarsus suurenenud. “Ilmselt mõjutab seda ka asjaolu, et põllumajanduses on hakanud tootmisnäitajad ja töötasud jõudsalt paranema ning tööjõudefitsiidi kriitilise piirini jõudmise tõttu on tegijal töö leidmine üsna kerge.”

Kibena lisab, et põllumajanduseriala lõpetajatel on kerge leida tasuvat tööd ka teistes Euroopa Liidu riikides, eeskätt Soomes. “Maaelu ja põllumajandus on sellised alad, kus inimestel jagub üksteise jaoks veidi enam aega kui kiirema linnaelu juures ning nii saadakse ka keelebarjäärist kergemini üle.”

Uued vajadused

Maaelu muutub järjest mitmekesisemaks ning maal majandamine eeldab inimestelt uusi teadmisi ja oskusi. Seetõttu plaanivad maa- ja metsamajanduse alade õppeasutused uute erialade ja õppe-suundade avamist. Näiteks on eel-poolnimetatud tööjõuvajaduste uu-ringus soovitus: “Väga tänuväärne on veterinaaria õppekavarühmas

loomaarsti abi õppe avamine 2011. aastal. Hädavajalik oleks lüpsioperaatorite õppe võimalikult kiire avamine ja selleks vajalike investeeringute tegemine õppebaasi loomiseks.”

Rein Oselin mainibki ühe plaanina hakata Järvamaa Kutsehariduskeskuses koolitama loomaarsti abilisi. “Neid on Eestisse hädasti vaja,” teab direktor. “Seda kinnitavad ka loomaarstid ise.”

Teisena valgustab Rein Oselin plaani avada Järvamaa Kutsehariduskeskuses biogaasijaama operaatore ja seadistaja eriala, mis saab teoks siis, kui valmivad kutsestandardid, õppekavad ja õppebaasid.

“Võiksime õpetada oma õpilastele ja kõigile talunikele, et maamees

on suure energia peremees ja kui ükskord saavad Eestis asjad korda alternatiivenergia toetusega, siis miks ei võiks iga lauda juures olla väike biogaasil töötav koostootmisjaam, mis annab nii sooja kui elektrit,” põhjendab Oselin eriala vajalikkust. “Ja ega talumees ise peagi seda käitama – meie õpetame selleks spetsialistid välja.”

Oselini sõnul pakub maaelu väga palju võimalusi, mille ärakasutamist tuleb propageerida. “Näiteks kala- ja karusloomakasvatust, mis on alternatiiviks traditsioonilisele maatööle. Kui kellelgi peaks see hästi välja tulema, võin kihla vedada, hakkab tal igas mõttes paremini minema kui suurel osal linnainimestest,” arutleb direktor.

Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses on koostamisel õppekava mesinduse eriala sisseviimiseks Olustvere koolis. Plaanis on vastuvõtt keskhariiduse baasil 1–1,5aastase õppeajaga.

“On tekkinud vajadus mesindusõppe järele ning planeeritava õppekava läbinud peaksid saama teadmised mesindushooajast, taimekaitsetöödest, tööohutusest, toidukäitlemisest, turundusest ja müügist ning seadusandlusest,” selgitab Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli direktor Arnold Pastak.

Põltsamaa Ametikool uute põllumajandusvaldkonna erialade lisamist ei kavanda. Ametikooli juhtide sõnul on näidanud põllumajanduseriala vastu huvi üles ka keskhariiduse ja isegi kõrghariidusega inimesed. Nende hinnangul on praegune põllumajanduse eriala õppekava piisavalt paindlik selleks, et õppur saaks spetsialiseeruda mõnele kitsamale valdkonnale. Samas viib kool läbi lühiajalisi ja kitsamalt orienteeritud täiendkoolitusi täiskasvanutele, nagu näiteks liikurmasinate juhtide kursused, keevitamine ja metallitööd põllumajandustöötajatele ja talunikele, lüpsikarja ja lihaveiste ning sigade söötmine ja pidamine koos finantsanalüüsi ja planeerimisega, arvutiraamatupidamine põllumajandusettevõtjale ja väikeettevõtjatele.

Kutsehariduse katkestamine 2006/07. – 2009/10. õppeaastal

Õppeasutus	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Järvamaa Kutsehariduskeskus	21%	14%	16%	15%
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	16%	13%	14%	20%
Põltsamaa Ametikool	15%	19%	13%	15%
Keskmine	20,3%	19,1%	17,9%	18,1%

Kutsehariduse katkestamine põllumajanduserialadel 2006/07. – 2009/10. õppeaastal

Õppeasutus	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Järvamaa Kutsehariduskeskus	11%	18%	13%	16%
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	10%	15%	15%	12%
Põltsamaa Ametikool	6%	13%	8%	6%
Põllumajanduserialade keskmine	10,9%	15,9%	12,5%	13,7%

RIIKLIK VAJADUS

Järvamaa Kutsehariduskeskus

- põllumajandus (3 a 5 k kutsekeskharidusõpe põhihariduse baasil; 2 a 5 k kutseõpe põhihariduse baasil; 1 a põhihariduse baasil)
- hobumajandus (2 a põhihariduse baasil; 2 a keskhariduse baasil)

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool

- põllumajandus ja loomakasvatuse (3 a 6 k põhihariduse baasil; 6 k keskhariduse baasil)

Põltsamaa Ametikool

- põllumajandus (3 a 5 k põhihariduse baasil)

Kavandatavad uued erialad:

- Järvamaa Kutsehariduskeskus: kalakasvatuse, karusloomakasvatuse, loomaarsti abililine
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool: mesindus

Eesti mahepõllumajanduse hetkeseis

EGON PALTS

põllumajandusameti mahepõllumajanduse osakonna juhataja

Mahepõllumajanduslik tootmine on viimase kahe aasta jooksul teinud läbi tugeva tõusu.

Möödunud aasta lõpu seisuga on mahepõllumajanduse registrisse kantud 1356 ettevõtet. Mahepõllumajandusliku taimekasvatusega tegeleb 1345, loomakasvatusega 848 ja mesindusega 18 ettevõtet. Mahepõllumajandusliku seemne tootmise ja ettevalmistamisega tegeleb 21 ettevõtet.

Mahepõllumajanduslikku maad on kokku 121 815 ha, suurenemine võrreldes 2009. aastaga on 19%, sellest üleminekuaja läbinud ehk mahemaad on 82 628 ha. Keskmise maheettevõtte suurus on viimased kolm aastat kasvanud umbes 10 ha võrra aastas, olles 2010. aastal ligi 90 ha. Suurim ettevõtte asub Tartumaal, sellel on 1420 ha mahepõllumajanduslikku maad, üle 1000 ha suurusega ettevõtteid on Eestis 6.

Taimede ja seente korjamisega mittehariatavatelt aladelt tegeleb 25 ettevõtet ligi 1000 hektariilt. Mahepõllumajandusega tegeletakse aktiivsemalt Saare, Tartu Viljandi ja Võru maakonnas ning Võrumaal on ka kõige rohkem ettevõtteid – 155.

Suurenenud on teraviljakasvatuse osakaal, mis võrreldes 2008. aastaga on suurenenud 7555 hektari võrra. Teraviljadest kasvatatakse rohkem kaera ja otra, kuid kõige rohkem on suurenenud rukkikasvatus – kasvupind suurenes ligi 40%. 2010. aastal suurenes rapsi ja rüpsi kasvatamine üle 3 korra ning kaunvilju kasvatati kaks korda enam kui 2009. aastal. Kartulikasvatus seisab kolmandat aastat stabiilselt 180-hektarise kasvupinna juures. Üks ettevõtte alustas mahepõllumajandusliku seenekasvatusega. Kasvatatakse šampinjoni ja austerservikut.

Mõned toodangunäitajad 2009. aastal toodetud mahetoodangu kohta: tali- ja suvinisu 2624 tonni, rukist 2204 tonni, otra 2720 tonni, kaera 8675 tonni, kartulit 1654 tonni, köögivilju 326 tonni ning puuvilja- ja marjakultuure 368 tonni.

Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse puhul suurenes oluliselt sea- ja linnukasvatus (vt tabel 2). Tõuke selleks on ilmselt andnud mahepõllumajandusliku tootmise

toetuse uued meetmed. Veisekasvatuse suurenemine toimus lihavesikasvatuse arvel. Jätkuvalt kasvas ka lammaste arv. Piimakarjakasvatus suurenes 7% võrreldes 2009. aastaga. Veiseid kasvatatakse rohkem Pärnu-, Hiiu-, Võru-, Viljandi- ja Saaremaal, lambaid Saare-, Valga-, Võru- ja Põlvamaal, sigu Tartu- ja Lääne-Virumaal, munakanu Viljandi-, Pärnu-, Valga- ja Tartumaal.

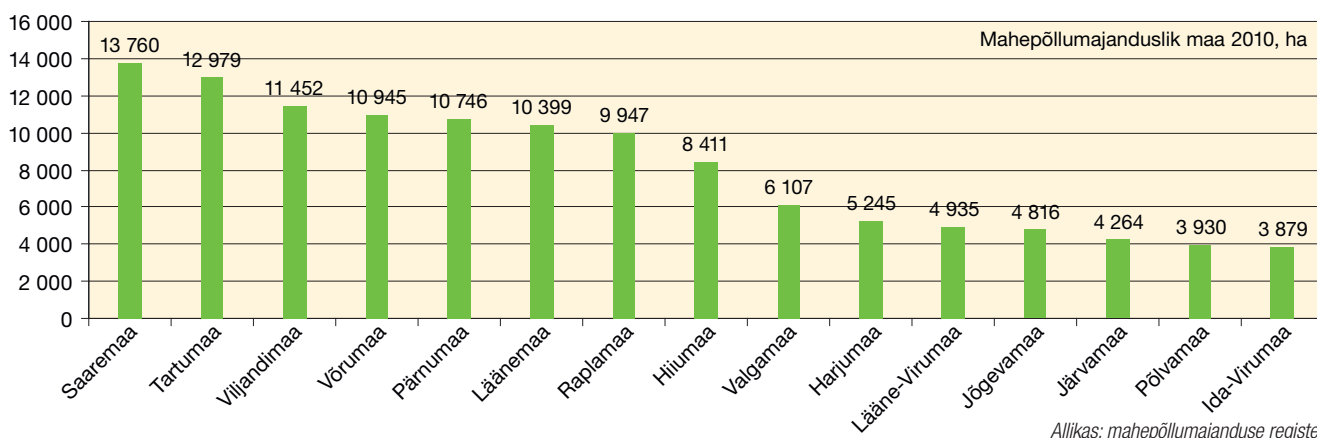
Rikkumised

Järelevalve käigus avastati rida nõuete rikkumisi. Vormistati 26 ettekirjutust, millega avastati 30 nõude rikkumine. Põhilised rikkumised: loomad ei puudusid kõrvamärgid, samuti oli vajakajäämisi nii looma- kui taimekasvatuse arvestuse pidamisel.

Viidi läbi 13 väärteomenetlust, neist kahel juhul vormistati kiirmenetlused. Peamised rikkumised olid tavaseemne kasutamine, tavaloomade toomine ettevõttesse ja tava sööda kasutamine.

Kõikide rikkumiste kohta toimus rikkumiste hindamine ning need

Tabel 1. Mahepõllumajanduslik maa maakonniti (2010)

Allikas: mahepõllumajanduse register

RAIVO TASSO

Mahepõllumajanduslik pind suurenes mullu võrreldes 2009. aastaga pea viiendiku võrra. Keskmise maheettevõtte suurus on viimased kolm aastat kasvanud umbes 10 ha aastas, olles 2010. aastal ligi 90 ha.

Tabel 2. Võrdlusandmed aastatel 2009–2010

	2009	2010	Kasv %
Mahepõllumajanduslik maa kokku, ha	102 767	121 815	19
Sellest üleminekuaja läbinud maa, ha	76 625	82 628	8
Teravili, ha	16 280	19 271	18
Veised, pead	21 074	25 174	19
sellest lüpsikari, pead	3 054	3 275	7
Lambad ja kitsed, pead	40 083	43 262	8
Sead	328	1 104	336
Munakanad, pead	7 792	10 385	33

Allikas: mahepõllumajanduse register

tulemused saadeti PRIA-le, kus menetleti neid edasi ning tehti otsus toetuse vähendamise kohta.

Muudatused ja uuendused

Nagu ikka, on mahepõllumajandusliku tootmisega võimalik alustada igal kevadel ning neil, kes on juba kantud mahepõllumajanduse registrisse, esitada jätkamiseks teave. Iga-aastase teabe esitamise lõpptähtaeg on 21. mai. Maakonnakeskustest saab eeltäidetud vormid taimekasvatusplaanide ja andmete esitamise kohta.

Seadusest tulenevalt on toimunud mõned muudatused. Uue nõudena peavad teabe esitamise päeval jätkavad tootjad esitama oma ettevõtte loomade arvud eelmise aasta 31. detsembri seisuga. Ettevõtted, kus peetakse loomi lõas, peavad esitama uue avalduse ning küsima nõusoleku pidada loomi lõas, esitades ka meetmete plaani, kuidas ja millal kavatsetakse üle minna vabapidamisele. Need tootjad, kes küsisid selle nõusoleku 2009. või 2010. aastal, seda enam uuesti küsima ei pea.

Muutunud on ka riigilõivu tasumise viitenumber. 2010. aasta üheks

probleemiks kujunes mitte õigeaegne riigilõivu tasumine järelevalvetoimingute eest. 2011. aastal muudame dokumentide menetlemise korda, et järelevalvetoimingud saaks läbi viidud õigeaegselt.

Oluline on teada, et enne, kui ettevõttesse tuua külviks tavaseemet, tuleb vaadata PMA kodulehel olevat mahepõllumajanduslikult toodetud seemne ja seemnekartuli andmebaasi, kas ei ole sinna kantud sama liiki kultuuri seemnesorti. Kui sinna on sama kultuuri liiki mõni sort kantud, siis tuleb kasutada seda sorti, leppides tarnija-ga seemne soetamise osas kokku. Tavaseemne kasutamisel on kõige tähtsam, et seeme ei oleks keemiliselt töödeldud.

Suuremalt osalt kasutatakse oma ettevõttes kasvatatud seemne paljundust, mis ei lähe enam seemne kategooria alla.

Endiselt saab esitada taotlusi maade üleminekuaja lühendamiseks. Seda on soovitatav taotleda enne 21. maid. Kui ettevõttesse tuleb maid juurde pärast 21. maid ning nendele maadele soovitakse taotleda üleminekuaja lühendamist, siis pärast inspektori kontrolli ja otsuse tegemist jääb maa tavamaaks kuni järgmise aasta teabe esitamise päevani ehk 21. maini. Kui olete esitanud PMA-le teabe 21. maiks ning taimekasvatusplaanis olete maadega alustanud üleminekuajaga, kuid avaldust üleminekuaja lühendamiseks ei ole esitanud, siis nendele maadele hiljem enam üleminekuaja lühendamist taotleda ei saa. Eelmisel aastal menetleti kokku 145 taotlust ning üleminekuaja lühendamine tehti 2842 hektarile.

Uue valdkonnana saab alustada ka mahepõllumajandusliku vesiviljelusloomade tootmisega. Tootjad, kes soovivad alustada mahepõllumajandusliku vesiviljelusega, peavad esitama tunnustamise taotluse ning sinna juurde kuuluvad dokumendid PMA kohalikku maakonnakeskusesse või mahepõllumajanduse osakonda Sakus.

Tunnustamise taotluse ja muud vormid teabe esitamiseks leiate PMA kodulehelt (www.pma.agri.ee) mahepõllumajanduse valdkonna alt. Tunnustamise taotlemisel tuleb tasuda riigilõiv, mille suurus sõltub vesiviljeluseks kasutatava ala suuruselt.

Tunnustamise taotluse ja muud vormid teabe esitamiseks leiate PMA kodulehelt (www.pma.agri.ee) mahepõllumajanduse valdkonna alt. Tunnustamise taotlemisel tuleb tasuda riigilõiv, mille suurus sõltub vesiviljeluseks kasutatava ala suuruselt.

Tänavused kontrolliprioriteedid

Möödunud aastal realiseeriti oluline kogus maheteravilja Eestist väljapoole ning nõudlus maheteravilja järgi Euroopas on suurem kui pakumine. Seega võetakse ühe prioriteedina rangema kontrolli alla suuremad teraviljakasvatustevõtted ning nendesse ettevõtetesse võib inspektor teha etteteatamata kontrolli kevadperioodil.

2011. aastal on mahepõllumajandustootjatel kavas käivitada piimamüügi automaatide kett, millega tekib tootjatel loodetavasti võimalus realiseerida piima mahemärgistusega. Kui analüüsida piimakarjakasvatusega tegelevate ettevõtete söödatootmist, jääb loomade söödaraatsioonis selgelt puudu proteiinirikastest söötadest ning seetõttu pöörake rohkem tähelepanu sööda päritolule.

Toetused on väikeettevõttele

MARJU AAMISEPP

Maamajanduse Infokeskuse
majandusanalüüsi osakonna juhataja

Statistikaameti 2007. aastal läbiviidud struktuuriuuringu andmetel on Eestis 23 300 põllumajanduslikku majapidamist. Enamik neist on väga väikesed ning selliseid majapidamisi, kus peamine sissetulek saadakse põllumajanduslikust tootmisest, on kokku 7301. Need moodustavad põllumajandustootjate üldkogumi.

Neist ettevõtetest, kes peavad oma peamiseks sissetulekuallikaks põllumajandust (ca 7300) kuuluvad ligemale pooled majandusliku suuruse poolest kõige väiksemate tootjate suurusgruppi. Majanduslik suurus iseloomustab küll hästi seda, kui suur on tootmise maht antud ettevõttes, kuid jätab tagaplaanile tegeliku sissetuleku põllumajandustoodangu realiseerimisest.

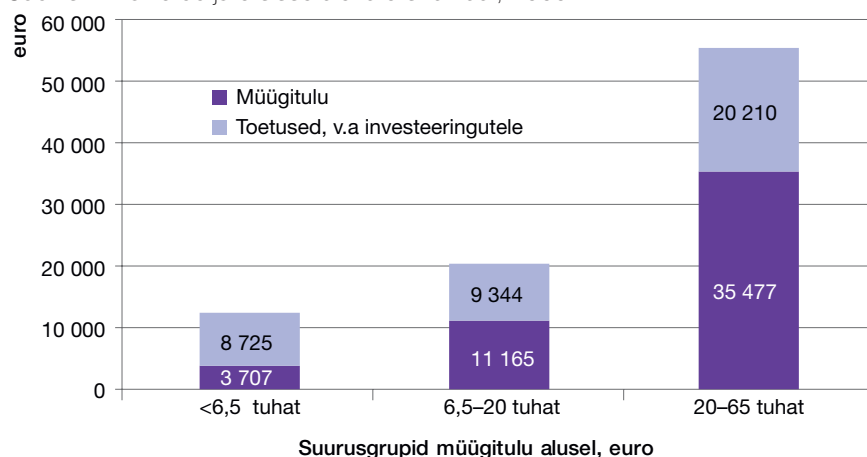
Enamik on väiketootjad

Alljärgnevalt analüüsime põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi andmeid esitanud ettevõtete 2009. aasta majandustulemusi grupeerituna põllumajandustoodangu realiseerimisest saadud sissetulekute alusel. Analüüsiks on ettevõtteid jaotatud aastase müügitulu alusel kuude suurusgruppi: kuni 6500 eurot (101 700 kr), 6500 kuni 20 000 eurot (101 700 kuni 312 900 kr), 20 000 kuni 65 000 eurot (312 900 kuni mln kr), 65 000 kuni 200 000 eurot (1 kuni 3,1 mln kr), 200 000 kuni 650 000 eurot (3,1 kuni 10,2 mln kr) ja üle 650 000 euro (rohkem kui 10,2 mln kr).

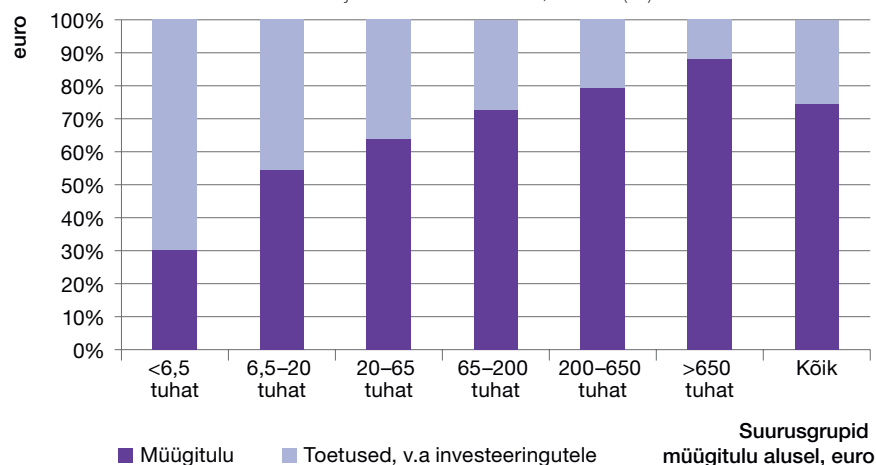
Eeldades, et alla 65 000 euro aastakäibega ettevõtet võiks pidada väiketootjaks, kuulus enamik 500 testettevõttest (65%) väiketootjate gruppi, kusjuures veerandil selles-

Mida väiksema käibega ettevõtte, seda suurema osakaalu sissetulekust moodustavad toetused. Alla 4000 euro suurusest müügitulust aastas jääb elujõulise talumajapidamise arendamiseks väheks.

Joonis 1. Väiketootjate sissetulekute struktuur, 2009

Joonis 2. Toetuste osakaal tootjate sissetulekutes, 2009 (%)

se gruppi kuuluvatest tootjatest oli müügitulu isegi alla 6500 euro aastas (tabel).

Üle poole väiketootjatest paiknes põllumajanduslikuks tootmiseks ebasoodsamas piirkonnas ja ligi kolmandik neist olid mahe- tootjad. Ettevõtlusvormi järgi oli 90% väiketootjatest füüsilisest isikust

ettevõtjad. Valdav osa testettevõtete valimisse sattunud loomakasvatajatest (lihavesi-, lambakasvatus jmt) olid väiketootjad.

Mida suurema müügituluga ettevõtete grupp, seda väiksem on FIEde osatähtsus ettevõtlusvormina. Suurtootjate hulgas ei ole mahe- tootmine kuigi levinud, tootmistüü-

eluliselt olulised

Tabel. Testettevõtete jaotus ja majandusnäitajad, 2009

	Ettevõtte müügitulu põllumajandustoodangu realiseerimisest, euro						Kõik
	kuni 6,5 tuhat	6,5–20 tuhat	20–65 tuhat	65–200 tuhat	200–650 tuhat	üle 650 tuhande	
Testettevõtete arv	82	100	141	106	36	35	500
sh ebasoodsamas piirkonnas	49	56	87	49	16	15	272
mahetootjad	36	31	29	6			102
Ettevõtlusvormi järgi:							
- FIE	72	95	124	77	9	3	380
- äriühing	10	5	17	29	27	32	120
Majanduslik suurus, ESU	4,3	6,0	16,9	48,1	134,8	308,6	21,4
Töäjõud, aastaühik	1,4	1,4	1,7	3,3	11,2	26,5	2,5
Põllumajanduslik maa, ha	51	57	131	279	657	1033	127
Loomade arv, lü	10,3	14,2	24,3	51,6	230,8	953,3	44,8
Teravilja saagikus, kg/ha	1957	2103	2425	2780	3364	3409	2840
Piimatoodang lehma kohta, kg	4211	5624	6111	6484	6796	7858	6987
Müügitulu, tuhat eurot	3,7	11,2	35,5	107,4	368,5	1227,4	58,3
Toetused (v.a invest), tuhat eurot	8,7	9,3	20,2	41,3	96,2	171,3	20,0
Kogutoodang, tuhat eurot	9,6	17,4	46,1	131,2	461,0	1632,7	72,1
Kogukulud, tuhat eurot	14,0	20,9	57,4	164,9	556,6	1578,4	87,3
Netolisandväärtus, tuhat eurot	5,4	7,6	15,3	33,1	119,9	296,0	20,0
Brutoinvesteeringud, tuhat eurot	8,1	2,1	13,9	40,7	37,4	134,8	13,5
Investeeringutoetused, tuhat eurot	3,8	1,0	7,4	24,5	17,3	55,6	6,8
Keskmine varade maksumus (v.a maa), tuhat eurot	38,1	52,7	148,4	372,3	1034,6	2751,6	180,3

pide löikes kuulub valdav osa sea- ja linnukasvatusega tegelevatest ettevõtetest suurtootjate gruppi müügituluga üle 650 000 euro aastas.

Toodavad enda tarbeks

Tootmise taset iseloomustavad näitajad on suurtootjatel märkimisväärselt kõrgemad kui väiketootjatel. Nii näiteks on kõige väiksemate tootjate grupis teravilja saagikus 1,7 ja piimatoodang lehma kohta 1,9 korda madalam kui kõige suurema müügituluga tootjate grupis. Põllumajanduslikku maad kasutasid kahes kõige väiksema müügituluga ettevõtete gruppides 50 ha ringis, samas suurtootjatel oli kasutada üle tuhande hektari maad.

Vaadates väiketootjate gruppi lähemalt (joonis 1), siis kõige väiksemate tootjate grupis saadi müü-

gitulu ettevõtte kohta keskmiselt 3700 eurot ning koos toetustega (v.a investeeringutoetused) ulatus nende sissetulek 12 400 euronni. Keskmises grupis moodustasid sissetulekud koos toetustega 20 500 eurot ja kuni 65 000 aastakäibega tootjatel 55 700 eurot keskmiselt ettevõtte kohta.

Kõige väiksemaid tootjaid iseloomustab see, et kasutuses on 50 ha ringis põllumajandusmaad ja kasvatatakse mingil määral ka loomi, kuid enamasti kasutatakse suur osa toodangust oma pere tarbeks ja realiseerimisele läheb ainult väga väike osa toodangust. Ligi pooled (44%) sellesse gruppi kuuluvatest tootjatest on mahetootjad, kes saavad võrreldes tavatootjatega märgatavalt suuremaid toetusi ning ilmselt on tehtud kulutused küllalt

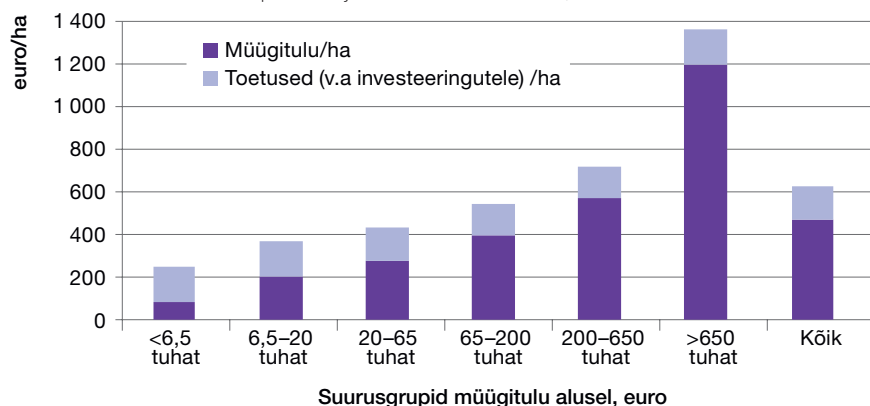
hästi kompenseeritud ja puudub huvi (võib-olla ka ettevõtlikkus) turustamisega tegeleda.

Võimalus arenemiseks

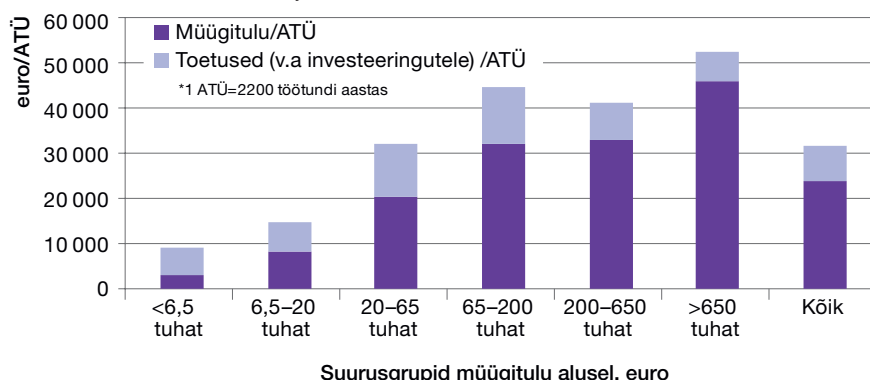
Mida väiksema käibega ettevõtte, seda suurema osakaalu sissetulekutest moodustasid toetused (joonis 2). Nii näiteks tootjate grupis müügituluga kuni 6500 eurot moodustasid toetused 70% sissetulekutest, seevastu grupis aastakäibega üle 650 000 euro ainult 12%, kuid rahalises väärtuses oli see 171 300 eurot ettevõtte kohta.

Nagu eelpool öeldud, on väiketootjate hulgas väga palju mahetootjaid, kes saavad rohkem toetusi, kuid oma toodangu turustamisega eriti vaeva ei näe, seetõttu ka müügitulu väike ja toetuste osatähtsus suhteliselt kõrge. Kõige väiksema

Joonis 3. Sissetulekud põllumajandusmaa ha kohta, 2009

Joonis 4. Sissetulekud tööjõu aastaühiku kohta, 2009

müügituluga ettevõtete grupis jäid sissetulekud kasutatud põllumajandusmaa hektari kohta 246 euro tasele, mis on 5,5 korda väiksem kui suurtootjate grupis (joonis 3). Üheks põhjuseks on siin ka see, et suurtootjate grupis on palju seakasvatajaid, kellel on väike maakasutus.

Tabelis on toodud näitajate analüüsimisel torkab silma väiksemate tootjate tööjõu ebaefektiivne kasutamine. Väiketootjad müügituluga kuni 20 000 eurot aastas kasutasid tööjõudu keskmiselt 1,4 aastaühikut (ATÜ) tootja kohta.

Tööjõuühiku kohta arvestatuna jäid sissetulekud kõige väiksemate tootjate grupis alla üheksa tuhande euro, mis on ligi kuus korda vähem kui kõige suuremate ettevõtete grupis (joonis 4). Tekib küsimus, kas nii väikeste tootmismahude juures (50–60 ha maad, 10–15 loomühikut jne) ongi üldse võimalik efektiivselt majandada. Ka investeerimisotsuste kaalumisel on väga raske põhjen-

dada uue traktori või kombaini ostmist, kui tasuvusaeg kujuneb aastakümnete pikkuseks. Analüüs näitab, et väiketootjate grupis tehti investeeringuid ja saadi ka investeeringutoetusi tunduvalt vähem kui suurtootjate grupis.

Tootmise väike maht ja madal sissetulek ei jäta väiksematele tootjatele mingit võimalust tootmise arendamiseks, investeeringuteks ega ka palga maksmiseks. Väiketootjate grupis (müügituluga kuni 65 tuhat eurot) kujunes investeeringu keskmiseks maksumuseks 10 000 euro ringis tootja kohta. Järgmistes gruppides (müügitulu 65 kuni 200 tuhat ja 200 kuni 650 tuhat eurot) investeeriti ligikaudu 40 tuhande ning kõige suuremate tootjate grupis rohkem kui 130 tuhande euro eest keskmiselt ettevõtte kohta.

Viimastel aastatel tegemata jäänud investeeringud kajastuvad ka näitajais, mis peegeldavad võetud kohustuste suurust võrreldes kogu-

vara maksumusega. Nii näiteks oli väiksematel tootjatel (müügituluga kuni 20 tuhat eurot) kohustusi 10–15% koguvarast, samas kõige suuremate tootjate grupis ulatus see näitaja üle 48%.

Tuleb tõdeda, et isegi nende tootjate hulgas, kes saavad oma peamise sissetuleku põllumajanduslikust tegevusest, on väga väikese sissetulekuga tootjaid. On selge, et müügitulu alla 4000 euro aastas ei saa olla küllaldane elujõulise talumajapidamise arendamiseks.

Makstavad toetused, mis väiketootjatel moodustavad üle 70% sissetulekutest, on küll suureks abiks, kuid jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise tootmise arendamiseks sellest ei piisa. Toodangunäitajate analüüs näitab, et väikeettevõtted peaksid suuremat tähelepanu pöörama tootmise efektiivsemale korraldamisele. Samas on ka arvestus tootmis- ja tööjõukulude üle küllaltki lünklik.

Eesti väiketootja tegeleb enamasti loomakasvatusega (lihavesed, lambad) või on nn segatootja, kellel on loomakasvatuse või piimatootmise kõrval ka taimekasvatust. Lisaks põhitegevusele on arvestataval kohal sissetulekud mitmesugustest kõrvaltegevustest. Paljud väiketootjad on leidnud, et neile sobib mahetootmine.

Vaatamata asjaolule, et enamik väiketootjate kasutuses olevast põhivarast on amortiseerunud, ei ole paljud neist aastate viisi leidnud võimalusi investeerimiseks ega tootmise laiendamiseks. Pigem olakse tuleviku suhtes äraootaval seisukohal, kuni veel vanade masinatega on võimalik läbi ajada. Seda näitab ka toomise lõpetanud väiketootjate suur arv igal aastal.

Peab siiski lisama, et ka väiketootjate hulgas on edukalt tegutsevad ettevõtteid. Nii ei saa väita, et edukus sõltub ainult ettevõtte suurusest. Sageli võib märgata, et nii mõnigi väikeettevõtte on osanud viimaste aastate pidevalt muutuvates tingimustes kiiresti kohaneda ja oma väiksuse väga oskuslikult ära kasutada.

FARMIDE, NOORLOOMALAUTADE JA TALLIDE SISSESEADED!

TOOTED:

- LÕASTUS- JA HOOLDUSBOKSID
- LÜPSIPLATSID
- SÖÖDAPIIRDED
- VABAPIDAMISE PIIRDED
- VAHEAIAD, VÄRAVAD JA SULUD
- JOOTMISSÜSTEEMID
- LOOMAKÄRUD
- TERASKATLAD
- KÜTTEMAHUTID JA -PUNKRID
- METALL- JA TORUKONSTRUKTSIOONID TELLIJAJA SOOVIL

UUDIS! UNIVERSAALNE PÕLETI BIOBURNER (VÕIMSUS 60–120 kW)

KÜTUS: HAKKEPUIT, SAEPURU, PELLETT, TURVAS, RAPSIPRÜGI, TERAVILI

TEENUSED:

- FARMIDE JA TALLIDE METALLKONSTRUKTSIOONIDE VALMISTAMINE JA PAIGALDUS
- FARMIDE SISSESEADETE TOOTMINE, PAIGALDUS JA HOOLDUS
- FARMIDE KÜTTESÜSTEEMIDE TOOTMINE, PAIGALDUS JA HOOLDUS
- VEE- JA KANALISATSIOONITÖÖD
- METALLKONSTRUKTSIOONIDE MONTAAŽITÖÖD

EESTI OMA TOOTMINE, ALATI KINDEL JA USALDUSVÄÄRNE!

 FESMA ALU

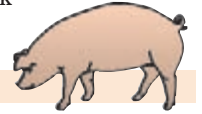
INFO JA MÜÜK:

OÜ FESMA ALU • RAPLAMAA, ALU ALEVIK, LAO 4
TEL 489 2613, 511 8327, 516 5428

INFO@FESMA.EE
WWW.FESMA.EE

LIHA

Märtsis tõusid nii sigade ja veiste kokkuostuhinnad kui ka munade tootja väljamüügihinnad. Kuuga sealiha jaehind tõusis, veiseliha ja broileri ning munade keskmine jaehind alanesid.

KOKKUOSTUHINGNAD

Liikmesriikidest saadud andmete kohaselt on **sealiha** kokkuostuhind selle aasta jaanuarist alates tõusul. Märtsis oli liikmesriikides keskmine kokkuostuhind eelmise aasta sama kuu hinnast 10,2% kõrgem. Pea kõigis riikides (v.a Bulgaaria ja Suurbritannia) on hinnad eelmise aasta tasemest kõrgemal.

Eestis oli märtsikuu keskmine kokkuostuhind 1,51 €/kg, mis oli 5,6% kõrgem veebruarikuisest hinnast ning 6,3% kõrgem eelmise aasta märtsi keskmisest kokkuostuhinnast. Sealiha kokkuostuhind Eestis oli ELi liikmesriikide keskmise tasemel. Sigade kokkuostukogused suurenesid märtsis eelneva kuuga võrreldes 11,3%. Suurele kasvule vaatamata olid sel aastal kokkuostetud kogused ikka 9,5% aastatagustest väiksemad.

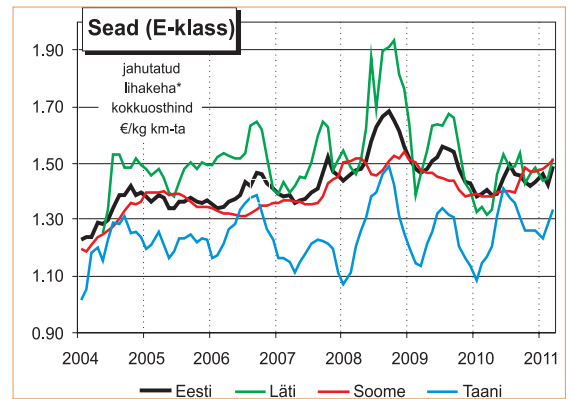
Kokkuostuhinna tõus kajastub ka jaehinnas, mis tõusis märtsis kauplustes eelnenud kuuga võrreldes 1,2%. Hind tõusis nii kondita pehmel kui ka kondiga lihal. Sealiha keskmine jaehind selle aastal märtsis oli 2010. aasta märtsi keskmisest jaehinnast 1,4% kõrgem.

Turgudel oli sealiha jaehind märtsis mulluse sama kuuga võrreldes vaid 0,5% kõrgem. Kuuga tõusis sealiha jaehind turgudel 1,1%.

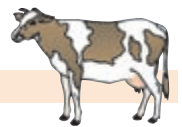
Sigade kokkuostuhinnad Eestis* (töötlevaettevõtete kaalutud keskmine, kr/kg, lihakaalus ilma käibemaksuta)

	Märts 2010	Veebr 2011	Märts 2011
SEUROP	1.43	1.45	1.53
S	1.46	1.48	1.56
E	1.41	1.42	1.49
U	1.30	1.31	1.39
Emised	0.91	0.87	0.86
Keskmine	1.42	1.43	1.51

* Kuu kaalutud keskmised kokkuostuhinnad. Lihakeha koos pea, esijalgade ja sabaga.

KOKKUOSTUHINGNAD

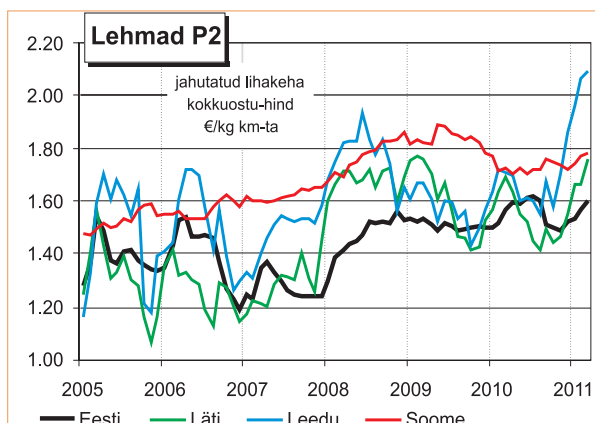

ELi **veiseliहतurg** on selle aasta esimestel kuudel püsinud kindel: kokkuostuhinnad liikmesriikides on oluliselt kõrgemad kui mullu samal ajal. ELi veiste keskmine kokkuostuhind oli märtsis mullusest 8% kõrgem. Hinnale on igati soodsalt mõjunud ELi ekspordimahtude kasv ning impordi vähenemine.

Viimasel paaril aastal on veiste kokkuostuhind Eestis kõikunud 1,80 €/kg ümber. Sellel tasemel püsis veiseliha kokkuostuhind ka aasta kolmel esimesel kuul. Märtsis maksti veiste kokkuostul keskmiselt 1,88 €/kg. Eelmise kuuga võrreldes tõusis kokkuostuhind 2,2%. Mulluse märtsiga võrreldes oli kokkuostuhind sel aastal 3,3% kõrgem. Tasapisi suurenevad ka kokkuostukogused. Veebruariga võrreldes osteti märtsis 11% rohkem veiseliha. Eelmise aasta märtsiga võrreldes oli veiseliha kokkuost sel aastal siiski 18% väiksem.

Märtsis veiseliha keskmine jaehind jaekaubanduses veidi langes. Kauplustes alanes hind kondiga lihal 7,3%, mis alandas ka 3% keskmist veiseliha jaehinda. Aastatagusega võrreldes oli kauplustes veiseliha 22% kallim, kusjuures kondiga liha oli 61,9% ning kondita liha 5,2% kallim kui aasta tagasi.

Turgudel on hind tõusnud kuuga 2% ning aastaga 6,4%.

Veiste tegelikud kokkuostuhinnad Eestis* (töötlevaettevõtete kaalutud keskmine, kr/kg, lihakaalus ilma käibemaksuta)

	Märts 2010	Veebr 2011	Märts 2011
EUROP	1.82	1.84	1.88
A – pullid alla 2 aasta	2.13	2.28	2.27
P1	1.99	1.98	1.98
B – muud pullid	2.13	1.91	2.18
P1	1.57	1.48	1.73
C – härjad	2.07	2.14	2.46
P1	1.98	1.99	2.03
D – lehmad	1.60	1.59	1.61
P1	1.52	1.49	1.50
E – lehmmullikad	1.92	1.97	1.87
P1	2.03	1.73	1.70

* Kuu kaalutud keskmised kokkuostuhinnad.

TOOTJAHINNAD

Kohaliku broileri jaehind kauplustes on 2011. aastal tasapisi langenud. Märtsis oli broiler veebruariga võrreldes 1,9% odavam. Turgudel püsis kohaliku broileri hind märtsis veebruarikuusel tasemel, kuid jaanuariga võrreldes on ka siin hind langenud. Aastaga on kodumaise broileri jaehind kukkunud turgudel 12% ning kauplustes 4%.

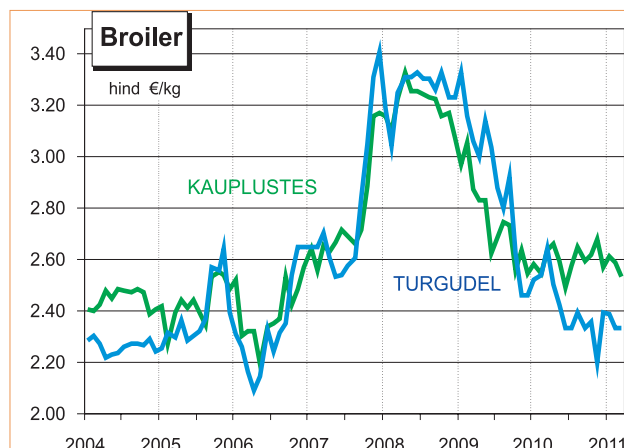
Puuris peetavate kanade A-klassi munade keskmine tegelik hind pakkimiskohast väljamüügil oli märtsis 0,63 € / 10 tk, mis oli 6,8% kõrgem kui veebruaris. Aastaga on munade tootjahind kukkunud 14,9%.

Munade jaehind kauplustes oli märtsis 1,26 €/10 tk, mis oli veebruarikuusest hinnast 1 eurosendi võrra madalam. Aastaga on munade hind langenud 1,6%. Turgudel maksis muna selle aasta märtsis 1,01 €/10 tk. Kuuga on munade hind turgudel tõusnud 2%. Aasta tagasi olid munad turgudel 3% kallimad.

Broileri ja munade tootja väljamüügihind*
(tegelik kaalutud keskmine, ilma käibemaksuta)

	Märts 2010	Veebr 2011	Märts 2011
Kanamuna M (€/10 tk)	0.69	0.58	0.61
Kanamuna L (€/10 tk)	0.84	0.61	0.66
Muna L+M (€/10 tk)	0.74	0.59	0.63

* Puuris peetavate kanade A-klassi munade kuu keskmised tegelikud pakkimiskohast väljamüügihinnad.

VÄLISTURG

Eesti liha ja lihatoodete ekspordikäive suurenes 2010. aastal 2009. aastaga võrreldes 29,6% ehk 14,5 miljonit eurot. Import kasvas samal ajal 12,6% ehk 10,7 miljoni euro võrra. Liha ja lihatoodete väliskaubanduse bilans jäi 32,2 miljoni euroga negatiivseks, puudujääk on mul-lusega võrreldes vähenenud 3,8 miljoni euro võrra. **2010. aastal** toimus liha ja lihatoodete kaubavahetus põhiliselt ELi liikmesmaadega. Nii moodustas kogu liha ja lihatoodete väljaveost 60% (2009 – 69%) **eksport** uutesse liiduga liitunud riikidesse, 31% (2009 – 25%) ELi vanadesse liikmesmaadesse ning vaid 9% (mullu 6%) kolmandatesse riikidesse.

Liha ja lihatoodete eksport ja import 2009. ja 2010. aastal
(kogus tonnides, hind €/kg)

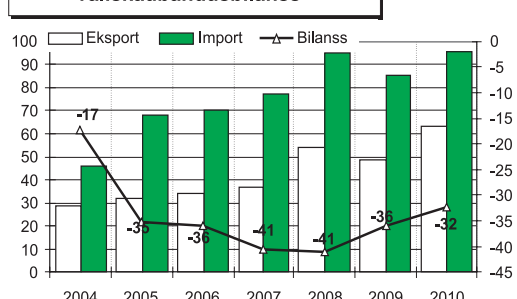
	Eksport				Import			
	Kogus '09	Kogus '10	Hind '09	Hind '10	Kogus '09	Kogus '10	Hind '09	Hind '10
Veiseliha	1 081,8	1 652,5	2.34	3.06	3 087,7	3 948,9	2.40	2.45
Sealiha	6 314,1	8 195,9	2.51	2.30	19 818,5	23 645,8	1.81	1.76
Lambaliha	8,0	65,9	7.33	7.37	93,3	92,9	5.77	7.04
Linnuliha	3 836,4	5 277,4	1.54	1.47	17 935,3	20 830,1	1.17	1.11
Vorstitooted	7 675,4	10 129,9	1.41	1.44	1 572,8	1 510,3	2.14	2.34
Lihakonservid	3 863,8	4 652,9	2.16	2.12	3 885,4	3 626,8	2.33	2.38

Olulisemateks eksporditoodeteks olid sealiha (osatähtsus liha ja lihatoodete ekspordi maksumusest 30%), vorstitooted (23%), konservid (16%) ja linnuliha (12%). Eelmise aastaga võrreldes olulisemate liha ja lihatoodete ekspordihinnad valdavalt langesid või jäid varasema aasta tasemele, kallines vaid veiseliha. Olulised ekspordipartnerid olid endiselt Läti (42% kogu liha ja lihatoodete ekspordist), Soome (21%) ja Leedu (14%).

67% kogu 2010. aasta impordikäibest moodustas **import** ELi vanadest riikidest, 33% ELiga liitunud riikidest ja vaid 0,6% kolmandatest riikidest. 44% kogu impordikäibest moodustas sealiha import, 24% linnuliha ja 10% veiseliha import. Lihakonservide sisseveo osakaal kogu liha ja lihatoodete impordis oli mullu 9%. Võrreldes tunamullusega kasvasid liha ja lihatoodete impordikogused, vaid vorstide ja lihakonservide sisseveetavad kogused vähenesid. Liha ja söödavate subproduktide impordikoguste kasvades alanesid aga impordihinnad. Liha ja lihatooted imporditi enam Taanist (osatähtsus impordis 21%), Soomest (18%), Leedust (13%) ja Saksamaalt (12%).

2010. aastal jätkus elussigade ja -veiste väljavedu Eestist. Tapasigu veeti Venemaale kokku 153 464 looma, mida oli 9% vähem kui aasta tagasi. Lisaks sigadele eksporditi Euroopasse 28 865 elusveist. Veiste eksport on kasvanud 12%.

Liha ja lihatoodete eksport, import ja väliskaubandusbilanss

Eesti ei toetanud ELi põllumajandustoetuste pehmet muutmist

Eesti ja veel kaheksa liikmesriiki ei toetanud Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika reformimise ettepanekut, sest see ei oleks kaotanud ebavõrdsust põllumajandustoetuste maksimiseks.

“27 liikmesriigil on küll ühine arusaam, et seniseid toetuste arvestamise aluseid on vaja muuta, kuid Euroopa Nõukogust (EN) põllumajandusministritele arutamiseks antud muudatused oleksid olnud liiga väikesed,” põhjendas põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder, miks eilsel ELi põllumajandusministrite kohtumisel sisuliste otsusteni ei jõutud.

Seedri sõnul võtab toetuste ühtlustamine kindlasti aega, kuid ELis tuleb kokku leppida väga selges ajaraamistikus, millal ühtlustamine toimub. Täna erinevad otsetoetused riigiti enam kui viis korda.

“Osa liikmeid oli ettepaneku vastu seetõttu, et see oleks neile tähendanud toetuste liiga suurt vähenemist, kuid lõviosa üheksast opositsionäärlist mõtleb siiski ELi põllumajanduse ühtsele arengule,” rääkis Seeder. “Senise süsteemi või sellele sarnaneva korra jätkumine paneks põllumehed liikmesriigiti väga erinevasse olukorda ning seaks mõnedes riikides põllumajanduse jätkusuutlikkuse suure küsimärgi alla.”

Koos Eestiga seisid ENi ettepanekutele vastu näiteks Inglismaa, Rootsi, Läti, Leedu ja Poola. Euroopa Liidu uus ühine põllumajanduspoliitika hakkab kehtima koos ELi uue finantsperioodiga 2014. aastast.

Põllumajanduses tootmismahud suurenevad

Statistikaameti andmetel suurenes põllukultuuride kasvupind 2010. aastal võrreldes eelnenud aastaga 31 400 hektari võrra ehk 6%. Põllukultuuride kasvupind on Eestis viimastel aastatel järjest suurenenud ja seda just tehniliste kultuuride (raps) arvel.

Teravilja kasvatati 2010. aastal 275 000 hektaril, mis on 41 300 hektari võrra ehk 13% vähem kui 2009. aastal. Rapsi kasvupind oli aga 98 000 hektarit, mis on 15 900 hektari võrra ehk 19% suurem kui aasta varem. Kartuli kasvupind jäi samaks – 9100 hektarit.

2010. aastal suurenes võrreldes eelmise aastaga veiste, sigade, lindude, lammaste ja kitsede arv, vähenes aga piimalehmade arv. Samas suurenes piima kogutoodang ja keskmine piimatoodang lehma kohta, tõu-

sis piima kokkuostuhind ning säilis piima kõrge kvaliteet. Piimatootustele realiseeriti 603 900 tonni piima.

2010. aastal müüdi lihatöötlemisettevõtetele või tapeti majapidamistes 110 400 tonni (eluskaalus) loomi ja linde, mis on eelmise aastaga võrreldes 2700 tonni võrra ehk 2% vähem.

Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtuseks koos tootetoetustega kujunes 2010. aasta esialgsel andmetel 9,95 miljardit krooni (636,2 miljonit eurot), millest taime- ja loomakasvatustoodanguga seotud toetused moodustasid vaid 0,7% (69,3 miljonit krooni).

Põhjalikult saate põllumajandussektori 2010. aasta ülevaatega tutvuda põllumajandusministeeriumi kodulehel <http://www.agri.ee/>.

PRIA: Ettevõtjad saavad maaelu mitmekesistamiseks 13 miljonit eurot

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) määras 60 maaettevõtjale 13,3 miljonit eurot toetusi, mille abil soovitakse maapiirkondades teha 27,7 miljoni euro ulatuses investeeringuid mitmesugustes valdkondades väljaspool traditsioonilist põllumajandustootmist.

Maaelu mitmekesistamise investeeringutoetus on mõeldud keskustest kaugemale jäävates piirkondades ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse kindlustamiseks kõige laiemas mõttes. Toetuse abil tehtavate investeeringute abil laieneb tootmine ja tekivad töökohad, maarahvale pakutakse kohapeal vajalikke teenuseid, põllumajandussektorile võimalusi toodangu töötlemiseks, paiku puhkuseks ja huvitegevusteks jne.

“Sügisel toimus taotlusvoor vaid suurprojektide rahastamiseks toetuse taotlejaile,” täpsustab PRIA investeringutoetuste büroo juhataja Lauri Kolberg. “See tähendab, et taotletav summa peab jääma vahemikku 100 000–300 000 eurot. Niisugune erisus aitab tagada, et taotlusvooru eelarve ei kulu paljude väikesemahuliste tegevuste peale, vaid võimaldab ette võtta suuremaid investeeringuid, millel on kohalikule elule ka suurem mõju.”

Selle taotlusvooru eelarve oli esialgselt 157,7 miljonit krooni. Taotlusi laekus 152 ettevõtjalt üle 511,4 miljoni krooni ulatuses ning investorite suurt huvi arvestades lisas põllumajandusministeerium eelarvele 50 miljonit krooni juurde. Seoses sellega määras ka PRIA toetused kahes osas: möödunud nädalal oli määramis-

Talud said oma esindusraamatu

23. märtsil esitles Eestimaa Talupidajate Keskliit Tallinnas Mustpeade majas raamatut "Eripalgeline Eesti talu". Üritusel, millel osalesid ka Vabariigi President, kommunikatsiooniekspert Raul Rebane ja sotsiaalteadlane Ülo Vooglaid, vahetasid talupidajad mõtteid talu rolli ja tähenduse üle Eesti ühiskonnas.

Raamatus on kirjas 14 omal alal eduka talu lugu koos rohke pildimaterjaliga.

Talupidajate keskliidu peadirektor Kaul Nurm ütles raamatu esitlusel, et tänapäeva talud on taasiseseisvusperioodil taas üles ehitatud ning neil on toidu tootmise kõrval täita mitmeid olulisi rolle täisväärtusliku kodu loomisest keskkonnahoiuni välja. Neid väärtusi, mida Eesti talu kannab ja loob kogu ühiskonnale, ongi püütud raamatus avada.

Raamatu ilmumist toetas põllumajandusministeerium.

otsus käes neil 60 taotlejal, kelle projektid pälvisid hindamiskomisjonilt rohkem punkte.

"Kui vaadata kavandatavate projektide sisu, siis see on märksa mitmekesisem kui sama meetme väikeprojektide taotlusvoorudes, kus suure osa moodustavad maaturismi ja puhkemajandusega seotud investeerinud," nentis Lauri Kolberg. "Suurprojektide seas on rohkem tootmise ja ettevõtlusega seotud objekte."

Toetus määrati näiteks metallitöökoja rekonstrueerimiseks Audrus, tselluvilla valmistamiseks Räpinas, mineraalvee villimisliinile Häädemeestel, elusloomade oksjonikeskusele Valgjärvel, tellisetootmisele Nõo vallas, mitmesuguste puidu töötlemise seadmete ja masinate jaoks, katlamajade seadmeteks, põllutöömasinateks, taristute rajamiseks.

Mitmel pool rekonstrueeritakse vanu hooneid tootmishooneteks või puhkekeskusteks ning jätkatakse juba alustatud projekte. Projektiraha aitab teha Vilsandi tuleorni, Eisma sadamat, Cantervilla vabaajakeskust, Leigo tulerestorani, Tõlluste hostelit, Vudila mängumaa veeatraktsioone, Lümända lubjakoja-teemaparki, Maaritsa põllutöötarvikute kauplust ja paljut muud.

Projektide elluviimiseks on aega kaks aastat. Toetus saavad ettevõtjad kätte pärast kuludeklaratsioonide PRIAsse esitamist.

Maaelu arengukava 2007–2013 meetme "Maaelu mitmekesistamine" käesolev taotlusvoor oli juba neljas, seni on PRIA selle meetme raames 547 taotluse põhjal määranud 40,6 miljoni euro ulatuses toetusi.

PÕLLUMAJANDUS-KAUBANDUSKODA TEATAB:

14.–16. aprillini Tartus toimuval Maamessil tutvustab Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda "Tunnustatud Eesti maitse" ja "Tunnustatud maitse" kvaliteedimärgiga tooteid ning oma tegevusi.

Tänavu on erilise tähelepanu all kvaliteetsed piimatooted, mida pakutakse maitsemiseks ka piimabaaris, kus saab degusteerida erinevaid kokteile piimast, aga ka näiteks piimakohvi. Kokteilide valmistamiseks kasutatakse Valio Alma pääsukesemärgiga kodumaist värsket piima ja piimatooteid.

Külalistele pakutakse degusteerimiseks ka Saidafarmi talumeierei mahedaid piimatooteid (kohupiim, jogurt, kreemid, juustud), millest mitmed on pälvinud EPKK ekspertide tunnustuse ja kvaliteedimärgi "Tunnustatud Eesti Maitse".

Piimatootmine on Eesti põllumajanduse ja toidutööstuse üks olulisemaid harusid. Piima kui Põhjalaades vaieldamatult põhitoiduainete hulka kuuluva väärtusliku toiduaine kasutusvõimalused on väga laiad.

Traktoriturul troonivad tuntud tegijad

ILMAR KARJANE
Foto HEIKI RAUDLA

2010. aastal müüdi Eestis liiklusregistri andmetel 296 uut traktorit, mis on viimase 10 aasta väikseim näitaja.

Aastaid turuliidri rolli hoidnud Valtra, mis aastaks küll selle positsiooni kaotas, võitis liidrikohta läinud aastal tagasi. Ka teised tunnustatud kaubamärgid (New Holland, John Deere ja Fendt) püsivad endiselt liidrite hulgas.

Väikese võimsusega traktorite turuliider oli teist aastat järjest hiinlaste Dong Feng, mille müüginumber on võrreldes konkurentidega mäekõrgune. Paraku ei võimalda väikese võimsusega traktorid töötada tänapäeva põllutehnoloogiates kasutatavate tootlike haakemasinatega ning traktoriturul liigub osutrend võimsate traktorite suunas.

Keskmise ja suure võimsusega traktorite (üle 170 hj) müüginumber on suurenenud, moodustades 2010. aastal ligi kolmandiku müüdüd traktoritest.

Selle võimsusklassi traktorite edukamad müüjad olid John Deere 18, Valtra 16, New Holland 15 ja Fendt 14 traktoriga. Eelnenud aasta selle klassi liider Case IH taandus seitsmendaks. Enim osteti üle 200hobujõulisi traktoreid, mis sobivad rohkem suurtootmise ja on seejuures ökonoomsed.

Paljusid põllumasinaid on suutelised vedama ka 91- kuni 170hobujõulised traktorid. Selle võimsusklassi traktoritest osteti enam Valtra ja New Hollandi mudelid.

Ostetud traktorimarkide edetabel annab ülevaate sellest, millised traktorimärgid olid ostjale sobivamad oma jõu, hinna, firmapoolse teeninduse ja varuosadega varustatuse poolest.

Eesti turuliider, soomlaste rahvuslik uhkus Valtra pidas selle aasta algul oma 60. sünnipäeva. Veebruaris andis AS Taure Eestis üle 1000. Valtra traktori.

2010. aasta traktorite müük kaubamärkide ja võimsusklasside kaupa

Kaubamärk	kuni 70 hj	71–90 hj	91–110 hj	111–130 hj	131–150 hj	151–170 hj	171–200 hj	Üle 200 hj	Kokku
Valtra	–	1	12	10	1	25	7	9	65
NH	4	2	14	5	2	7	2	13	49
JD	3	–	8	2	7	6	2	16	44
Dong Feng	23	–	–	–	–	–	–	–	23
Fendt	–	–	–	4	–	2	–	14	20
MF	–	–	5	1	1	2	3	7	19
Claas	–	–	1	–	–	3	5	6	15
Belarus	2	6	5	–	–	–	–	–	13
Zetor	1	3	4	2	–	–	–	–	10
Case IH	–	–	1	–	–	3	–	5	9
Kiotti	6	–	–	–	–	–	–	–	6
Landini	2	–	2	–	1	1	–	–	6
McCormick	1	–	2	–	–	1	1	–	5
DF	–	–	1	2	2	–	–	–	5
Ülejäänud	5	1	–	–	1	–	–	–	7
Kokku	47	13	55	26	15	50	20	70	296

VALTRA

Individually Yours

A 74–101 hj

N 88–160 hj

T 139–224 hj

S 265–370 hj

Uus A93 Maamessil!

- niidukid
- kaarutid
- vaalutid
- rullipressid
- hooldusniidukid
- söödamikserid
- pritsid

- pöördadrad
- hooldusniidukid
- ketaskoorlid

VOGEL NOOT
SOIL SOLUTIONS

KIVIPEKKA • kivikogurid • randaalid ••• **VEPI** • lägalaoturid
KRONOS • metsatehnika • metsatõstukid • metsakärud ••• **PICHON** • rataslaadurid
FMG • lumesahad • lumepuhurid • harjaseade • kallurhaagised
TRELLEBORG • rehvid ••• **AGCO SISU POWER** • mootorid

TAURE
www.taure.ee

Tehnika 8, 72213 **TÜRI**
tel 384 6671, faks 384 6670

MÜÜK: Toomas Jürgen, 504 8564
MÜÜK: Janek Rannama, 5302 4858
VARUOSAD: Vello Ohu, 509 7584

Tartu mnt 56, **ÜLENURME**
tel 736 7720, faks 735 2222

MÜÜK: Andres Kontse, 515 4355
MÜÜK: Urmas Sarja, 514 3163
MÜÜK: Tarmo Toover, 5233 5170

www.valtra.fi
www.valtra.com

INFO

INFO

CASE IH
AGRICULTURE

 Kverneland

Case IH ja Kverneland. Tõsistele meestele.

Aivo Põld
Kalmer Kendaru
Raido Lääne
Marek Selter

Mob 503 7273 (Ida-Viru, Lääne-Viru)
Mob 503 8786 (Harju, Järva, Rapla, Lääne, saared)
Mob 506 8364 (Jõgeva, Tartu, Võru, Põlva)
Mob 514 6636 (Viljandi, Pärnu, Valga)

info@dotnuvosprojektai.ee www.dotnuvosprojektai.ee

HOOLDUS Mob 5300 2299
VARUOSAD Mob 5300 6429 (Case)
VARUOSAD Mob 5300 6329 (Kverneland)